

1. Terugkeer van thema specifiek beleid, in het bijzonder voor die sectoren waarvoor de overheid een belangrijke afnemer, launching customer of innovator is en waarvan de verdere ontwikkeling een belangrijke maatschappelijke of economische behoefte dient. Via deze weg kunnen ook innovatieve projecten om duurzaamheidsvraagstukken aan te pakken de ruimte krijgen. Deze aanpak is purpose driven en sluit ook beter aan bij de aanpak van het Europese innovatieprogramma Horizon2020 en op het Duitse innovatiebeleid.
 - a. Dit vereist een zekere terugkeer van het subsidie-instrument, bijvoorbeeld in de vorm van de vergroting van het SBIR-regeling en uitbreiding ervan naar technologie- en productontwikkeling.
 - b. het opzetten van revolving funds voor innovaties, zeker daar waar sprake is van marktfalen.
 - c. Nationale programma's gericht het jaarlijks initiëren van 5 – 10 grote innovatieve trajecten (zoals de huidige QU Tech, Quantum Computer)
2. Een heldere rol voor overheid als launching customer en een daaraan gekoppeld instrumentarium.
3. Een duidelijke, meerjarige investerings-/vraagagenda, opgesteld door het Rijk en lokale overheden zodat bedrijven hun R&D hierop kunnen aanpassen. Het gaat hier niet om geld, maar om een indicatie van verwervingstrajecten per ministerie. Sommige ministeries, zoals V&J/Nationale Politie hebben geen enkel inzicht in hun eigen behoefte.
4. Het formuleren van innovatievragen vanuit het Rijk om vervolgens de financiering van onderzoeks- en innovatieprojecten hierop af te stemmen. Bedrijven kunnen zich inschrijven op deze onderzoeks- en innovatie projecten en krijgen een subsidie ter grote van een percentage van het project. Dit kan de TKI-toeslag vervangen.
5. Formeel dient 2,5 procent van het totale overheidsinvesteringsbudget te worden besteed aan innovatieve investeringen. Deze aanpak blijkt onvoldoende te werken. Het project Inkoop Innovatie Urgent is bijvoorbeeld interessant, maar niet alle ministeries en andere relevante organisaties zijn hierbij aangesloten. Inkoop Innovatie Urgent dient effectiever te worden gemaakt en het genoemde percentage van 2,5 procent zou naar 5 procent kunnen worden opgehoogd.

Maatregel [EUR 0.879 Miljard, begroting Economische Zaken]: Binnen vier jaar, een verdubbeling van het Nederlandse budget voor onderzoek, ontwikkeling en innovatie.

Voor een open kenniseconomie en een economie gericht op export is een innovatiebudget van 1% van het bbp veel te laag. Een totaal van 4.4 miljard op de totale begroting steekt schril af tegen de uitgaven aan de sociale zekerheid en de zorg. Het Schaduwkabinet pleit ervoor om tot een forse ophoging van dit budget te komen. In het jaar 2017 maakt zij hiervoor 1.1 miljard euro beschikbaar. In de jaren 2018, 2019 en 2020 komt daar ieder jaar een miljard euro bij.

Strategische partnerships: Inzetten op de (door) groei van nieuwe innovatieve bedrijven:

Innovatieve toepassingen van nieuwe technologieën ontstaan wanneer er een gezond ecosysteem aanwezig is. Grote en kleine bedrijven werken hierin nauw samen, veelal met gebruik van kennis die is ontwikkeld op universiteiten of in-house bij multinationals. Innovatie is niet van boven af op te leggen. Innovatie ontstaat onder andere door technologie op een nieuwe manier toe te passen, door de valorisatie van (fundamenteel) onderzoek, door spill-overs in een productieproces, of door verschillende technologieën creatief te combineren.

In toenemende mate leggen grotere bedrijven zich toe op corporate venturing. Zij nemen jonge bedrijven over, of zij investeren in veelbelovende startups en gaan joint-ventures aan. Deze bedrijven realiseren zich dat het niet mogelijk is om puur op basis van eigen R&D uitgaven de concurrentie een stap voor te blijven. Innovatie komt voor deze bedrijven van buiten af. Startups springen hierop in en treden in een vroeg stadium in contact met de gevestigde bedrijven in hun markt. Zij weten dat bij deze bedrijven de financiële slagkracht zit om hun bedrijf te laten groeien. Op deze manier ontstaat er een win-win situatie. Een groot deel van de Nederlandse multinationals heeft actief beleid om startups en jonge innovatieve bedrijven te ondersteunen. Het Schaduwkabinet raadt hen aan om de volgende slag te maken door de verantwoordelijkheid hiervoor bij de Raden van Bestuur te leggen. Het is namelijk geen kwestie van Research en Development, het is een kwestie van strategie voor de lange termijn: een investering in het toekomstig verdienmodel en de continuïteit van het bedrijf.

Incubators en technologiecampussen zijn de nieuwe drijvers van innovatie. Dit zijn de plaatsen waar jonge bedrijven de kans krijgen om door te groeien. Binnen de incubator omringen gevestigde bedrijven zich met de startups die nieuwe technologische toepassingen in de markt zetten. Hierbij maken ze gebruik van elkaars specifieke kennis en kracht. Goede voorbeelden zijn onder meer Thales, Demcon²⁸ en Lely²⁹.

De komende jaren moeten we alle zeilen bij zetten om de best practices te ondersteunen en te verspreiden. Meer bedrijven moeten de goede voorbeelden gaan volgen. Het Schaduwkabinet merkt wel op dat het landschap van innovatiehubs, incubators en regionale centra om ondernemers te ondersteunen versnipperd is. Dit is een weergave van de Nederlandse bestuurlijke drukte en het Schaduwkabinet pleit voor meer sturing en samenwerking op thema's.

Faciliteren van kennisvalorisatie in de gehele economische keten.

Er blijven in Nederland nog teveel patenten op de plank liggen en teveel wetenschappelijk onderzoek wordt niet naar de markt gebracht. Ook hier moeten de best-practices worden ondersteund en verspreid. Zo heeft onderzoeksinstituut TNO³⁰ programma's om ondernemers te ondersteunen bij het naar de markt brengen van nieuwe technologie. Bij de technische universiteiten in Eindhoven³¹, Delft³² en Twente³³ ontspringen steeds meer startups.

We zullen moeten toewerken naar een systeem van open innovatie en open acces. De sleutel van zoveel maatschappelijke uitdagingen ligt bij ondernemerschap. In bijvoorbeeld de zorg, en op het gebied van het verduurzamen van onze energievoorziening is er een schat aan kennis verscholen achter patenten of alleen toegankelijk via wetenschappelijke tijdschriften. Wanneer ondernemers beter toegang krijgen tot deze kennis slingeren we het vliegwiel aan. De economie verandert in de huidige tijd zo snel dat het juist de kleine wendbare bedrijven zijn die nieuwe toepassingen vinden voor technologie en hier een business model om heen bouwen.

Dutch Centers for Entrepreneurship³⁴ ondersteunt de afzonderlijke Centres of Entrepreneurship bij universiteiten. Zij ontwikkelt succesvolle ondernemerschapsprogramma's voor studenten, docenten en regionale bedrijven. Deze programma's hebben de volle aandacht van het Schaduwkabinet. Dutch Centers for Entrepreneurship heeft de belangrijke taak om de vele programma's die er in Nederland zijn om ondernemerschap vanuit scholen en universiteiten te ondersteunen en bij elkaar te brengen. Kennis moet beter worden gedeeld.

²⁸ <http://fd.nl/economie-politiek/1109227/thales-en-demcon-zetten-deuren-open-voor-ondernemers>

²⁹ <http://fd.nl/frontpage/ondernemen/1086279/lcyl-industries-zoekt-partners-om-succes-melkrobot-te-continueren>

³⁰ <http://technologiezoektondernehmer.tno.nl/>

³¹ <https://www.tue.nl/innoveren/over-innovation-lab/valorization-academy/>

³² <http://www.tudelft.nl/zakelijk/ondernemen/commercialisering-en-financiering/>

³³ <http://www.utwente.nl/business/startupondersteuning/>

³⁴ <http://www.dutchce.nl/>

Het Schaduwkabinet pleit voor het opnemen van ondernemerschap als kerntaak bij alle onderwijsinstellingen. De Colleges van Bestuur moeten hierbij hun expliciete commitment geven om ondernemerschap te stimuleren en meer startups te laten ontstaan vanuit hun scholen en universiteiten.

Eén van de grootste uitdagingen om ten volle de vruchten te plukken van de valorisatie van kennis blijft de financiering van ondernemers na de startup fase. Hiervoor doet het Schaduwkabinet onder meer concrete voorstellen om investeren fiscaal aantrekkelijk te maken. Deze plannen zijn uiteengezet in de aanbevelingen in Deel V, hoofdstuk 1 (Fiscale vereenvoudiging) en in Deel V, hoofdstuk 2 (Een activerend en consistent fiscaal beleid).

Topsectorenbeleid niet toegespitst op het MKB en niet geschikt voor het stimuleren van doorbraakinnovaties:

Om het innovatiebeleid kostenneutraal een sterke impuls te geven pleit het Schaduwkabinet ervoor om het huidige topsectorenbeleid bereikbaar te maken voor kleine ondernemers. De innovatiedoelstellingen en huidige uitgaven aan het Topsectorenbeleid moeten worden ingericht naar het voorbeeld de Grand Challenges van de Europese Unie, het Horizon 2020 programma. Deze Grand Challenges zijn ingericht op thema's en uitkomsten, maar laten de manier waarop over aan alle ondernemers in de markt.

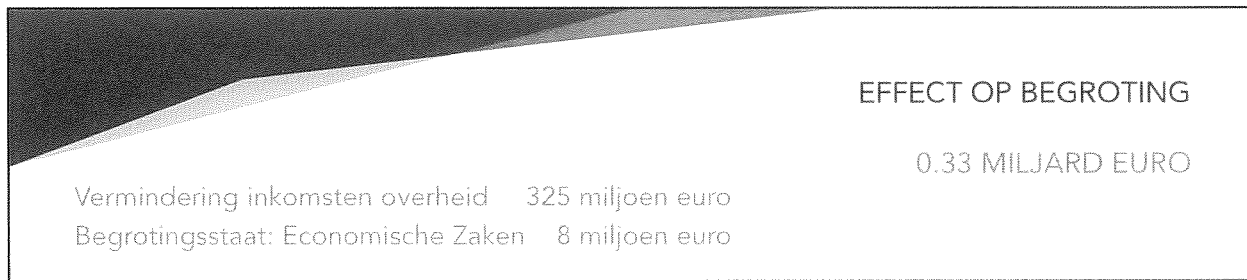
De economische redenatie achter het aanpassen van Topsectorenbeleid:

- Het Topsectorenbeleid 'kiest' winnaars 'top-down'. De overheid is echter slecht in staat om de echte winnaars van de toekomst van tevoren te kiezen. Hieruit volgt dat er minder rendabele en innovatieve ondernemingen via het topsectorenbeleid gestimuleerd worden ten koste van de bedrijven met exponentieel groeipotentieel die buiten de sectoren en doelstellingen van het Topsectorenbeleid vallen.
- Startups en micro-ondernemingen vinden zeer moeilijk aansluiting bij het Topsectorenbeleid³⁵. Dit is echter de groep waar echte vernieuwing zal moeten ontstaan.

³⁵ Panteia - Rapport Topsectorenbeleid en MKB - April 2014.

2 - STIMULEREN VAN STARTUPS – FACILITEREN VAN SCALE-UPS.

Startups zorgen voor de broodnodige innovatie van de economie. Niet alleen technologisch gezien, maar ook sociaal en organisatorisch. Startups brengen die vernieuwing niet alleen voor zichzelf mee, maar geven innovaties door aan grote, gevestigde ondernemingen. De grootste banengroei ligt bij de startups die de slag weten te maken naar scaleups.

Het Schaduwkabinet heeft de ambitie om van Nederland het startup-paradijs van Europa te maken: Silicon Valley aan de Noordzee. Met de oprichting van Startup Delta, de benoeming van Neelie Kroes en inmiddels Prins Constantijn als Special Envoy voor startups heeft Nederland belangrijke stappen gezet. De volgende stap is het aanpassen van het overheidsbeleid aan de kenmerken van deze nieuwe, innovatieve bedrijven. Voor startups moet er een eigen juridische entiteit worden ingesteld, de Startup-status. Daarnaast moeten zij beter toegang krijgen tot innovatieregelingen zoals de WBSO en moet participatie van werknemers door middel van aandelen worden vereenvoudigd. Om startups betere toegang te geven tot financiering moet er een aparte regeling komen om het investeren in durfkapitaal fiscaal aantrekkelijk te maken.

Vervolgens stimuleert het Schaduwkabinet de doorgroei van deze groep jonge innovatieve bedrijven naar grotere volwassen bedrijven. De echte verdienkracht van deze bedrijven begint op het moment dat zij winst maken, hun plek opeisen in de markt en beginnen te concurreren met de gevestigde orde. In het proces van startup naar scale-up zijn met name financiering, de beschikbaarheid van gekwalificeerde medewerkers en de omvang van de markt van levensbelang. Scale-ups hebben financiering nodig om hun snelle groei te bekostigen en zij moeten hun producten zo snel mogelijk kunnen afzetten op de wereldmarkt. Om deze bedrijven vanuit Nederland te laten doorgroeien is het van essentieel belang dat de Europese eengemaakte markt, in het bijzonder voor digitale diensten, steeds verder wordt geharmoniseerd. Maatregelen om startups te laten doorgroeien tot scaleups zijn verweven in de afzonderlijke delen van de schaduwbegroting. Hiervoor verwijzen wij naar de secties over Financiering (Deel VI), Werkgeverslasten (Deel V), de opzet van de arbeidsmarkt (Deel VI), investeringen in Onderwijs (Deel IV) en het Vestigingsklimaat (Deel II).

In mei 2016 heeft de regering maatregelen aangekondigd om de gebruikelijk loon regeling aan te passen zodat startups meer kapitaal in het bedrijf kunnen houden. Ook gaat de regering co-financieringsregelingen tussen Business Angels en de overheid faciliteren. Het Schaduwkabinet ziet dit als zeer goede plannen en kijkt uit naar de snelle implementatie. De aankondigingen van het kabinet zijn in de ogen van het Schaduwkabinet nu nog slechts een aanzet voor een beter startup klimaat. Verdere maatregelen zijn nodig. Het Schaduwkabinet pleit voor een aparte juridische status voor startups, hier kunnen vervolgens specifieke stimuleringsregelingen aan worden gekoppeld.

Maatregel [budgetneutraal]: Juridische entiteit voor startups: de Startup-status.

Er dient een aparte juridische entiteit geschapen te worden voor startups. Deze Startup-status is een aanvulling op de juridische bescherming die de startup geniet als normale BV maar kan ook worden verkregen als onderneming binnen de inkomstenbelasting. De juridische entiteit is alleen toegankelijk voor innovatieve ondernemingen met de potentie en het doel om te groeien. De juridische status van Startup geeft vervolgens toegang tot een alternatief pakket aan belastingvoorwaarden en stimuleringsregelingen. Op deze manier kan er op basis van objectieve criteria een eenvoudig en efficiënt systeem worden opgezet om startups te ondersteunen. Onder dit systeem valt een uitzondering van de gebruikelijkloonregeling, toegang tot de WBSO, een regeling voor werknemersparticipatie en een fiscale aftrekpost voor investeerders. De juridische status van startup wordt verankerd via de Belastingwetgeving op een vergelijkbare manier als de status van Algemeen Nut Beogende Instelling (ANBI)³⁶.

Maatregel [EUR 80 Miljoen, vermindering inkomsten overheid] Betere fiscale behandelingen van werknemersparticipatieregelingen bij ondernemingen met een Startup-status.

Startups hebben in de beginfase niet het kapitaal om medewerkers een marktconform salaris te bieden. Deze medewerkers krijgen daarom vaak betaald in opties die zij kunnen verzilveren bij een exit of na succesvolle investeringsrondes. Wanneer de opties worden omgezet in aandelen is vaak veel belasting verschuldigd. Dit staat niet in verhouding tot de jaren waarin tegen een zeer laag loon en met een hoog risico is gewerkt.

Het uitbetalen van medewerkers in aandelen en opties zorgt er voor dat medewerkers deel uitmaken van het bedrijf. Het stelt startups in staat om talent aan te trekken. Het zorgt er voor dat starters sneller personeel kunnen aannemen en niet meteen tegen marktconforme tarieven hoeven te verlonen terwijl ze hun medewerkers wél een goede beloning op termijn in het vooruitzicht kunnen stellen.

Eén van de oplossingen hiervan is het mogelijk maken van de spreiding van de belastinggrondslag over meerdere jaren. Een andere mogelijkheid is om de invorderingswet aan te passen (Art. 25 IW 1990) waardoor de mogelijkheid bestaat om gespreid over meerdere jaren met de fiscus af te rekenen. Daarnaast kan een verzachting van de lucratieve belangenregeling (Art. 3.92 b IB 2001) voor startups een uitkomst bieden.

Maatregel [EUR 95 Miljoen, vermindering inkomsten overheid]: Particuliere Investeringen in startups worden fiscaal aftrekbaar.

Startups zijn zeker in de beginfase afhankelijk van de investeringen door venture capital, business angels en familie en vrienden. De markt voor risicovolle investeringen en het verschaffen van eigen vermogen is in Nederland onderontwikkeld, in het bijzonder in vergelijking met de Verenigde Staten.

Investeringen – zeker in durfkapitaal– moeten veel aantrekkelijker gemaakt worden. De beste methode is via het belastingstelsel. De oude durfkapitaalregeling wordt in aangepaste vorm opnieuw ingevoerd. Het wordt mogelijk voor particulieren om bij investeringen in jonge, innovatieve, bedrijven een totaal van 50% van het geïnvesteerde bedrag af te trekken van de inkomstenbelasting, eventueel met een maximum van 50 000 euro per investeerder.

Met het Belastingplan 2011 is de durfkapitaalregeling afgeschaft. Deze regeling voorzag in een vrijstelling voor directe en indirecte beleggingen in durfkapitaal, een aftrek voor verliezen op directe beleggingen in durfkapitaal en een heffingskorting voor directe beleggingen in durfkapitaal. De afschaffing leidde in 2011

³⁶ Zie artikel 2 lid 3 en artikel 5b van de Algemene Wet Inzake Rijksbelasting

tot grote weerstand omdat de regeling effectief was om met name private investeringen in kleinere bedrijven te stimuleren. Tijdens de parlementaire behandeling van het Belastingplan beargumenteerde het Kabinet dat afschaffen van de regeling zou leiden tot een structurele besparing van 115 miljoen euro en een vereenvoudiging van het belastingstelsel. Het Kabinet stelde dat de regeling niet per definitie ten goede kwam aan innovatieve bedrijven omdat niet alle bedrijven waarin geïnvesteerd werd ook gebruikt maakten van de WBSO. Daarnaast werd aangedragen dat de regeling leidde tot een te groot voordeel voor de investeerder vanwege het samenspel van de aftrek in Box III, de verrekening van verliezen en een heffingskorting. Het Kabinet stelde dat de regeling ook niet noodzakelijk was omdat de rendementen op durfkapitaal hoger waren dan rendementen bij sparen of aandelenbeleggingen³⁷.

Het Schaduwkabinet merkt op dat met name de laatste argumenten van het Kabinet vandaag niet meer opgaan. Rendementen op beleggingen door particulieren staan juist onder grote druk. Tegelijkertijd komen kleine innovatieve bedrijven nog steeds zeer moeilijk aan financiering. Een terugkeer van een nieuwe vorm van een durfkapitaalregeling is wenselijk en kan worden ingevoerd met randvoorwaarden die tegemoet komen aan de argumenten ten tijde van afschaffing. De fiscale investeringsregeling kan worden gekoppeld aan de Startup-status of aan het gebruik van de WBSO. Het Schaduwkabinet maakt in 2017 dan ook 95 miljoen euro vrij om een nieuwe fiscale investeringsfaciliteit in het leven te roepen.

Maatregel [budgetneutraal³⁸]: 'Access to talent' en Aansluiting onderwijs bij vraag van de markt: Veel startups kunnen niet snel groeien omdat de medewerkers met de benodigde skills moeilijk te vinden zijn. Programmeerkennis en kennis van de nieuwste ontwikkelingen in de techniek en informatica zijn essentieel voor het bedrijfsmodel van de meeste startups. Soms worden startups overgenomen vanwege de aanwezige skills van de medewerkers, niet vanwege het concept waar de startup aan werkt. De enige manier om dit op te lossen is door in te zetten op onderwijs en continue ontwikkeling van de skills van mensen. Dit probleem wordt de komende jaren alleen maar groter.

Maatregel [budgetneutraal]: De overheid als launching customer: Het aanbestedingsbeleid van de overheid kan gebruikt worden om een impuls te geven aan startende bedrijven. Bijvoorbeeld door 1% van de aanbestedingen te oormerken voor starters. Vooral in de rol van launching customer heeft de overheid veel mogelijkheden om beginnende bedrijven op weg te helpen.

Maatregel [EUR 42 miljoen, vermindering inkomsten overheid]: Gebruikelijk-loonregeling: Er komt een generieke vrijstelling van de gebruikelijk-loonregeling voor startups in de eerste drie jaar na hun oprichting. In de eerste jaren maken de meeste starters verlies. Iedere euro aan omzet wordt opnieuw geïnvesteerd in het bedrijf. In veel gevallen zijn de eigenaren niet in staat om van de winst te leven of om zichzelf überhaupt loon te betalen. Zij weten echter dat dit erbij hoort. Het doel is om een bedrijf van de grond te tillen en een nieuw product of dienst in de markt te zetten en te laten groeien. De gebruikelijk-loonregeling is de sluipmoordenaar van de investeringskracht van startende bedrijven. Zij worden gedwongen om geld aan het bedrijf te onttrekken dat normaliter gebruikt zou worden voor onderzoek, ontwikkeling, productie of marketing. Hierdoor worden bedrijven geremd in hun ontwikkeling en verliezen ze zeer waardevolle tijd ten opzichte van de globale concurrentie.

³⁷ Kamerstuk 32504, nr. 30, 2011. <https://www.parlementairemonitor.nl/93553000/1/9/vvij5epmj1ey0/sikcn8dveeur>

³⁸ Maatregelen hiervoor zijn opgenomen in Deel IV, Hoofdstuk 1, Onderwijs, van deze Schaduwbegroting

Maatregel [EUR 8 miljoen, begroting Economische Zaken]: Beschikbaar maken van de kennis van experts. Als startup moet je op heel veel gebieden zelf het wiel uitvinden. Het bedrijf richt zich op het oplossen van een probleem waar veel klanten tegenaan lopen. Het idee, de software of de technologie van de startup zijn vaak uniek. Het runnen van een bedrijf is echter een skill op zich. Op het gebied van het binnenhalen van klanten, omgang met financiers, het inschatten van risico's, het aannemen van medewerkers, het kiezen van de juiste rechtsvorm, het internationaal zaken doen en het voeren van een gedegen administratie is vaak nog geen ervaring opgebouwd. Door startups te koppelen aan mentoren die expert zijn in hun vakgebied kunnen startups sneller groeien en de slag naar scaleups maken.

Maatregel [budgetneutraal]: Samenwerking startups en gevestigde bedrijven. Faciliteer de samenwerking tussen groot en klein. Stimuleer daarbij om gevestigde bedrijven hun criteria voor preferred partner open te stellen voor startups. Disruptives zijn inherent een bedreiging voor bedrijven die actief zijn in de huidige markt. De nieuwkomer en de gevestigde orde kunnen elkaar echter ook aanvullen. Startups worden op weg geholpen door gevestigde bedrijven en helpen hen op die manier om mee te gaan met de ontwikkelingen in de markt. Vaak zit de innovatie bij de startups en het geld bij grotere bedrijven. Technologische kennis wordt door nieuwkomers op een nieuwe manier in de markt gezet. De onderzoekscapaciteiten zitten vaak juist bij de grotere bedrijven met meer financiële middelen en mensen.

Maatregel [EUR 100 Miljoen, vermindering inkomsten overheid]: Automatische toegang tot de WBSO voor startups.

De WBSO stelt bedrijven in staat om de loonkosten van medewerkers die zich bezig houden met R&D in mindering te brengen op de loonheffing. Het is een geliefde regeling bij ondernemers. Daarnaast is de WBSO zeer doeltreffend. De aanvraag van de WBSO en de administratie wanneer deze is toegekend zijn echter omslachtig. Ondernemers hebben een accountant of belastingadviseur nodig om het traject te begeleiden. Door de WBSO te koppelen aan de criteria om in aanmerking te komen voor de Startup-status wordt de administratie fors beperkt en wordt fraude voorkomen.

Maatregel – [Budgetneutraal]: Stroomlijnen van subsidieregelingen:

In de beginfase zijn startups bezig met haalbaarheidsonderzoek, prototypen en werken aan hun proof-of-concept. Vooral in deze fase kan het interessant zijn om gebruik te maken van subsidies. De producten en diensten zijn commercieel nog niet rendabel en er is nog geen cashflow die de innovatie kan financieren. Voor startups is het daarom belangrijk om snelle toegang te hebben tot regelingen zoals de WBSO. Het SBIR-programma (Small Business Innovation Research) van de overheid kan worden uitgebreid en beter worden ingezet om startups te helpen hun producten en diensten klaar te maken voor de markt.

Maatregel – [Budgetneutraal]: Cultuur en tweede kans bij een onsuccesvolle venture.

Straf minder hard af wanneer een bedrijf het niet redt. Vaak zit de deur dicht bij banken en investeerders na een faillissement. Verreweg de meeste bedrijven gaan onderuit omdat de markt verandert of de competitie sneller een oplossing in de markt heeft gezet voor het probleem dat de startup wilde oplossen. Faillissementen door mismanagement zijn bij startups uitzonderingen. Steek meer energie in de voorkant in voorlichting. Wanneer startups hun bedrijf goed inrichten en runnen voorkom je problemen en houdt je meer bedrijven in stand. Deze bedrijven groeien vervolgens door. Onder de Chapter 11-regeling in de VS kunnen bedrijven reorganiseren op basis van een nieuw businessplan. In deze periode worden zij beschermd tegen de aanvragen van een faillissement door crediteuren.

3 - CIRCULAIRE ECONOMIE

EFFECT OP BEGROTING		
Begroting Infrastructuur en Milieu	346 miljoen euro	0.503 MILJARD EURO
Begroting Economische Zaken	35 miljoen euro	
Vermindering inkomsten overheid	122 miljoen euro	

De economie van morgen zal op een duurzame manier moeten groeien. Hiervoor is een mix nodig van incentives voor bedrijven om duurzaam te produceren en producten te recyclen. De businesscase moet kloppen voor ondernemers om te investeren in groene groei. Consumenten maken keuzes in schaarste op basis van de prijzen van producten. Verstandig overheidsbeleid, gericht op de lange termijn en consistent in keuzes, geeft een richting aan de markt en kan in veel gevallen zelfs nieuwe markten creëren. Daarbij is de juiste beleidsmix van belastinginstrumenten en regelgeving essentieel.

De economie heeft behoefte aan een consistente planning voor de langere termijn. De bouw van de Delta-werken en de decennialange focus van de Nederlandse overheid op watermanagement heeft ertoe geleid dat Nederland voorop loopt op dit terrein. Nederlandse waterbouwkundige ingenieursbureaus en bouwbedrijven verkopen wereldwijd hun kennis en producten. Dit is een successtory. Recentelijk heeft Nederland echter de boot gemist wat betreft de overgang op duurzame energie. Nederland moet om aan de klimaatdoelstellingen te voldoen kolencentrales sluiten en bouwt in rap tempo windmolenparken. Dit gebeurt echter veelal door Duitse bedrijven die een voorsprong hebben opgebouwd toen de Energiewende in Duitsland werd ingezet.

Door nu een stip op de horizon te zetten wat betreft langjarig beleid om de circulaire economie vorm te geven wordt het Nederlandse bedrijfsleven in staat gesteld om te anticiperen en te investeren. De overgang naar de circulaire economie wordt op die manier een nieuwe markt, gedomineerd door Nederlandse bedrijven met volop kansen om vervolgens ook in het buitenland geld te verdienen. De stip op de horizon krijgt vorm door een lange termijn visie op belastingen in de context van verduurzaming van de economie. Belastingen op verbruik worden niet meteen ingevoerd maar worden aangekondigd en gaan door middel van een tax-escalator langzaam omhoog. De werkgeverslasten op arbeid gaan in deze periode evenredig omlaag met een tax-reducer.

We zijn nu al op weg van een economie gebaseerd op bezit naar een economie gebaseerd op gebruik. Hierbij staat centraal dat bedrijven en consumenten toegang hebben tot de waarde van goederen vanwege een functionaliteit die voorziet in hun behoefte op een bepaald moment. Producten hoeven niet meer per se in eigendom zijn van een individu of bedrijf. Het voordeel dat normaliter voortvloeit uit het bezit van producten wordt overgeheveld naar een situatie waar meerdere bedrijven en consumenten dit voordeel behalen in een huur, lease of ruilsituatie.

In de circulaire economie focussen wij op twee zaken: Ten eerste het slimmer gebruiken van producten die voorhanden zijn in de markt, zoals het efficiënter gebruiken van auto's, het verminderen van afval en het optimaal gebruiken van kantoorgebouwen. Ten tweede moet de productiecycclus dusdanig worden ingericht dat grondstoffen optimaal worden gebruikt en de materialen waaruit producten bestaan zich bevinden in een gesloten systeem waar alle grondstoffen worden gerecycled.

Context: Economische en milieu-noodzaak

De economie is op dit moment gebaseerd op lineaire productiemethoden. Een product wordt gemaakt, gebruikt en vervolgens weggegooid. Van het totale grondstoffengebruik wordt maar iets meer dan 5% gerecycled. Circa 95% van de grondstoffen gaat verloren nadat een product na één gebruikscyclus wordt afgeschreven.

De kosten van ruwe materialen zijn echter hoog. Per jaar verbruiken bedrijven en consumenten in de Europese Unie voor in totaal 1.800 miljard dollar aan grondstoffen. Voor bedrijven die actief zijn in de maakindustrie vertegenwoordigen ruwe materialen een percentage van 40-60% van de totale productiekosten³⁹ (VDI Zentrum Ressourceneffizienz, Competitive Advantage: Resource Efficiency, 2014, p.13).

Iedere procent winst die geboekt wordt door slimmer te produceren vertegenwoordigt een waarde van 1,8 miljard dollar⁴⁰ (MacArthur Foundation, 2015, p.12). De drie sectoren met het grootste grondstoffenverbruik – mobiliteit, voedsel en bouw – kunnen een kostenbesparing realiseren van 900 miljoen dollar door veel meer te investeren in een circulair productiesysteem (p.13).

Het uitgangspunt van de circulaire economie is dat producten worden opgenomen in een gesloten systeem van materialen. Producten worden gemaakt en gebruikt en vervolgens weer uit elkaar gehaald waarbij de materialen worden hergebruikt. De kosten van productie gaan omhoog, maar de incentive wordt groter om duurzaam te produceren en producten in de markt te zetten met een langere levensduur.

Circulair produceren is op de korte termijn duurder omdat er moet worden geïnvesteerd in nieuwe productiecycli. Dit heeft initieel een weerslag op de prijs van een product. De markt creëert vervolgens echter de incentives voor ondernemers om slim en duurzaam te gaan produceren. Het bedrijf met de laagste productiekosten kan de laagste prijs rekenen. Door van overheidswege standaarden te zetten en door het verbruik van grondstoffen te belasten wordt voorkomen dat bedrijven blijven produceren via lineaire methoden.

Context: De netwerkeconomie is perfect in staat om de overgang naar de circulaire methoden te faciliteren:

De overgang naar de netwerkeconomie zorgt er voor dat we nu ook optimaal in stelling gebracht worden om de circulaire economie door te voeren. In de lineaire economie was het productieproces veelal ingericht op individuele sectoren. Binnen de sector gaat een product van grondstof naar afval en het proces herhaalt zich in aanpalende sectoren. In de netwerkeconomie is het afval van de één de grondstof van de ander. Cross-overs tussen sectoren zorgen er voor dat er nieuwe businessmodellen ontstaan. Er wordt op een nieuwe manier naar een productieproces gekeken, producten en processen worden gecombineerd en er ontstaat waarde. Dit proces schept kansen voor ondernemers. Het drijft de oprichting van nieuwe bedrijven en het bevordert innovatie. Gaandeweg wordt ook het milieu minder belast. Grondstoffen blijven in een gesloten systeem.

Wanneer de business case klopt dan is het voor een bedrijf interessant om een product te maken dat door klanten gezien wordt als kwalitatief beter dan een goedkopere, minder duurzame versie. De klant weet dat het product langer mee gaat en op de langere termijn goedkoper is omdat de gebruiksduur langer is. Daarnaast kiezen klanten ook op basis van de mission-statement en het duurzaamheidsprofiel van een onderneming om specifieke producten te kopen.

³⁹ VDI Zentrum Ressourceneffizienz, Competitive Advantage: Resource Efficiency, 2014, p.13. http://www.resource-germany.com/fileadmin/user_upload/downloads/en/VDI_ZRE_competitive_advantage-resource-efficiency.pdf

⁴⁰ MacArthur Foundation, 2015, Growth Within, p.12. <https://www.ellenmacarthurfoundation.org/publications/growth-within-a-circular-economy-vision-for-a-competitive-europe>

Regelgeving moet dusdanig worden gefinetuned dat het de circulaire businesscase van bedrijven ondersteunt. Ondernemers zien namelijk goed dat er geld te verdienen is in de circulaire economie. Dan wel in de vorm van kostenbesparingen binnen een bestaand bedrijf, dan wel door nieuwe bedrijven te starten die beter omgaan met grondstoffen en op die manier een beter, slimmer – en soms ook goedkoper, product kunnen leveren aan hun klanten. Deze klanten zijn zowel andere bedrijven als consumenten.

Grote stappen zijn te zetten in de sectoren mobiliteit, agri- en food en de fysieke leefomgeving.

Mobiliteit:

In de sector mobiliteit zal er op afzienbare termijn een aardverschuiving ontstaan. Dit is één van de eerste sectoren waar de overgang van bezit naar gebruik werkelijkheid wordt, vooral op de markt voor particulieren en consumenten. Auto's zijn dan niet meer voor 100% eigendom van één individu of gezin. In plaats daarvan is een auto beschikbaar en wordt er betaald voor het werkelijke gebruik. Het grote voordeel is dat een auto niet meer voor 90% van de tijd stilstaat. Door een efficiëntieslag zijn er minder auto's nodig om dezelfde hoeveelheid vervoerskilometers af te leggen. Naast lagere kosten voor consumenten leidt dit tot minder belasting voor het milieu in de vorm van de uitstoot van schadelijke gassen en het beslag op schaarse grondstoffen. Parkeerproblemen in steden nemen af.

Deze overgang van bezit naar gebruik in de mobiliteitssector wordt voortgedreven door ondernemers die nieuwe bedrijfsmodellen in de markt zetten. In de markt voor on-demand personenvervoer is dit proces al volop in gang met bedrijven als Uber en Lyft. Consumenten zijn via bedrijven als BlaBla Car en Green Wheels al in staat om een auto te gebruiken wanneer nodig zonder dat zij deze per se in bezit hebben. Uiteindelijk is het een kwestie van tijd voordat de mens-gestuurde auto in privébezit wordt vervangen door zelfrijdende auto's die beschikbaar zijn op afroep, op basis van de gebruiksbehoefte.

Agri- en food:

Nederland loopt voorop in de wereld op het gebied van agri- en food. De sector concurreert wereldwijd en is één van de grote krachten achter de Nederlandse export. Omdat grond in Nederland zo beperkt beschikbaar is ligt er een grote druk op de land en tuinbouw om zeer efficiënt om te springen met de beschikbare ruimte. Een grote hoeveelheid wet- en regelgeving dwingt de sector om duurzaam te produceren. De Wageningen Universiteit is een continue drijver van innovatie voor de sector.

Grote winst is in Nederland vooral te behalen in de voedselketen vanuit de land en tuinbouw naar de consument. Gemiddeld wordt van al het voedsel in Europa 31% weggegooid. Daarnaast staat er in de productieketen een grote druk op boeren en tuinders om zo goedkoop mogelijk te leveren. Dit komt tot uiting in lage stukprijzen voor groente en fruit vanuit supermarkten en zeer lange betalingstermijnen voor leveranciers. Deze sector is reeds hevig gereguleerd en vol in ontwikkeling. Er is al een proces gaande waarbij de sector incentives heeft om zo duurzaam mogelijk te produceren. Veelal gedreven vanuit de wens van de consument om meer biologische producten te kunnen kopen. De sector heeft zeer specifieke, toegespitste regelgeving nodig om de businesscase om duurzaam te produceren voor boeren optimaal vorm te geven. Deze regelgeving gaat verder dan de scope van deze Schaduwbegroting. Andere delen van deze Schaduwbegroting gaan wel in op betalingstermijnen in de productieketen, waaronder de agri- en food sector.

Fysieke leefomgeving:

Van alle kantoorgebouwen wordt 60% zelfs tijdens kantooruren niet gebruikt. In huishoudens en kantoren kan het energieverbruik met 20-40% worden beperkt door slimmer te bouwen en beter te isoleren. Bij de sloop van gebouwen belanden veel waardevolle materialen op de afvalberg (MacArthur Foundation, 2015, p.20).

De stijgende kosten van grondstoffen brengen uit zichzelf al een businesscase met zich mee om zo zuinig mogelijk te bouwen. Door al tijdens de bouw te meten welke materialen gebruikt worden is het makkelijker om de (rest-) waarde van een gebouw te bepalen bij de sloop. In Nederland lopen op dit moment projecten om een Materialen Informatiesysteem te implementeren. Op deze manier krijgen gebouwen een 'grondstoffenpaspoort'.

De Toekomst van Groei: Hoe verstandig overheidsbeleid de opmars naar een Circulaire Economie kan stimuleren.

Consistent beleid en de overheid als 'Marketmaker':

De economie heeft behoefte aan een consistente planning voor de langere termijn. De bouw van de Delta-werken en de decennialange focus van de Nederlandse overheid op watermanagement heeft ertoe geleid dat Nederland vooroploopt op dit terrein. Nederlandse waterbouwkundige ingenieursbureaus en bouwbedrijven verkopen wereldwijd hun kennis en producten. Dit is een successtory. Recentelijk heeft Nederland echter de boot gemist wat betreft de overgang op duurzame energie. Nederland moet om aan de klimaatdoelstellingen te voldoen kolencentrales sluiten en bouwt in rap tempo windmolenparken. Dit gebeurt echter veelal door Duitse bedrijven die een voorsprong hebben opgebouwd wanneer de Energiewende werd ingezet. Door nu een stip op de horizon te zetten wat betreft langjarig beleid om de circulaire economie vorm te geven wordt het Nederlandse bedrijfsleven in staat gesteld om te anticiperen en te investeren. De overgang naar de circulaire economie wordt op die manier een nieuwe markt, gedomineerd door Nederlandse bedrijven met volop kansen om vervolgens ook in het buitenland geld te verdienen.

Aanbestedingsproces:

De overheid kan innovatie stimuleren door in te kopen op waarde. Het aandeel CO2 uitstoot van voorstellen die meedingen in een aanbestedingsprocedure moet een onderdeel worden van het selectieproces. Om dit te monitoren rapporteert de overheid jaarlijks over de duurzaamheid van haar inkopen.

Marktfalen

Wet- en regelgeving heeft een belangrijke rol te vervullen in het voorkomen van free-ridersproblemen. Bedrijven zijn nu niet concurrerend indien zij niet meegaan met de wereldwijde race om ruwe materialen zo goedkoop mogelijk in te kopen en tegen een zo laag mogelijke kostprijs te produceren. Overheden zullen standaarden moeten zetten voor het productieproces.

Wetgeving op OESO niveau:

In een wereldwijd concurrerende markt is het onmogelijk om vanuit Nederland alleen maatregelen te treffen. Een belasting op het gebruik van ruwe metalen en een prijs op CO2 zal tegelijkertijd wereldwijd moeten worden ingevoerd. Eén van de eerste stappen is het toelaten van producten op de Europese Markt wanneer zij gepaard gaan met een omschrijving van de impact op het milieu van het productieproces, zowel voor Europese bedrijven als voor geïmporteerde goederen. Vervolgens zal een systeem van belastingaftrek voor duurzame producten een duurdere kostprijs moeten ondersteunen. Vanaf dat moment kan de route worden ingezet om

lineaire producten langzaam uit de markt te halen door ruwe materialen en uitstoot van schadelijke gassen te belasten. Op dat moment kan ook de belastingaftrek voor duurzame producten weer worden uitgefaseerd.

Fiscaliteit

Belasting op verbruik, in plaats van op arbeid:

De hoge lasten op arbeid verminderen de incentive voor bedrijven om mensen in dienst te nemen. De loon- en inkomstenbelasting alleen zijn voor 20% verantwoordelijk voor de totale belastingontvangsten van de Rijksoverheid. Met de premies voor werknemers- en volksverzekeringen hierbij opgeteld is het zelfs 58%. Een verandering van belasting op arbeid naar belasting op verbruik, bijvoorbeeld door een hogere btw en een belasting op de uitstoot van CO₂ en het gebruik van grondstoffen, biedt derhalve gigantische mogelijkheden. Dit betekent in de praktijk dat grondstoffen en energie zwaarder belast worden zodat externe effecten worden geïnternaliseerd en waardevernietiging wordt ontmoedigd.

Deze overgang wordt onder andere nader uiteengezet in het rapport "New Era. New Plan" van het Ex'tax Project⁴¹. Met behulp van de vier grote consultancykantoren in Nederland beschrijft Stichting Ex'tax hoe de overgang naar een circulaire economie in Nederland via fiscale instrumenten kan worden gestimuleerd.

Wanneer arbeid goedkoper wordt en bedrijven de besparing kunnen inzetten voor investeringen in duurzame productiemethoden verbetert de businesscase voor de circulaire economie. Investeringen worden sneller rendabel en we kunnen echt inzetten op het potentieel van innovatie. De incentive voor bedrijven om goedkoop te produceren wordt vergroot. Ondernemers kunnen kiezen of zij in het totale kostenplaatje blijven werken volgens lineaire principes en dus veel kosten maken voor grondstoffen en het gebruik hiervan, of dat zij deze kosten naar beneden brengen door een continue focus op duurzaamheid en verstandig gebruik. De Wereldbank, de OESO en grote multinationals houden al sinds enkele jaren rekening met deze shift (The Ex'tax Project (et al.) (2014), p. 14). Er zal echter een sturende hand van de overheid nodig zijn om vooruitgang te boeken. De overheid heeft een grote impact op de arbeidsmarkt door de hoge lasten op arbeid, zij zal daarom ook de eerste stappen moeten zetten om deze lasten over te hevelen op gebruik.

Ook in het verbruik van consumenten ontstaat er een verandering wanneer lasten worden geheven op verbruik. Door een prijs te zetten op CO₂ en ruwe materialen worden consumentengoederen duurder. Enerzijds leidt dit tot keuzes van consumenten voor kwalitatief hoogstaande producten met een langere levensduur. Anderzijds creëert het een incentive tot recycling doordat aangeschafte producten hun waarde langer behouden en bedrijven programma's zullen ontwikkelen om producten in te zamelen voor recycling. De deeleconomie neemt een grotere vlucht doordat de hogere prijs voor het bezit van producten het interessant maakt om minder zelf aan te schaffen en meer producten te huren of te lenen op het moment dat er een noodzaak toe is.

Financiering

Voor duurzame innovaties is het vaak moeilijk om financiering te vinden. Hieraan liggen een aantal factoren ten grondslag. Bij duurzame innovaties worden meer dan alleen de financiële doelen van een onderneming meegewogen. De meerwaarde wordt nog niet vertaald in de businesscase. Dit komt door dat externe kosten en opbrengsten niet altijd kunnen worden geïnternaliseerd. De ondernemer die de innovatie naar de markt brengt profiteert bijvoorbeeld niet van effecten op de volksgezondheid of van een vermindering van de uitstoot van

⁴¹ The Ex'tax Project (et al.) (2014) New era. New plan. Fiscal reforms for an inclusive, circular economy Case study the Netherlands.

broeikasgassen. Daarnaast is de kapitaalintensiteit van duurzame innovatie vaak hoger dan bij generieke innovatie en is er sprake van langere terugverdientermijnen.

De overheid kan in de eerste plaats een rol spelen door lange termijn doelen te stellen op het gebied van duurzaamheid en hier concrete tenders op los te laten. De ondernemer met het beste plan ontvangt financiële ondersteuning (zie hoofdstuk 1 – Een krachtige focus op innovatiebeleid - van dit deel van de Schaduwbegroting). De overheid kan participeren in grote projecten via de Nationale Investeringsinstelling.

Conclusie: Een duurzame businesscase

De enige weg richting een circulaire economie is het scheppen van een business case voor ondernemers om duurzaam te produceren en duurzame producten in de markt te zetten. Deze businesscase is daarbij afhankelijk van regelgeving en het zetten van standaarden, maar ook van het rendabel maken van investeringen en het financieren van investeringen. Om tot een circulaire economie te komen moeten overheid en bedrijfsleven nauw samenwerken.

Regelgeving kan standaarden verhogen. Hierdoor hebben bedrijven die fors investeren in duurzame productiemethoden geen oneerlijke concurrentie van bedrijven die lineair blijven produceren. De manier waarop wet- en regelgeving wordt gemaakt is essentieel. Bedrijven moeten bestaande investeringen kunnen terugverdienen. Daarom is de stip op de horizon vanuit de overheid cruciaal. Het moet nu al bekend zijn hoe hoog de standaard zal liggen over vijf jaar. Een belasting op CO2 kan alleen maar worden ingevoerd met een overgangstermijn en door op andere gebieden de belasting te verlagen. Zolang de lastendruk gelijk blijft en de overheid consistent beleid voert is de businesscase goed te maken.

Maatregel [opbrengsten: 0,3 - 3 miljard euro, afhankelijk van gekozen variant⁴²]: Gelijkstelling belasting gas en elektriciteit.

Voor kleingebruikers is de belasting op elektriciteit qua energie-inhoud een meervoud van de belasting op gas. Geredeneerd vanuit de CO2-uitstoot is de verhouding met de groei van duurzame energie in toenemende mate scheef, omdat met name de stroomproductie snel verduurzaamt. Door een verschuiving van lasten naar gas ontstaat er een betere business case voor warmtepompen, elektrisch vervoer en energiebesparing. Met de toenemende elektrificatie en energiezuinige woningen is gas bovendien steeds minder een basisbehoefte. Voor zover dat nog wel zo is, zijn er vele andere manieren om koopkrachteffecten te compenseren.

Maatregel [EUR 122 Miljoen, vermindering inkomsten overheid]: Belastingvrijstelling voor zelf opgewekte en gebruikte duurzame energie.

Om duurzame energie te stimuleren is een eerste stap in de goede richting om kleinverbruikers (huishoudens en MKB-bedrijven) deels of geheel vrij te stellen van energiebelasting op zelf opgewekte energie, ongeacht de locatie binnen Nederland waar die energie wordt opgewekt. Particulieren kunnen over het algemeen met een lager rendement investeren, hetgeen de effectiviteit van deze stimulering verhoogt. Ten opzichte van salderen op het eigen dak heeft deze maatregel het voordeel dat juist ook beter gelegen locaties worden gekozen, waardoor er meer duurzame stroom per geïnvesteerde euro wordt geproduceerd. Deze regeling biedt ook opties voor eigen opwek voor mensen zonder eigen dak. Voor vrijstelling geldt dan

⁴² http://degroenezaak.com/wp-content/uploads/2015/06/CE_Delft_definitiefRapport_Verschuivingen-energiebelasting.pdf

dat aangetoond moet kunnen worden dat de particulier in kwestie (mede) eigenaar is van een duurzame energie installatie waarvan de productie niet voor zijn eigen gebruik is. De vrijstelling geldt vooralsnog tot een maximum van hetgeen de eigenaar in zijn eigen omstandigheid (woon- of MKB-werklocatie) gebruikt. De op deze wijze geproduceerde energie kan vanaf de productielocatie tegen gangbare condities worden verkocht aan een energieleverancier die met de koop daarvan tevens de programmaverantwoordelijkheid over neemt. Deze leverancier mag dan een marktconforme prijs rekenen voor de stroom die wordt teruggeleverd, waardoor de eventuele onbalans een prijs krijgt en opslag gestimuleerd wordt. Voor deze locaties buiten het eigen dak zal de slimme meter vereist zijn. Vooralsnog zal de belastingvrijstelling maximaal zijn; bij lagere panelenprijzen tegen een hoge opbrengst zal de korting minder kunnen worden. Naast de eenvoud is een bijkomend voordeel van deze regeling dat knelpunten rondom de complexe postcoderoosregeling verdwijnen.

Maatregel [EUR 260 miljoen, begroting Infrastructuur en Milieu]: Alle woningen CO2-neutraal voor verwarming

In de gebouwde omgeving moet alles op alles worden gezet om zoveel mogelijk klimaatneutraal te bouwen. Bij nieuwbouw kan dit worden gerealiseerd door de juiste bouwnormen. Bij huidige woningen en kantoren ligt er bij uitstek voor kleinere bouwbedrijven een kans. Het Schaduwkabinet pleit voor borgstellingsfaciliteiten vanuit de overheid om via banken kredieten te verstrekken aan particulieren om huizen energieneutraal te maken.

Maatregel [EUR 30 miljoen, begroting Infrastructuur en Milieu]: Regionale Samenwerking en lokaal samen energie opwekken.

Innovatieve samenwerkingsverbanden tussen burgers en bedrijfsleven moeten worden gestimuleerd. Het energieneutraal maken van een gehele woonwijk of het lokaal opwekken van duurzame energie voor een deel van de stad zijn projecten die zonder steun van de (lokale) overheid niet gerealiseerd kunnen worden. Het moet mogelijk worden om op lokaal niveau een convenant te tekenen over de energiebelasting en kosten van de energiedistributie. Vanuit de Rijksoverheid kan het project rendabel gemaakt worden door middel van fiscale voordelen voor de deelnemende ondernemers en burgers. Samenwerking is in dit verband essentieel. Het Schaduwkabinet pleit voor het uitschrijven van tenders voor deze innovatieve samenwerkingsverbanden met het doel in 2015 in minstens elke provincie één project te realiseren.

Maatregel [EUR 48 miljoen, begroting Infrastructuur en Milieu]: Budget verdrievubbelen voor Demonstratieprojecten energie-innovatie in het kader van het energieakkoord.

Het naar de markt brengen van nieuwe experimentele technieken om duurzaam energie op te wekken staat aan de basis van de energietransitie. Het budget voor de Demonstratieprojecten energie-innovatie uit het Energieakkoord is met 24 miljoen euro zeer laag. Het budget moet worden verdrievoudigd en de mogelijkheden om ook industrieel onderzoek en experimentele ontwikkeling in de subsidie te betrekken moeten worden verruimd.

Maatregel [budgetneutraal]: Voer circulair inkopen op grote schaal door

Het op grote schaal doorvoeren van duurzaam en circulair inkopen door het Rijk, Provincies en Gemeenten als launching customer. Dit is de belangrijkste maatregel om circulair zakendoen aan te jagen. Het gaat hier om bijna 60 miljard euro per jaar aan bestedingen. Duurzaam inkopen omvat meer dan het vaststellen van criteria: het beleid dient ook geborgd te worden bij de inkoopafdelingen, en daar schort het aan. Circulaire

koplopers ervaren dat overheden in de praktijk onverminderd inkopen op prijs. En dat terwijl de Rijksoverheid op papier voor honderd procent duurzaam inkoop en gemeenten, provincies en waterschappen naar honderd procent streven. Naast aansturing op feitelijke realisatie van deze doelen is het nodig dat op korte termijn inkoopafdelingen bij overheden getraind worden in circulair inkopen.

Maatregel [EUR 4 miljoen, begroting Infrastructuur en Milieu]: Steun de ontwikkeling van een Materialen Informatiesysteem.

De Groene Zaak werkt met de Nederlandse overheid aan een onlangs opgestart traject om in een industriegedragen project inhoud te geven aan een productgerelateerd "Materialen Informatiesysteem" (eerder ook wel grondstoffen paspoort, label, of tag genoemd). Het uiteindelijke doel van dit systeem is het zo lang mogelijk in kringlopen houden van materialen op een zo hoog mogelijke waarde, waarbij hergebruik de hoogste en recycling de laagste waarde heeft. Het Materialen Informatiesysteem en geïntegreerde rapportage zijn nodig om de transparantie op productniveau te bereiken die nodig is voor circulair zakendoen. Nu ontbreekt hiervoor de infrastructuur. Op termijn zou het Informatiesysteem ook Ecolabels overbodig moeten maken. Doelstelling in dit traject is een systeem op vrijwillige basis te ontwikkelen dat als onderwerp kan dienen voor een bredere discussie.

Maatregel [EUR 4 miljoen, begroting Infrastructuur en Milieu: Stimuleer het gebruik van geïntegreerde rapportage

Stimulering via belastingvoordelen en circulair inkopen van extern verantwoorde geïntegreerde rapportage, eventueel inclusief de Environmental Profit & Loss (EP&L) Account als een bedrijf daar gebruik van wenst te maken, ter vervanging van de huidige financiële rapportage. Om te beginnen via een pilot gericht op invoering in Nederland, vervolgens zo snel mogelijk op EU-schaal en internationaal. Het belang van geïntegreerde rapportage is dat het binnen het bedrijf inzicht oplevert over grondstofstromen, en naar buiten toe transparantie richting klanten en investeerders. Samen vormt deze een belangrijke basis voor management van de grondstofstromen in reactie op de overige prikkels.

Maatregel [EUR 35 miljoen, begroting Economische Zaken]: Creëer prikkels voor innovatie richting Nederland Hotspot Circulaire Economie via:

- Een programma voor onderzoek, ontwikkeling en demonstratie op het gebied van circulaire economie, gericht op koplopers uit alle sectoren, inclusief producenten, ontwerpers, afvalbedrijven, de reparatiebranche en kringloopwinkels, met steden, regionale clusters / provincies, ketens en sectoroverschrijdende samenwerkingsverbanden als primaire invalshoeken;
- Pilots en onderzoek naar scheidingstechnieken en naar alternatieve materialen voor kritische grondstoffen;
- Uitbouw van de wetenschappelijke onderzoeksprogramma's van NWO en Het Groene Brein naar circulaire economie, o.a. gericht op belastinghervorming, nieuwe businessmodellen en het slechten van lineaire hinderpalen.
- Integratie van circulaire economie in onderwijs en opleidingen. Voor bedrijven is het van belang, nu en in de toekomst, dat afgestudeerden op alle terreinen zo snel mogelijk worden opgeleid vanuit het circulaire gedachtegoed en niet met verouderde denkbeelden.

4 - VESTIGINGSKLIMAAT

EFFECT OP BEGROTING	
	0.324 MILJARD EURO
Begrotingstaat: Economische Zaken	108 miljoen euro
Begrotingstaat: Onderwijs Cultuur en Wetenschap	108 miljoen euro
Begrotingstaat: Infrastructuur en Milieu	108 miljoen euro

Nederland is één van de meest concurrerende economieën ter wereld. De bevolking is welvarend, gezond en hoogopgeleid, de werkloosheid is laag, het rechtssysteem is op orde en het bedrijfsleven kan zich meten met de rest van de wereld. Nederland is een goed land om een bedrijf te starten en te laten groeien en het vestigingsklimaat is aantrekkelijk waardoor buitenlandse bedrijven bereid zijn om in Nederland te investeren of een vestiging te openen. Vanuit Nederland hebben bedrijven toegang tot de Europese Markt van 500 miljoen consumenten.

Nederland scoort op de Global Competitiveness Index 2015-2016 van het World Economic Forum een vijfde plaats⁴³, respectievelijk na Zwitserland, Singapore, de Verenigde Staten en Duitsland. Ook zakelijke dienstverlener EY schetst in de Barometer Vestigingsklimaat 2016 een positief beeld. Nederland heeft in 2015 meer investeringsprojecten binnengehaald dan ooit en staat op de vijfde plaats van de EY Global Investment Monitor 2016⁴⁴. Uit hetzelfde onderzoek komt naar voren dat de uitbreiding of verbetering sales- en marketingfaciliteiten het grootste deel van de investeringen uitmaken en dat er een grote toename is van de investeringen in logistieke faciliteiten. De software branche was in 2015, net als in 2014, verantwoordelijk voor veruit het grootste aantal investeringen⁴⁵. Gemeten naar herkomst komt het grootste deel van de investeringen, 35%, vanuit de Verenigde Staten, op afstand gevolgd door China, het Verenigd Koninkrijk en België⁴⁶.

EY waarschuwt in de Barometer Vestigingsklimaat wel dat het vertrouwen van buitenlandse investeerders in het Nederlandse vestigingsklimaat daalt. Het aantal topbestuurders dat er van uit gaat dat het aantal directe investeringen in Nederland de komende drie jaar zal toenemen is gedaald van 58% naar 38%. Nederland bezet echter nog steeds de tweede plaats in de perceptie van topbestuurders van buitenlandse bedrijven qua aantrekkelijkheid om te investeren. Nederland moet Duitsland hier voor zich laten. De punten waar Nederland zeer goed op scoort zijn de kwaliteit van leven, de telecommunicatie infrastructuur, het opleidingsniveau van medewerkers, de transport en logistieke infrastructuur en de stabiliteit en duidelijkheid van wetgeving. Nederland scoort minder op de punten van flexibiliteit van arbeidswetgeving, werkgeverslasten en de hoogte van de vennootschapsbelasting en belastingvoordelen⁴⁷. Het World Economic Forum merkte in haar Global Competitiveness Index 2016 ook al op dat de arbeidsmarkt de achilleshiel is van de Nederlandse concurrentiekracht⁴⁸.

⁴³ World Economic Forum, Global Competitiveness Index 2015-2016. <http://reports.weforum.org/global-competitiveness-report-2015-2016/competitiveness-rankings/>

⁴⁴ EY, 2016 Attractiveness Survey Netherlands. [http://www.ey.com/Publication/twLUAssets/EYnetherlands-attractiveness-survey-2016/\\$FILE/EYnetherlands-attractiveness-survey-2016.pdf](http://www.ey.com/Publication/twLUAssets/EYnetherlands-attractiveness-survey-2016/$FILE/EYnetherlands-attractiveness-survey-2016.pdf)

⁴⁵ Idem.

⁴⁶ Idem.

⁴⁷ Idem.

⁴⁸ World Economic Forum, Global Competitiveness Index 2015-2016. <http://reports.weforum.org/global-competitiveness-report-2015-2016/competitiveness-rankings/>

Het Schaduwkabinet ziet het Vestigingsklimaat als één van de pijlers onder het verdienvermogen van de Nederlandse economie. In het jaar 2017 wil het Schaduwkabinet inzetten op drie pijlers van het concurrentievermogen: het belastingstelsel, de digitale infrastructuur en de vaardigheden en kennis van medewerkers.

Maatregel [Budgetneutraal]: Radicaal Eenvoudig Belastingstelsel.

De uitwerking van een eenvoudig en robuust belastingstelsel moet in 2017 vorm krijgen. Het belastingstelsel is de hoeksteen van het vestigings- en investeringsklimaat. Het is zaak om dit stelsel radicaal te vereenvoudigen en fair in te richten voor zowel grote als kleine bedrijven. De uitgangspunten zijn hierbij dat werken en ondernemen loont. Dat de lasten op arbeid laag zijn. Dat er een fiscaal en risico-light regime voor starters en kleine bedrijven beschikbaar is. Dat uitdagers en groeiers maximaal gestimuleerd worden en dat het winstgevend is om in Nederland te innoveren.

Het Schaduwkabinet stelt een radicale vereenvoudiging voor door middel van de schijf van drie: Een lage vpb van 18%, een uniform btw-tarief van 18% en een vlaktaks van 30-35%.

Met een laag vpb tarief in combinatie met een vlaktaks kunnen we afscheid nemen van de vele vormen van complexiteit in de renteaftrekbepanking en het toeslagencircus. Dit draagt bij aan de internationale concurrentiekracht van Nederland op de langere termijn. De complexiteit wordt minder en is er ook minder weerstand tegen de fiscale optimalisatie door internationaal opererende bedrijven. Er zijn simpelweg geen regelingen meer waar een beroep op gedaan kan worden. De lage tarieven zorgen er, in combinatie met de hoog opgeleide bevolking, de (digitale-) infrastructuur en de rechtszekerheid, voor dat er een dusdanig aantrekkelijk belastingklimaat ontstaat dat bedrijven zich hier hoe dan ook willen vestigen.

In combinatie met de vlaktaks kan het worden overwogen om één algemene heffingskorting te handhaven die wordt afgebouwd naar mate het inkomen toeneemt. Deze heffingskorting stimuleert het zoeken naar een baan aan de onderkant van de arbeidsmarkt en compenseert de laagste inkomens.

Maatregel [EUR 324 Miljoen, waarvan EUR 108 miljoen begroting Economische Zaken, EUR 108 Miljoen Onderwijs Cultuur en Wetenschap en EUR 108 miljoen Infrastructuur en Milieu, Wonen en Rijksdienst]: Digitale Infrastructuur als derde Mainport.

In de afgelopen jaren is ICT uitgegroeid tot dé overkoepelende enabler van groei. De digitale strategie vormt de basis van het concurrentievermogen van bedrijven. Niet alleen om efficiënt te kunnen opereren, maar ook omdat ICT steeds vaker aan de basis ligt van het businessmodel van bedrijven. Dit geldt voor nieuwe platformen in de deeleconomie, voor blockchain- en fintech- bedrijven, maar ook voor HR-platforms, de food- en agrisector en de detailhandel. ICT verweeft zich meer en meer met de traditionele economie en ondernemers die hun digitale strategie niet op orde hebben delven vroeg of laat het onderspit.

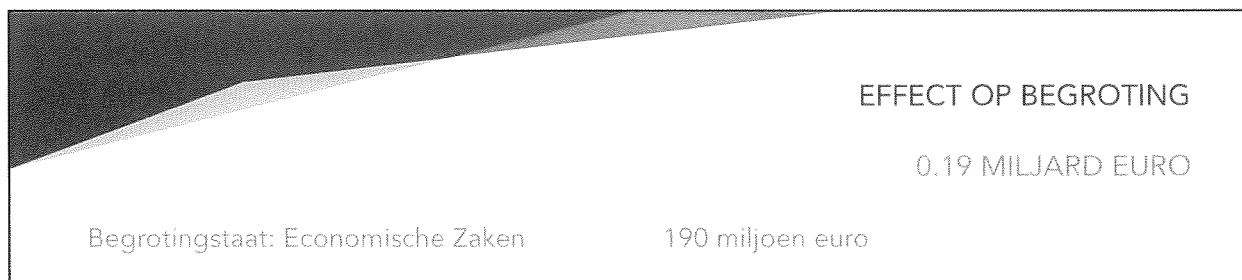
Voor Nederland biedt de digitale economie gigantische kansen. Qua internet infrastructuur hoort Nederland al jaren bij de top van de wereld. Internet knooppunten zoals de Amsterdam Internet Exchange (AMSIX) en de Nederlandse Internet Exchange (NL-ix) zijn wereldwijd bekende knooppunten die de vrije handelsgeest van Nederland goed uitdragen in het internet tijdperk. Deze internet infrastructuur gecombineerd met een energie infrastructuur die tevens behoort tot een van de betrouwbaarste van de wereld, zorgt voor een extreem goede voedingsbodem voor high-tech internet industrie. Zowel Google als Microsoft bouwen aan datacentra en bedrijven als Adyen, Coolblue, Fox-IT en Takeaway laten zien dat het een snel groeiende industrie is.

De beroepsbevolking is hoog opgeleid en welvarend, de digitale infrastructuur is op orde en de universiteiten kunnen zich ook op ICT-onderwijs meten met de top van de wereld. Nederland staat echter wel op een tweekoppig punt. De digitale sector heeft een stip op de horizon nodig: Welke richting gaan de investeringen in Nederland de komende jaren op? Wordt er voldoende prioriteit gegeven aan de fysieke infrastructuur, het up-to-date houden van de kennis van de beroepsbevolking en R&D?

Het Schaduwkabinet pleit er voor om de digitale infrastructuur te benoemen als derde Mainport. Na Schiphol en de haven van Rotterdam krijgt de digitale infrastructuur hiermee het commitment van de overheid dat er altijd geïnvesteerd wordt in het op orde houden van de infrastructuur. Dit houdt in dat de overheid participeert in de aanleg van high-speed internet kabels over zee, dat de overheid zelf bijdraagt aan fundamenteel onderzoek, kennis van digitale veiligheid en cybercrime, investeert in R&D en valorisatie van nieuwe technologieën en dat de overheid fors investeert in het verhelpen van het tekort aan gekwalificeerd personeel. Het Schaduwkabinet ziet de digitale mainport als het Deltaplan om Nederland ook op dit gebied de komende jaren concurrerend te houden. Het is zelfs essentieel voor de groei van de Nederlandse economie op de korte termijn.

De Digitale Mainport is ook een motor voor het aantrekken van talent. Zonder goed opgeleid en talentvol personeel komt deze motor tot stilstand. Met het stimuleren van de innovatie door middel van techniek ontstaan kleine ecosystemen die elkaar voeden. Vooral deze vruchtbare voedingsbodem trekt jong talent en entrepreneurs aan. Naast deze groep "koplopers" is ook een grote groep met goed gekwalificeerd technisch personeel nodig. Daarom is het van belang om de relatie tussen tech-bedrijven, start-ups, universiteiten, hogescholen en middelbaar beroepsonderwijs te bevorderen. Zonder goede samenwerking sluiten de verwachtingen van deze groepen niet op elkaar aan. Door onze digitale infrastructuur te benoemen als Mainport geven we als land het commitment dat we niet alleen gaan investeren in de ontwikkeling van hardware en software, maar dat we ook investeren in de opleiding van medewerkers. Dit betekent een forse investering in ICT-onderwijs op alle niveaus, van basisschool tot aan het beroepsonderwijs en van ROC tot aan Universiteit.

5 - SOCIALE INNOVATIE

Sociaal ondernemen is ondernemen met een maatschappelijke missie. Zowel in internationaal als in Nederland groeit de beweging van ondernemers die het creëren van maatschappelijke meerwaarde tot het hoofddoel van hun onderneming hebben gemaakt. Zo dragen de sociale ondernemingen bij aan het oplossen van de grote dossiers van deze tijd; de overgang naar een circulaire economie, banencreatie voor mensen aan de onderkant van de arbeidsmarkt, fossielvrije energie gebaseerd op lokaal eigenaarschap, goedkope vraag- gestuurde zorg, eerlijke internationale ketens en een vitale wijkeconomie.

Sociaal ondernemers kunnen dus een kans zijn voor Nederland. Echter, voor de economie van morgen moeten we de doorbraak van de sociale ondernemingen stimuleren. Sociale ondernemingen hebben complexe verdienmodellen en een groei en winst die langer op zich laat wachten dan bij reguliere bedrijven. Sociale ondernemingen creëren primair waarde voor de maatschappij; deze waarde vertaalt zich echter niet altijd 1 op 1 terug in financiële winst voor de onderneming ondanks dat deze wel leidt tot de reductie van maatschappelijke kosten die we nu allen dragen zoals bijvoorbeeld milieuvervuilingen en uitkeringen.

Ondanks de groeiende beweging loopt Nederland internationaal gezien nog achter op het gebied van het stimuleren en faciliteren van sociaal ondernemerschap; (juridische) erkenning voor sociale ondernemingen en steun van de overheid voor de missie van sociale ondernemingen middels een lange termijn visie op dit fenomeen en consequent inkoopbeleid en stimuleringsbeleid is gewenst.

Maatregel [budgetneutraal] Voer maatschappelijk inkopen op grote schaal door:

Het op grote schaal doorvoeren van maatschappelijk inkopen door het Rijk, provincies en gemeenten als launching customer van sociale ondernemingen. Dit is een van de belangrijkste maatregelen om sociaal ondernemen aan te jagen. De overheid koopt namelijk per jaar voor ongeveer 60 miljard aan goederen en diensten in. Sinds 2010 heeft de overheid de ambitie uitgesproken om naar 100% duurzaam inkopen te streven. In de praktijk blijkt echter dat de overheid in 70% van de gevallen nog steeds 'de laagste prijs' als belangrijkste criterium hanteert. Daarnaast is met de participatiewet de overheid de afspraak aangegaan om 25.000 banen te realiseren voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Inkopen bij sociale ondernemingen gaat nog een stapje verder dan letten op duurzaamheidscriteria; het gaat om inkopen bij bedrijven die expliciet en op een innovatieve manier een positieve impact realiseren. Omdat de oplossingen van sociaal ondernemers zelfden 'standaard' zijn vraagt dit om een flexibele en creatieve houding van de overheid bij het inkoopproces om tot een succesvolle samenwerking te komen; bijvoorbeeld door te werken met pilots.

Sociale Innovatie staat in Nederland nog in de kinderschoenen maar draagt aantoonbaar bij aan het innovatievermogen van Nederland. Een recent onderzoek van INSCOPE⁴⁹ naar het innovatievermogen van Nederland laat zien dat sociale innovatie cruciaal is voor het realiseren van disruptieve innovaties:

“Om nieuwe en disruptieve oplossingen te realiseren in de topsectoren dient niet alleen te liggen op technologische innovatie, maar vooral op de niet-technologische kant van innovatie. Nu is men vooral bezig met ‘technologie roadmaps’, maar scenario’s over new business modellen en benodigde investeringen in menselijk kapitaal worden niet of nauwelijks gemaakt,” aldus Henk Volberda, Professor of Strategic Management & Business Policy aan de Rotterdam School of Management, Erasmus University (RSM).

Niet alleen is sociale innovatie belangrijk in de combinatie met technologische innovatie; het draagt ook bij aan de werkgelegenheid. Bij bedrijven die eenzijdig inzetten op technologische innovaties – bijvoorbeeld robotisering, Internet of Things, 3D-printing, Big Data – gaan volgens cijfers van Inscope 5,8% van de banen verloren. Bedrijven die alleen inzetten op sociale innovatie in de vorm van flexibel organiseren, zelfmanagement, slimmer werken en co-creatie met klanten, leveranciers en kennisinstellingen hebben eveneens minder mensen nodig voor hetzelfde werk. Hier is de personeelsvermindering 0,7%. Bedrijven die echter tegelijkertijd investeren in zowel nieuwe technologieën als menselijk kapitaal en nieuwe manieren van managen en organiseren, realiseren daarentegen een arbeidsgroei van 8,3%.

Om de investeringen in sociale innovatie te bevorderen pleit het Schaduwkabinet voor een loonkostenvoordeel voor bedrijven die aantoonbaar inzetten op het oplossen van maatschappelijke vraagstukken.

Maatregel [EUR 190 Miljoen, begroting Economische Zaken: Loonkostenvoordeel voor Sociale Innovatie. Sociale ondernemingen met projecten waarin aantoonbaar wordt gepioneerd op het gebied van sociale innovatie krijgen een loonkostenvoordeel. Dit zijn bedrijven die bij; bijvoorbeeld het fiscaal stimuleren van investeringen in menselijk kapitaal bij bedrijven en het fiscaal stimuleren van samenwerkingsrelaties tussen bedrijven en kennisinstellingen ten behoeve van het ontwikkelen van innovatieve oplossingen voor maatschappelijke vraagstukken.

Sociaal ondernemers spelen een cruciale rol in het vormgeven van een nieuwe economie. De bestaande rechtsvormen zijn hierbij een obstakel. Onderzoek van Social Enterprise NL laat zien dat het gebrek aan erkenning als sector een top-3 probleem is voor sociale ondernemingen.

‘De nieuwe generatie sociaal ondernemers verlangt her- en erkenning en vindt deze niet in de huidige rechtsvormen. 79 % van hen geeft aan een nieuwe juridische vorm aan te zullen nemen indien deze zou bestaan⁵⁰.’

Wij stellen voor te streven naar een juridische verankering waarmee sociale ondernemingen zichzelf kunnen onderscheiden. Daarnaast geeft een juridische entiteit de overheid een basis voor beleid. Veel gemeenten willen samenwerken met sociale ondernemingen, maar lopen vast door het ontbreken van duidelijke kaders.

Een goed voorbeeld van een land dat een speciale juridische basis voor social enterprises heeft gecreëerd is Engeland. Een Community Interest Company is een juridische vorm waarvoor sociale ondernemingen kunnen kiezen wanneer ze hun winsten primair willen inzetten ten behoeve van de maatschappij.

⁴⁹ Inscope (2015) http://www.rsm.nl/flicadmin/Images_NEW/Dashboard/Erasmus_Innovatiemonitor_2015_onderzoeksrapport.pdf

⁵⁰ Website Social Enterprise NL <https://www.social-enterprise.nl/actueel/nieuws/de-maatschappelijke-vennootschap-h-v-m-630>

Maatregel [budgetneutraal]: Nieuwe juridische entiteit voor Social Enterprises

De status van Social Enterprise wordt verankerd via de Belastingwetgeving op een vergelijkbare manier als de status van Algemeen Nut Beogende Instelling (ANBI)⁵¹ en ondersteund door een code of governance. Daarmee is de keuze om sociale onderneming te zijn geen vrijblijvendheid en kunnen de stakeholders rekenen op continuïteit. De bestuurders zijn in rechte aanspreekbaar op hun gedrag als zij zich niet aan de voorwaarden houden om de status Social Enterprises te voeren met hun onderneming.

De juridische entiteit kent de volgende leidende principes⁵²:

- De statuten bepalen dat de onderneming de maatschappelijke missie vooropstelt, dus boven het belang van aandeelhouders, management en werknemers, en leggen deze missie inhoudelijk vast.
- De stakeholders worden benoemd in de statuten en door de bestuurders betrokken bij het beleid - de wijze waarop verschilt, afhankelijk van de aard en omvang van de onderneming - die hiertoe een model uit de code of governance kiest.
- De dialoog met de stakeholders en de maatschappelijke acceptatie zijn gefundeerd in transparantie, waar voor minimumeisen bestaan. Zo is helder 'met wie de buitenwacht te maken heeft', wat het beleid is en wordt de gerealiseerde maatschappelijke waarde concreet gerapporteerd. Deze informatie is tijdig en voor iedereen toegankelijk.
- De juridische entiteit Social Enterprise (her)investeert het grootste deel van haar middelen in de missie. De winstuitkering aan aandeelhouders en het beloningsbeleid staan ten dienste van de missie, zijn redelijk, inzichtelijk en hebben brede acceptatie.

⁵¹ Zie artikel 2 lid 3 en artikel 5b van de Algemene Wet Inzake Rijksbelasting

⁵² Website Social Enterprise NL <https://www.social-enterprise.nl/actueel/nieuws/de-maatschappelijke-vennootschap-b-v-m-630>

DEEL III

Thematisch Programma:
Internationalisering.

THEMATISCH PROGRAMMA: INTERNATIONALISERING.

Nederland is van oudsher een land dat met open vizier naar Europa en de rest van de wereld kijkt. Internationaal ondernemen loont. In de jaren 2015 en 2016 is de export flink gegroeid en export blijft één van de grote motoren van de Nederlandse economie. De ambitie van het Schaduwkabinet is om in 2025 een exportland te zijn op alle niveaus.

Het is van groot belang dat startende bedrijven vanaf hun ontstaan een internationale oriëntatie hebben. Zogenaamde 'born globals' hebben een veel grotere overlevingskans dan niet exporterende bedrijven en groeien sneller. Van de 5500 snelgroeende bedrijven in Nederland exporteert twee derde. Het Schaduwkabinet zet daarom vol in op het stimuleren van export, want al jaren blijkt dat een sterke focus op export een zeer grote bijdrage levert aan het succes van de Nederlandse economie⁵³. De grote uitdaging is daarbij om met name de groep kleinere bedrijven te stimuleren en te helpen om eerder te gaan exporteren.

Het aandeel van het Kleinbedrijf in de totale Nederlandse export is relatief klein, terwijl de grootste kansen voor Nederlandse ondernemers in buitenlandse groeimarkten liggen. Het is noodzakelijk dat het Kleinbedrijf wordt geholpen bij het exporteren van hun producten. Het Kleinbedrijf heeft minder kennis en ervaring in huis, heeft minder mogelijkheden om exportfinanciering aan te trekken en heeft meer moeite om ingangen te creëren om producten aan de man te brengen.

Kerncijfers over het belang van de export voor de Nederlandse economie:

- 12-13 % van de in Nederland actieve bedrijven exporteert. Dit zijn circa 130 000 ondernemingen⁵⁴.
- 87% van de R&D komt van exporterende bedrijven⁵⁵.
- 44% van de werknemers in Nederland werkt bij exporterende bedrijven⁵⁶.
- 29% van het Bruto Nationaal Product is af te leiden uit de export door bedrijven actief in Nederland (het puur doorvoeren van goederen niet meegeteld)⁵⁷.
- 69% van het BNP is af te leiden uit de export door bedrijven vanuit Nederland. Hier moet echter wel rekening gehouden worden met het feit dat er zeer veel producten rechtstreeks vanuit andere landen naar bijvoorbeeld de haven in Rotterdam gebracht worden en direct worden uitgevoerd⁵⁸.

Een totaal van 29% van het Nederlands Bruto Binnenlands Product is terug te leiden tot de export. Voor elke euro aan Nederlandse producten die in het buitenland worden verkocht is de bijdrage aan het BBP 59 eurocent. Voor diensten van Nederlandse origine is de bijdrage zelfs 76 eurocent. In dit opzicht is het een grote gemiste kans om de producten en diensten van kleinere ondernemers niet ook in het buitenland te verkopen.

⁵³ CBS, 2016 Internationaliseringsmonitor 2016-1, Bedrijvendynamiek

⁵⁴ CBS, 2016 Internationaliseringsmonitor 2016-1, Bedrijvendynamiek.

⁵⁵ Cijfers van het Ministerie van Economische Zaken en het CBS <http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/brochures/2012/06/15/infographic-nederland-handel.html>

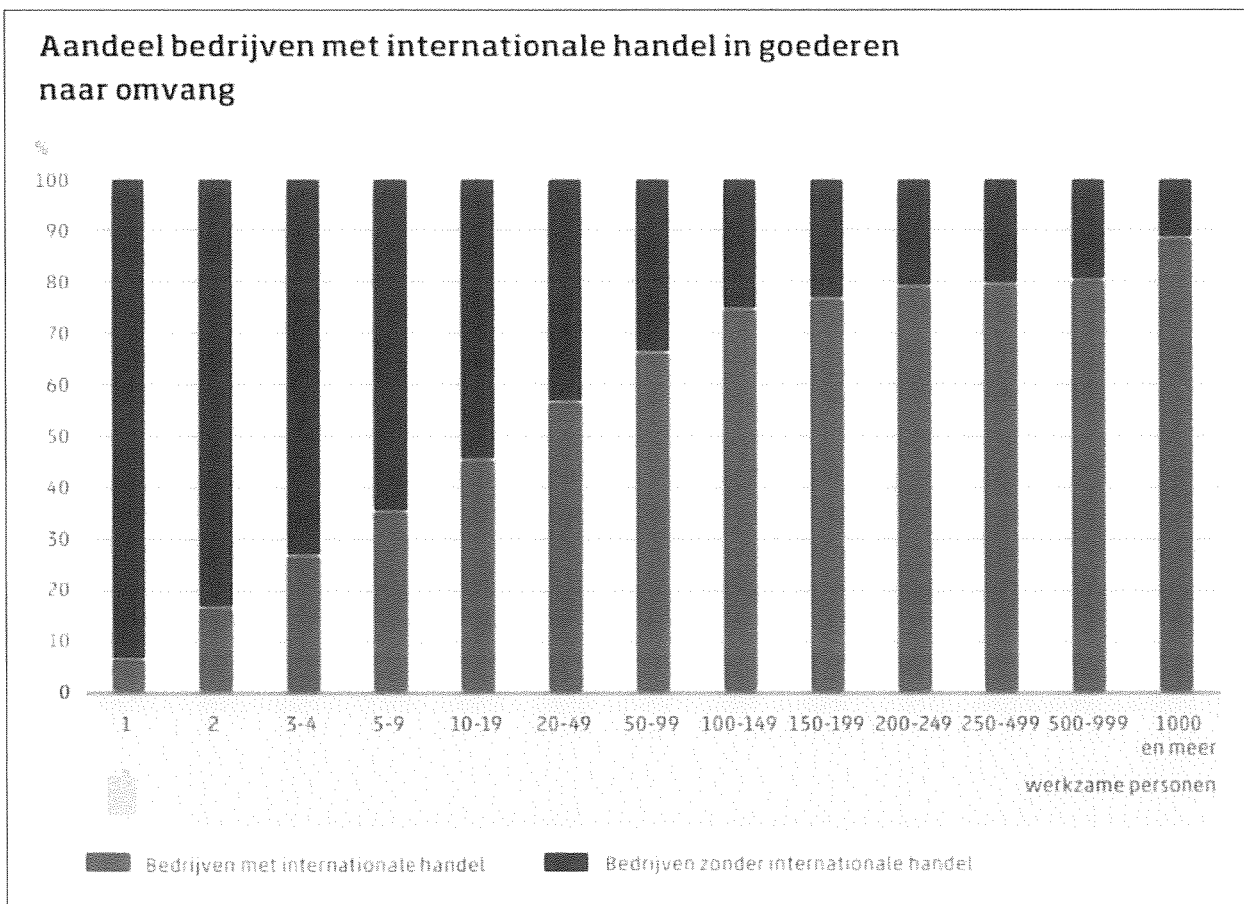
⁵⁶ Idem

⁵⁷ CBS, 2 november 2012 Export draagt 29 procent bij aan Nederlandse economie.

⁵⁸ Idem.

Het Amsterdam Centre for Entrepreneurship (ACE) heeft uitgerekend dat één van de kenmerken van zeer snel groeiende bedrijven is dat zij zeer internationaal georiënteerd zijn⁵⁹. Ze hebben de intrinsieke ambitie om te groeien en gaan actief op zoek naar nieuwe markten. Dit wordt ondersteund door de internationaliseringsmonitor van het CBS. Bedrijven die exporteren hebben 60-70% meer kans om te overleven dan bedrijven zonder handel.

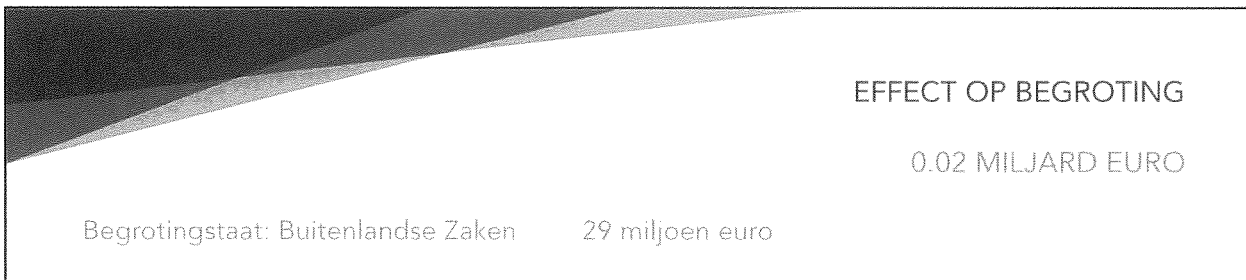
Uit cijfers blijkt pas vanaf circa 20 medewerkers het merendeel van de bedrijven internationaal actief is⁶⁰. Enerzijds is dit te verklaren door omgedraaide statistieken, maar dan wel in het nadeel van het Kleinbedrijf. Als een bedrijf groot genoeg is – of als een product specifiek of innovatief genoeg is – wordt er sneller over de grens gekeken voor nieuwe afzetmarkten. Dit zijn ook de bedrijven met de kennis en kunde om te exporteren. Deze bedrijven bereiken een kritische massa om te exporteren, komen meer in contact met mogelijkheden en leren nieuwe producten en productieprocessen sneller kennen. In de totale export is het Kleinbedrijf hierdoor ondervertegenwoordigd. Een goed product alleen is niet genoeg. Kennis van exportprocedures, kennis van de buitenlandse markt en lokale ondersteuning zijn essentieel voor succes over de grens. De grootste groeikansen op het gebied van export liggen bij de kleinste ondernemers, tegelijk hebben zij de meeste ondersteuning nodig. Ondersteuning op het gebied van kennisontsluiting, exportfinanciering en ondersteuning van Nederlandse diplomaten.

Figuur 10: Aandeel bedrijven met internationale handel in goederen naar omvang.

⁵⁹ September 2009, Amsterdam Centre for Entrepreneurship
⁶⁰ CBS, 2016. Internationaliseringsmonitor 2016-I. Bedrijvendynamiek

1 - MINISTER VAN INTERNATIONALE HANDEL

In de volgende kabinetsperiode komt er een Minister van Internationale Handel. Deze Minister opereert vanuit het Ministerie van Buitenlandse Zaken en stroomlijnt alle exportactiviteiten van Nederlandse bedrijven. De Minister van Internationale Handel initieert en coördineert de handelsmissies en zorgt er voor dat de Nederlandse economie optimaal profiteert van de buitenlandse vraag naar de producten en diensten van onze bedrijven. Het is belangrijk dat de Minister van Internationale Handel ook in Den Haag beschikbaar is om internationale gasten te ontvangen. Handel is tweerichtingsverkeer. De Minister ondersteunt de export van Nederlandse bedrijven naar het buitenland, maar zorgt ook dat buitenlandse bedrijven en hoogwaardigheidsbekleders zaken willen doen in Nederland.

De Minister van Internationale Handel zorgt er ook voor dat alle ondersteunings- en financieringsprogramma's in Nederland goed aansluiten bij de behoefte van het bedrijfsleven. In de functie van top accountmanager van Nederland denkt de Minister van Internationale Handel mee met Ministers op andere departementen en zorgt er voor dat hun beleid naadloos aansluit op de Nederlandse exportactiviteiten. Om de export vanuit Nederland te stimuleren komen er twee centrale ondersteuningsdiensten. De International Business Desk en de International Finance Desk. Via deze centrale diensten worden alle beschikbare ondersteuningsprogramma's en financieringsinstrumenten gecoördineerd. In de volgende twee hoofdstukken van dit deel van de Schaduwbegroting worden deze twee diensten beschreven.

Maatregel [EUR 9 Miljoen, begroting Buitenlandse Zaken]: Minister van Internationale Handel.

Om de export voor Nederland effectief te stimuleren is het nodig dat er een Minister voor Internationale Handel komt. Deze Minister stroomlijnt de beleidsprocessen over de verschillende departementen, draagt best-practices uit naar ondernemers en fungeert als boegbeeld voor 'Nederland Exportland – Nederland Wereldland'. De Minister van Internationale Handel functioneert als de 'top accountmanager van Nederland' en opereert vanuit het Ministerie van Buitenlandse Zaken. Op dit ministerie zijn dan de Minister van Buitenlandse Zaken, de Minister van Internationale Handel en de Staatssecretaris van Ontwikkelingssamenwerking actief.

Maatregel [EUR 20 Miljoen, begroting Buitenlandse Zaken]: Versterking Economische Diplomatie.

De overheid vervult in het buitenland een belangrijke rol als makelaar en facilitator. Een deal wordt in opkomende markten sneller gesloten als de afnemende partij ziet dat het exporterende bedrijf gesteund wordt door de Nederlandse overheid. De Minister van Buitenlandse Handel coördineert de activiteiten van diplomaten en ambassades in het buitenland en zorgt dat zij ondernemers bijstaan met lokaal advies en dat zij kansen voor Nederlandse bedrijven identificeren en ondernemers in contact brengen met lokale partijen.

2 - INTERNATIONAL BUSINESS DESK

Om alle activiteiten rondom de export van Nederlandse ondernemers te coördineren, om de krachten te bundelen en om de beschikbare ondersteuningsmiddelen vanuit de overheid te faciliteren wordt de International Business Desk opgericht (IBD). De IBD valt direct onder de Minister van Internationale Handel binnen het Ministerie van Buitenlandse Zaken. Eén van de kerntaken van de International Business Desk is het vergroten van de effectiviteit van handelsmissies en zorgen voor een goede aansluiting van kleinere bedrijven bij deze missies. Handelsmissies zijn een ideale manier om nieuwe afzetmogelijkheden in het buitenland te vinden. Door van tevoren consortia te creëren staan Nederlandse ondernemers internationaal veel sterker.

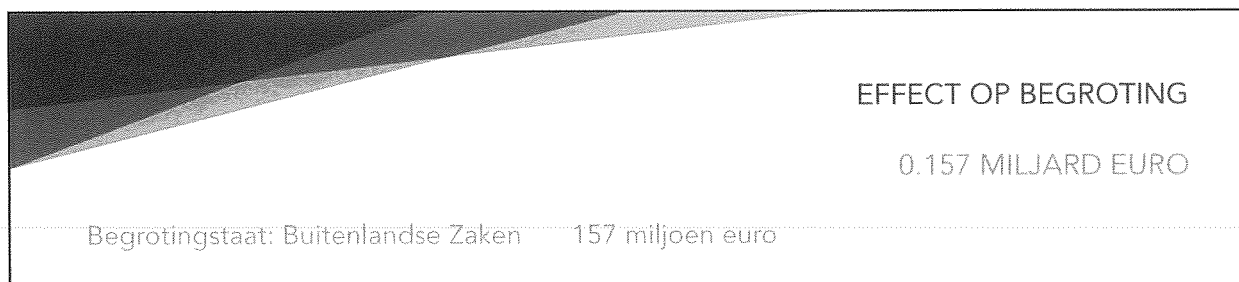
Bij de International Business Desk kunnen ondernemers terecht voor advies over wet- en regelgeving op buitenlandse markten. Dit is essentieel voor landen buiten de Europese Unie, maar net zo goed daarbinnen.

Vaak wordt er al vanuit de Europese Unie bepaald aan welke essentiële vereisten een bepaald product moet voldoen en hoe de veiligheid gegarandeerd moet worden. De implementatie van deze regels verschilt echter nog steeds van lidstaat naar lidstaat. Minieme verschillen kosten veel geld als er veel geëxporteerd wordt. Bedrijven moeten de oorsprong van het product aangeven, een contactadres in stand houden en de handleiding beschikbaar maken in meerdere talen. Bij export buiten de Europese Unie wordt het ingewikkelder. Er is dan een compleet nieuwe juridisch systeem. Ook de standaarden verschillen waardoor producten niet altijd even gemakkelijk in de markt gezet kunnen worden. Daarnaast is rechtszekerheid nodig om het intellectueel eigendom op een product te beschermen.

De International Business Desk heeft de volgende taakomschrijving:

- IBD fungeert als matchmaker voor Nederlandse bedrijven die niet alleen, maar wel samen grote internationale opdrachten kunnen binnenhalen. Samenwerken kan heel lucratief zijn.
- IBD is het centrale punt waar de opportuniteiten worden verzameld die worden gesignaleerd in het ambassadenetwerk en de business development officers die in het buitenland zijn gepositioneerd door het Ministerie van Buitenlandse Zaken.
- IBD maakt voor iedereen zichtbaar wat de plannen zijn wat betreft grote handelsmissies;
- IBD zorgt dat er uitsluitend handelsmissies naar het buitenland afreizen met gedegen kennis over de lokale cultuur en handelspraktijken.
- IBD zet zich in voor het aantrekken van R&D-centra en hightech sectoren;
- IBD verzamelt en verspreidt best-practices.
- IBD stimuleert de inzet van ambassades bij de internationale expansieplannen van individuele ondernemers.
- IBD adviseert over lokale wet- en regelgeving, standaarden en intellectueel eigendom bij het betreden van buitenlandse markten.

3 - INTERNATIONAL FINANCE DESK

Om alle beschikbare financieringsinstrumenten te stroomlijnen voor exporterende ondernemers komt er naast de International Business Desk ook een International Finance Desk (IFD). De International Finance Desk ontsluit daarmee alle publieke financieringsmogelijkheden voor ondernemers. Bij de IFD is ook de financiële kennis aanwezig om bedrijven te adviseren over welke financiering zij nodig hebben en welke exportverzekeringen zij af moeten sluiten. De IFD bundelt op deze manier de financiële instrumenten van de overheid en is in staat om ondernemers te koppelen aan financieringsmogelijkheden op de private markt.

- IFD is de centrale hub voor alle subsidies, bemiddeling en kredieten die vanuit de overheid beschikbaar zijn om de export door Nederlandse ondernemers te stimuleren;
- IFD heeft de financiële expertise in huis om Nederlandse ondernemers te adviseren over de juiste financieringsmix bij hun exportactiviteiten.

Maatregel [7 Miljoen, begroting Buitenlandse Zaken]: Oprichting International Finance Desk.

We richten een centraal financieringsloket in om exporterende ondernemers te helpen hun exportactiviteiten te financieren, de International Finance Desk. Deze organisatie wordt ondergebracht bij het Ministerie van Buitenlandse Zaken en valt onder de Minister van Internationale Handel. De International Finance Desk heeft de financiële expertise in huis om ondernemers te adviseren over de financieringsmogelijkheden door overheidsinstrumenten en is in staat ondernemers te koppelen aan private financieringsmogelijkheden.

Maatregel [150 miljoen euro, begroting Buitenlandse Zaken]: Ondersteuning door middel van beter beschikbare exportfinanciering.

Bij het exporteren van producten zit er vaak een langere termijn tussen de leverdatum en het moment van betaling. Dit heeft een drukkend effect op het werkkapitaal van het bedrijf. Met name voor kleine bedrijven en bedrijven die beginnen met exporteren is dit een obstakel. De overheid kan hier een bijdrage leveren door de financieringskosten te verlagen. Dit kan door borgstellingen voor een deel van een exportkrediet of door naar voorbeeld van het Dutch Good Growth Fund een fonds op te richten voor kleine exporterende bedrijven: het Dutch Initial Growth Fund.

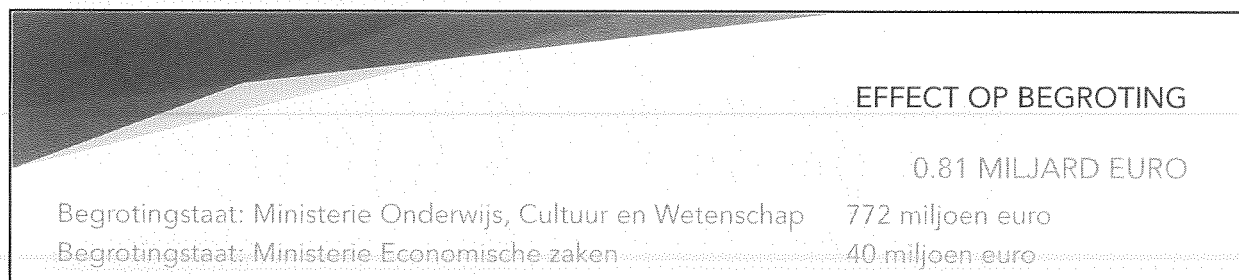

DEEL IV

Investeringsagenda

INVESTERINGSAGENDA.

1 - ONDERWIJS

Onderwijs vormt de basis voor ons concurrentievermogen in de toekomst. Voor zowel de samenleving als het bedrijfsleven is het van cruciaal belang dat er continu in onderwijs wordt geïnvesteerd. Op deze manier kunnen we als Nederland blijven concurreren op kwaliteit en zijn bedrijven in staat om de juiste medewerkers aan te trekken. Het moet mogelijk worden om op elke leeftijd en tegen lage kosten terug te gaan naar de schoolbanken. Mensen worden steeds meer volledig zelf verantwoordelijk voor hun economische leven. Dit houdt in dat niet het hele werkzame leven bij één bedrijf wordt doorgebracht en dat mensen zich gedurende de loopbaan constant opnieuw economisch moeten uitvinden. Niet de baan, maar het hebben van werk staat voorop.

Ondernemerschapsonderwijs raakt daarbij de strategische agenda van het onderwijs. Het draait erom dat jongeren de skillset van de toekomst aanleren. Het Nederlands onderwijs is over de gehele linie goed, maar kan zoveel beter. Het onderwijs moet worden afgestemd op de veranderende samenleving. Daarbij moet het vakonderwijs een prominente rol krijgen door de invoering van een vernieuwde ambachtsschool. We geven traditionele vakken als elektrotechniek en werktuigbouwkunde, maar ook programmeren, datamanagement en digitaal grafisch vormgeven.

Het is essentieel dat we in een vroeg stadium nieuwe vakgebieden omarmen en lesprogramma's ontwikkelen. Hiervoor moeten we hogere en lagere onderwijsvormen beter op elkaar afstemmen en het onderwijs en bedrijfsleven intensief laten samenwerken. Op hogescholen en universiteiten moet er meer aandacht komen voor de valorisatie van kennis. Teveel onderzoek en patenten blijven op de plank liggen.

Ondernemerschap en ondernemende houding zijn essentieel voor de Nederlandse economie van morgen. Ze moeten met kracht worden nagestreefd in het onderwijs van vandaag, zowel in de curricula, als in de houding en ervaring ("future skills") van studenten en docenten. De afgelopen jaren zijn in het onderwijs belangrijke stappen gezet. Deze vragen versterking, en navolging in de hele onderwijskolom. Zonder gerichte sturing in het onderwijs dreigt dat wat is opgebouwd de afgelopen jaren tot stilstand te komen of niet de versnelling te krijgen die mondiaal nodig is. Dan blijft Nederland alsnog achter.

Maatregel [EUR 36 Miljoen, begroting Economische Zaken]: Proeftuinregeling voor Education Hubs.

Voor de groei van de economie is het belangrijk dat de aansluiting tussen het onderwijs en de vraag op de arbeidsmarkt verbetert. Het Schaduwkabinet constateert dat zowel bij het onderwijs als bij het bedrijfsleven de bereidheid groot is om meer samen te werken. Leraren zijn welkom bij bedrijven om te zien hoe

de nieuwste technieken worden ingezet. Ook zijn ondernemers en medewerkers zeer welkom bij onderwijsinstellingen om praktijkervaringen te delen met studenten en docenten. In de praktijk blijkt dat de samenwerking tussen het onderwijs en het bedrijfsleven toch moeilijk tot stand komt. Vaak moet er een specifiek programma of een bepaald belang aan ten grondslag liggen voordat de samenwerking vorm krijgt. Daarbij geldt dat er een kartrekker uit ofwel het onderwijs, ofwel het bedrijfsleven, moet zijn om de twee bij elkaar te brengen. Het Schaduwkabinet wil de komende jaren meerdere initiatieven ondersteunen die op een innovatieve manier de samenwerking tussen het onderwijs en het bedrijfsleven tot stand brengen. Deze Education Hubs krijgen een budget vanuit het Ministerie van OCW en EZ op basis van een project proposal. Het Schaduwkabinet wil zo ook nieuwe manieren ontdekken om de aansluiting tussen het onderwijs en het bedrijfsleven op een organische manier tot stand te laten komen.

Maatregel [EUR 450 Miljoen, begroting Onderwijs Cultuur en Wetenschap]: Na 5 jaar terug naar schoolbanken voor het lage tarief.

In het kader van 'Een leven lang leren' is het onlogisch dat het instellingstarief (hoge tarief van vaak 10 000 euro) gevraagd wordt wanneer iemand zich na het behalen van een eerdere bachelor of master opnieuw inschrijft op het HBO of Universiteit voor een nieuwe opleiding. In veel vakgebieden is de academische kennis maar enkele jaren echt up-to-date. Het Schaduwkabinet pleit voor het recht op het lage tarief wanneer iemand een 5 jaar of langer geleden de collegebanken heeft verlaten. Dit zorgt er niet alleen voor dat mensen continue kunnen blijven werken aan hun eigen ontwikkeling en inzetbaarheid, het geeft ook een impuls aan het onderwijs omdat mensen uit de praktijk hun kennis en ervaring op de onderwijsinstelling inbrengen.

Maatregel [EUR 300 Miljoen, begroting Onderwijs Cultuur en Wetenschap]: Schaf leeftijdsbarrières in het onderwijs af.

Een leven lang leren is essentieel in de nieuwe economie. Mensen wisselen vaker van baan en werken vaker gedurende de loopbaan in verschillende sectoren. Het onderwijs moet erop zijn ingericht dat alle opleidingen na het 18e jaar gelijk toegankelijk zijn. Barrières zoals een hoger collegegeld vanaf het 30e levensjaar staan haaks op het principe van een leven lang leren.

Maatregel [budgetneutraal]: Definieer Ondernemersvaardigheden als kerntaak in het curriculum.

Het bijbrengen van ondernemersvaardigheden in het algehele onderwijs is van cruciaal belang. Het Nederlandse onderwijs zal vanaf de basisschool aandacht moeten besteden aan ondernemende vaardigheden. In het middelbaar-, hoger- en universitair onderwijs moet er in het curriculum concreet worden ingesprongen op hoe je een bedrijf start en runt. Belangrijke onderdelen zijn het financierings- en bedrijfsplan, het zoeken naar kennis en partners, accountancy en sales.

Maatregel [EUR 20 Miljoen, begroting Onderwijs, Cultuur en Wetenschap]: Bevorder gastcolleges door ondernemers.

Ondernemers hebben vaak een andere kijk op de inhoud van opleidingen. Door ondernemers te stimuleren om gast colleges te geven inspireren we een nieuwe generatie in het ondernemerschap. Deze inspiratie hoeft natuurlijk niet van de Richard Bransons van deze wereld te komen, vaak zijn lokale of regionale ondernemers net zo inspirerend en hebben een hechtere relatie met de omgeving waaruit de studenten komen. Daarom stelt het Schaduwkabinet voor om een gericht belastingvoordeel in het leven te roepen voor ondernemers die minimaal 2 dagdelen per maand gast colleges geven. Voor elke 8 uur mag 200 euro in mindering gebracht worden op de inkomsten belasting.

Maatregel [EUR 4 Miljoen, begroting Economische Zaken en EUR 2 miljoen, begroting Onderwijs, Cultuur en Wetenschap]: "Het Ambachtscollege: van minor tot meester."

Er komt een doorlopende leerlijn tussen het initiële beroepsonderwijs en het post-initiële onderwijs door het meester-gezel systeem opnieuw in het leven te roepen. De titel 'Meester' wordt in ere herstelt en is gebaseerd op vakmanschap en de bereidheid om leerlingen het ambacht bij te brengen. Dit gaat niet alleen om traditionele ambachten zoals bakker, lijstenmaker en lasser, maar ook om nieuwe ambachten zoals java-ontwikkelaar en SQL-programmeur.

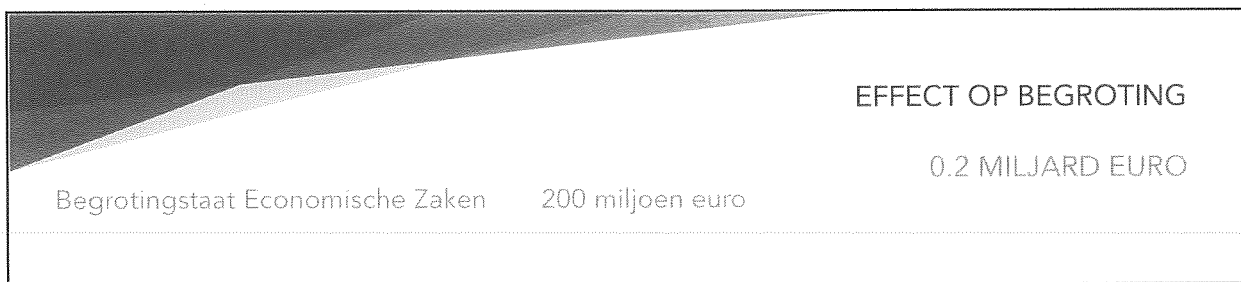
Het meester-gezel systeem is gebaseerd op het principe van 'Een leven lang leren' en zorgt voor een goede aansluiting van vaardigheden op de vraag van de markt van morgen. Het centrum voor de Ambachtseconomie krijgt een coördinerende rol en zorgt er voor dat er gestuurd wordt vanuit de vraag van de markt en ambachtlieden zelf. De ondernemers die iedere dag met hun vak bezig zijn weten hoe de opleiding eruit moet zien en het is de taak van het Centrum voor de Ambachtseconomie om deze informatie op te halen. Het Centrum bewaakt het hoge niveau van het ambachtsonderwijs voorkomt dat opleidingen versnipperd over het land worden aangeboden. Het Centrum zorgt er voor dat gezellen, naast de professionele vaardigheden voor de uitoefening van het vak, ook via lokale ROC's, HBO's en Universiteiten de benodigde kennis opdoen van ondernemerschap en vakken volgen als accounting en sales die nodig zijn om zelfstandig als ondernemer in de markt een bedrijf te runnen op basis van het vakmanschap.

De titel 'Meester' wordt verstrekt op basis van de kwaliteitsnormen die het Centrum voor de Ambachtseconomie hanteert. Hier hoort ook bij dat de Meester zich doorlopend inspant om 'gezellen' te scholen en ook zelf doorlopend bezig is met het verbeteren van de eigen kennis, vaardigheden en vakmanschap.

Maatregel [budgetneutraal]: Stroomlijn stagecriteria op economie van vandaag.

Door middel van een stageplaats zetten jongeren de eerste stap op de arbeidsmarkt. Een stage is essentieel om ervaring op te doen. Een goede samenwerking tussen het onderwijs en het bedrijfsleven om stages te faciliteren is daarbij cruciaal. Helaas worden er nog steeds onnodige barrières opgeworpen. Scholengemeenschappen stellen uniforme criteria op waardoor studenten niet altijd bij bedrijven terecht kunnen. Dit komt vaak voor wanneer het bedrijf reeds heeft toegezegd om de stageplaats aan te bieden. De economie is in toenemende mate gebaseerd op kleinere bedrijven. Criteria zoals 'je kan alleen stage lopen bij bedrijven met 10 medewerkers of meer' moeten zo snel mogelijk worden afgeschaft.

2 - MAAKINDUSTRIE

De maakindustrie is verantwoordelijk voor 12% van de banen in het bedrijfsleven en wordt vertegenwoordigd door ca. 50 000 bedrijven. De maakindustrie is verantwoordelijk voor 39% van de Nederlandse export⁶¹.

Elke baan in de maakindustrie schept in andere sectoren als dienstverlening en transport één tot anderhalve baan⁶². Kijkend naar uitgaven aan onderzoek en ontwikkeling (R&D) blijkt dat 1 miljoen euro in de maakindustrie, uiteindelijk leidt tot 8 onderzoeksbanen, 24 banen in de industriële productie, 24 banen bij toeleveranciers en uiteindelijk 32 banen in dienstverlenende sectoren⁶³.

Bedrijven in de maakindustrie kenmerken zich door kennisintensieve, technologische producten, leveren een relatief hoge toegevoegde waarde en zijn bovengemiddeld vaak 'management-owned', en ondersteund door middel van private-equity⁶⁴.

In de maakindustrie is, ondanks de magere economische jaren, een stijgende lijn te zien in de ontwikkeling van de export. Door de relatief hoge afzet in het buitenland is zij minder afhankelijk van de binnenlandse economie. Hiermee is de maakindustrie met recht één van de pijlers onder de Nederlandse economie te noemen.

Afgaand op deze cijfers moeten we de maakindustrie ondersteunen. Ons niet tevreden stellen met de bedrijven die al zeer goed bezig zijn, maar streven naar meer bedrijven die uitgroeien tot technische kampioenen van Nederland. De maakindustrie kampt met een groot tekort aan beschikbare technische vakmensen. De investeringskosten om als start-up door te groeien naar exporterend bedrijf, in vergelijking met de dienstensector, zijn relatief hoog. De energiekosten en kosten voor ruwe materialen zullen naar verwachting de komende jaren stijgen.

Nu is het moment om in te spelen op de behoeften van dit voor Nederland essentiële onderdeel van het bedrijfsleven. Onderstaand doet het Schaduwkabinet 2 voorstellen om de maakindustrie te ondersteunen.

⁶¹ Panteia, 2013, 'Toekomst van de maak industrie - Knowledge based capital'

⁶² Idem.

⁶³ Management Team, 2013, 'Maakindustrie top 100 Het onderschatte succes van de maakindustrie' - Onderzoek uitgevoerd door Mazars Berenschot Corporate Finance.

⁶⁴ Idem.

Maatregel [150 miljoen, begroting Economische Zaken]: WBSO voor Vakmanschap en Ambachten. Vakmanschap en Ambachten moeten gestimuleerd worden. Voor de Nederlandse economie is het belangrijk om meer maakindustrie in Nederland te houden en meer mensen op te leiden tot echte vakmensen. Dit is mogelijk door middel van een nieuwe regeling voor Vakmanschap en Ambachten – naar voorbeeld van de zeer succesvolle stimuleringsregeling voor Speur- en Onderzoekswerk (WBSO). De WBSO geeft ondernemers de mogelijkheid om 35% van de personeelskosten voor Speurwerk en Onderzoek (R&D) af te trekken van de uiteindelijke afdrachten voor de loonbelasting.

Het Schaduwkabinet pleit voor het instellen van een WBVA-regeling, de Wet Bevordering Vakmanschap en Ambachten. Ondernemers tot 20 medewerkers mogen 35% van de personeelskosten voor personeel dat intern in opleiding is aftrekken van de uiteindelijke afdrachten voor de loonbelasting.

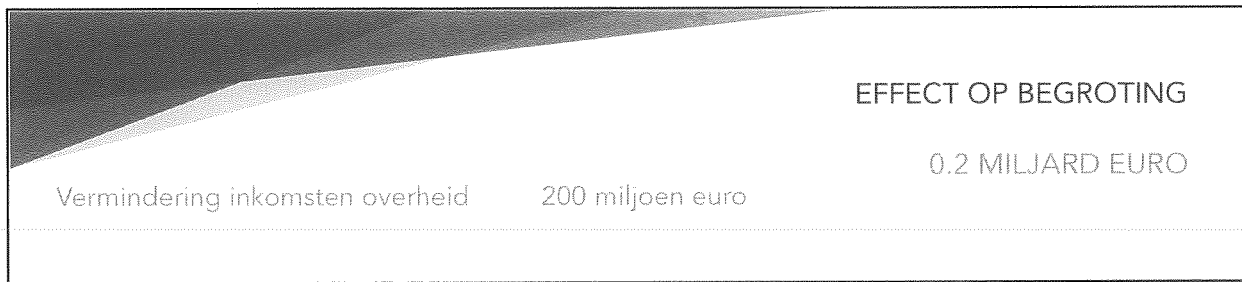
Net als bij de WBSO moet de WBVA vooraf worden aangevraagd bij de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland. Ondernemers die aantonen dat zij personeel in opleiding hebben tot vakman worden op deze manier tegemoetgekomen in hun loonkosten. Door ook voor de WBVA een vast budget in te richten – op is op – worden de kosten niet overschreden. “

Vakmanschap en Ambachten staan aan de basis van de maakindustrie. Deze sectoren verschaffen banen aan 900 000 mensen, zijn essentieel voor de creatieve sector, zijn vaak drijvers van innovatie en vervullen een spilfunctie in het oppakken van sociale vraagstukken.

Maatregel [50 miljoen, begroting Economische Zaken]: Invoering ‘Creatie-aftrek’ voor ambachtslieden. Het Schaduwkabinet pleit voor het invoeren van een ‘creatie-aftrek’ van 1500 euro voor ambachtslieden. De creatie-aftrek kan worden toegepast volgens dezelfde normen als de zelfstandigenaftrek met als toevoeging dat de zelfstandig ondernemer een ambacht uitoefent ⁶⁵.

⁶⁵ Ambacht is een vorm van vakmanschap. Bij een ambacht gaat het om een activiteit met de handen of andere lichaamsdelen die veel en meestal voortdurende oefening vereist, en die gericht is op iets nuttigs. De beoefening van een ambacht vereist specifieke kennis en toewijding. Definitie volgens publicatie ‘Herwaardering Ambachtscultuur Noodzaak’, Hoofdbedrijfschap Ambachten, 2013.

3 - FAMILIEBEDRIJVEN

Er zijn in ons land meer dan 260.000 familiebedrijven. Zij zijn verantwoordelijk voor circa de helft van de werkgelegenheid en bijna 53 procent van het Bruto Nationaal Product. Deze bedrijven worden geleid met veel inzet, vakmanschap en een enorme drive voor continuïteit door generaties heen. Familiebedrijven werken met een lange termijn horizon en een business model gericht op duurzame groei. Deze bedrijven zijn essentieel voor de Nederlandse economie. Het is daarom zaak dat de overheid de randvoorwaarden creëert om het overweldigende succes van deze bedrijven te handhaven.

Het zijn het juist kleine en middelgrote bedrijven die voor de groei van de welvaart en werkgelegenheid zorgen. Deze bedrijven hebben een grote flexibiliteit, waardoor ze sneller kunnen inspelen op veranderende marktomstandigheden. Deze flexibiliteit doet zich vooral voor bij een belangrijke categorie in dit segment: de familie bedrijven.

Familie bedrijven zijn bijzonder, omdat er met hart en ziel is gewerkt van generatie op generatie. Familiebedrijven innoveren significant meer dan grote bedrijven. Familiebedrijven hebben dezelfde problemen als andere bedrijven, maar er zijn ook specifieke uitdagingen op het gebied van directie opvolging, financiering en overdracht van eigendom. Het is daarom zaak dat de overheid randvoorwaarden creëert om deze categorie bedrijven te koesteren.

Ten eerste is het van belang dat het groeiproces bij ondernemende families waar mogelijk ondersteund wordt. Het organiseren van goed bestuur en het aantrekken van externen bij het bedrijf en de familie, geeft structuur, veiligheid en vaardigheden voor het bedrijf.

Ten tweede zal het in kaart brengen van de impact van familiebedrijven op de economie, het versterken van de kennisinfrastructuur door onderzoek, bijdragen tot een betere positionering van familie bedrijven in de samenleving. Hierin is een rol weggelegd voor de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland.

Ten derde zal de positie van familiebedrijven een prominentere rol moeten krijgen in het onderwijs. De kans is groot dat de student van nu, later een baan zal krijgen in een familiebedrijf, als werknemer, adviseur of opvolger.

Ten vierde, zal er veel aandacht besteed moeten worden aan de bedrijfsopvolging. In bijna alle landen van het vergrijzende Europa is dit een actueel issue en heeft een macro-economische impact. De Europese Commissie raamt dat 10% van alle faillissementen in de EU te wijten zijn aan het mislukken van de bedrijfsoverdracht. Uit onderzoek van Dr. Roberto Floren⁶⁶, die de leerstoel Familiebedrijven en Bedrijfsoverdracht bekleedt aan de Nyenrode Universiteit, komt naar voren dat er in Nederland jaarlijks circa 20.000 familiebedrijven worden overgedragen. Daarmee zijn zo'n 130.000 banen gemoeid en 6 tot 7 miljard euro omzet. Tijdens de overdrachtsperiode kampt 10 tot 30 procent van de ondernemingen met een groeivertraging of krimp.

Het Schaduwkabinet adviseert dan ook een actievere rol vanuit de overheid middels fiscale instrumenten:

Maatregel [EUR 200 Miljoen, vermindering inkomsten]: Richt belastingstelsel zo in dat familiebedrijven niet worden opgeknipt vanwege belastingredenen.

Instandhouding van de Bedrijfsopvolgingsregeling (BOR), als belangrijke faciliteit voor de overdracht. Continuïteit van de bestaande regeling past bij de lange termijn visie van het familiebedrijf en de bedrijfsopvolging. Maar liefst 41.000 DGA's zijn ouder dan 60 jaar. De komende jaren zullen zij afscheid nemen van hun onderneming. Deze regeling is dus belangrijker dan ooit. Iedere herziening van het belastingstelsel dient specifiek stil te staan bij de opvolging binnen familiebedrijven.

⁶⁶ <http://www.nyenrode.nl/bio/Pages/RobertoFloren.aspx>

4 - DE NETWERKECONOMIE

		EFFECT OP BEGROTING
Begrotingstaat: Economische Zaken	95 miljoen euro	0.118 MILJARD EURO
Begrotingstaat: Binnenlandse Zaken en Koninkrijkrelaties	23 miljoen euro	

Het delen van Ondernemerschapskennis:

De kennis van ondernemersvaardigheden is diffuus verspreid over verschillende instellingen in Nederland. Op verschillende gebieden zoals wet- en regelgeving, startup, doorstart, onderwijs, mentorschap, maatschappelijk ondernemer, sales, financiering/krediet, export, et cetera is gedegen kennis in huis. Deze kennis wordt echter niet optimaal gedeeld met ondernemers.

Maatregel [EUR 30 Miljoen, begroting Economische Zaken]: De instelling van het Nederlands Ondernemers Instituut

Ter bevordering van ondernemersvaardigheden is de instelling van het Nederlands Ondernemers Instituut logisch en noodzakelijk (naar het voorbeeld van de "The Hague Security Delta).

Sales:

Veel bedrijven kampen met overcapaciteit. Het is veel rendabeler om de productie op te voeren dan om de productiekosten te beperken. De topline van Nederland moet omhoog. Vol inzetten op sales. Nederland kenmerkt zich door hoogwaardige producten en kennis. De markt in Europa en daarbuiten is qua Nederlandse makelij nog lang niet verzadigd. Ondernemers moeten er op uit trekken om deze markten te veroveren. De ouderwetse handelsgeest moet worden wakker geschud.

Maatregel [EUR 5 Miljoen, begroting Economische Zaken]: Bevorder mentorschap op het gebied van sales. Door middel van het uitschrijven van een tender kan het Ministerie van Economische zaken de kennis van ondernemers op het gebied van sales bevorderen. Op deze tender kunnen bedrijven gespecialiseerd in sales zich inschrijven voor het uitvoeren van programma's om ondernemers bij te staan.

Nieuwe wetgeving:

Ondanks de inspanningen van de overheid op het gebied van vaste verandermomenten en het programma om de regeldruk te verminderen zijn de administratieve lasten niet merkbaar afgenomen. Ondernemers zijn gebaat bij één aanspreekpunt wanneer zij moeten omgaan met een verandering van wet en regelgeving.

Maatregel [EUR 24 Miljoen, begroting Economische Zaken]: Maak van de Kamer van Koophandel een ondersteuningscentrum voor begeleiding bij nieuwe wetgeving. In de nieuwe vorm is de Kamer van Koophandel perfect in staat om hét centrum te worden waar ondernemers zich toe richten voor specifieke kennis en begeleiding bij de verandering van wetgeving.

Netwerken:

In de nieuwe economie staat het samenwerken in steeds wisselende verbanden centraal. Ondernemers specialiseren zich steeds verder in niches. Om te innoveren, het creëren van producten of diensten die beter, sneller, goedkoper zijn dan wat al bestaat moeten ondernemers samenwerken. Als enkele speler is het niet mogelijk om over de gehele linie het beste werk leveren. De echte slagen worden gemaakt in de wisselwerking tussen groot en klein. Het integreren van kleine en grote bedrijven in de hele keten

Maatregel [budgetneutraal]: Houdt rekening met de nieuwe economische realiteit, zowel op fiscaal vlak, als op het gebied van het arbeidsrecht.

Door wisselende samenwerkingsverbanden van bedrijven is het niet altijd van tevoren duidelijk welk bedrijf welke kosten gaat maken, welk bedrijf de meeste winst zal maken en welk bedrijf de meeste medewerkers op een project zal kunnen inzetten. Het moet mogelijk worden om per samenwerkingsverband afspraken te maken met de fiscus en om per samenwerkingsverband medewerkers in te zetten binnen meerdere bedrijven.

Slimme wetgeving:

De huidige regeldrukvermindering geschiedt in een systematiek van achteraf toetsing. De bureaucratie in Nederland is als gevolg veel en veel te groot. Ondernemers ervaren iedere dag onuitvoerbare regeldruk.

Maatregel [EUR 8 miljoen euro, Actal, begroting Economische Zaken]: Officieel mandaat voor College Toetsing Regeldruk Actal als onderdeel van de Algemene Rekenkamer.

Het is noodzakelijk dat alle wetgeving in Nederland door middel van een impact assessment wordt getest. Actal krijgt hiervoor een officieel mandaat en wordt ondergebracht bij de Algemene Rekenkamer.

De nieuwe Aanbestedingswet heeft de intentie om het voor kleine en middelgrote ondernemers makkelijker te maken om opdrachten van de overheid in de wacht te slepen. Lagere overheden moeten de wet doorvertalen naar hun eigen werkwijze. Dit maakt overheidsopdrachten beter bereikbaar voor ZZP'ers en het Kleinbedrijf.

Maatregel [EUR 23 Miljoen, investering capaciteit ambtenarenapparaat, begroting Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties]: Zorg dat aanbestedingsprocedures rekening houden met zzp'ers en kleine ondernemers.

De overheid kan en moet, met name lokaal, veel meer doen om zzp'ers en kleine ondernemers een reële kans te bieden om overheidsopdrachten aan te nemen. Opdrachten dienen waar mogelijk zoveel mogelijk opgesplitst te worden in kleinere delen.

Tweede-kans-ondernemers:

Ondernemers die te goeder trouw failliet zijn gegaan moeten zo snel mogelijk opnieuw een bedrijf kunnen starten. Zij zagen een kans en hebben hier een bedrijf op ingericht. Traditioneel overleeft slechts 50% van de startende ondernemers de eerste 5 jaar. Het ontmoedigen van deze ondernemers om opnieuw te starten is economisch zeer kostbaar. In het tweede bedrijf weten deze ondernemers wat zij niet moeten doen, maar vooral ook wat zij wél moeten doen om het bedrijf succesvol te maken.

Maatregel [EUR 3 Miljoen, begroting Economische Zaken]: Nederland doorstartland.

Het Schaduwkabinet pleit voor het opzetten van een bewustwordingscampagne over het potentieel van tweede-kans-ondernemers. De best-practices van tweede-kans-ondernemers moeten worden verzameld.

Het faillissementsrecht moet erop ingericht worden om ondernemers die te goeder trouw failliet zijn gegaan zo snel mogelijk opnieuw te laten beginnen.

Maatregel [EUR 7 Miljoen, begroting Economische Zaken: Instellen van een 'Doorstartloket'.

Om doorstarters een extra stimulans te geven is de instelling van een Doorstartloket een absolute must. De huidige pilot zal een landelijke dekking moeten krijgen, waarbij het een daadkrachtig en resultaatgericht Instituut kan gaan worden.

Toerisme:

In het jaar 2012 is er door 12 miljoen buitenlandse toeristen een bedrag van 5 miljard euro uitgegeven in Nederland. Als toeristenland staat Nederland echter onvoldoende op de kaart. Deze sector krijgt op dit moment niet de aandacht vanuit de overheid die het verdient terwijl er grote kansen liggen voor Nederland op het gebied van werkgelegenheid en ondernemerschap. Toerisme zeer belangrijk voor de profilering van Nederland in het algemeen. Deze profilering is belangrijk bij het aantrekken van buitenlandse bedrijven om zich in Nederland te vestigen en faciliteert de activiteiten van Nederlandse ondernemers die exporteren naar het buitenland.

Maatregel [EUR 2 miljoen euro, begroting Economische Zaken]: Terug op sterkte brengen van het Nederlands Bureau voor Toerisme & Congressen.

Het Kabinet heeft besloten om de subsidie aan het Nederlands Bureau voor Toerisme & Congressen (NBTC Holland Marketing) per 2015 te halveren. Om Nederland goed in het buitenland op de kaart te zetten als toerismeland is het belangrijk dat er een centrale instelling is om activiteiten in het kader van de promotie van toerisme te ontwikkelen en te coördineren.

Maatregel [budgetneutraal]: Toerisme in de portefeuille van de Minister van Internationale Handel

De promotie van Nederland als toerismeland in het buitenland past goed in de portefeuille van de Minister van Internationale Handel. Bij buitenlandse reizen kunnen Nederlandse ondernemers uit de toerisme sector de Minister vergezellen. Toerisme moet een duidelijk profiel krijgen binnen deze Ministerspost.

Financiering⁶⁷:

Het landschap voor MKB financieringen in Nederland is sinds de crisis drastisch gewijzigd. De nieuwe realiteit is dat banken behoedzamer zijn in kredietverstrekking aan het MKB. Het aantal banken dat zich toelegt op dit segment van de financieringsmarkt is het afgelopen decennium gedaald van 10 naar 4. Parallel daaraan is het aanbod van alternatieve geldverstrekkers gestegen met tal van crowdfunders, kredietunies en innovatieve MKB fondsen. Ook de overheid doet een forse duit in de zak middels diverse stimuleringsregelingen.

Voor de MKB ondernemer is het financiële speelveld door deze ontwikkelingen gevarieerder, maar ook een stuk minder overzichtelijk en toegankelijk geworden. Veel ondernemers met een financieringsbehoefte zien door de bomen het bos niet meer. "Wat is voor mijn bedrijf de beste financieringsmix, welke en hoeveel financiers moet ik raadplegen, en welke informatie hebben zij nodig om tot passende kredietverstrekking te komen?" zijn veel gehoorde vragen.

⁶⁷ Zie voor de volledige set aan maatregelen die het Schaduwkabinet heeft opgesteld Deel VI, hoofdstuk 2. Vanwege het budgeteffect is deze maatregel opgenomen in dit deel van de begroting

Het toegankelijk maken van de financiering die ondernemers nodig hebben om te kunnen investeren is van essentieel belang voor het doorlopende herstel van onze economie en de duurzame groei daarna. In de huidige diverse financieringsmarkt voor het MKB is er behoefte aan onafhankelijke en financieel deskundige partijen om ondernemer en financier(s) met elkaar te verbinden.

Maatregel [EUR 16 Miljoen, begroting Economische Zaken]: MKB Financieringsvoucher.

Het Schaduwkabinet pleit voor het uitgeven van vouchers waarmee ondernemers advies kunnen inwinnen bij professionals. De MKB Financieringsvoucher geeft MKB ondernemers een steun in de rug. De voucher werkt drempelverlagend en stimuleert hen om te komen tot een duurzaam financieringskader voor continuïteit en groei van hun bedrijf, door:

- *Onafhankelijk financieringsadvies in te winnen over de juiste financieringsvormen en -mix middels een quick-scan (bij gecertificeerde financieringsadviseurs en accountants);*
- *Deskundige begeleiding te ontvangen in het traject van financieringsaanvraag tot en met de daadwerkelijke kredietverstrekking en de monitoring en coaching daarna.*

5 - ZORG

De zorg is met 28.4% van de begroting een van de grootste uitgavenposten van de Rijksoverheid. In 2016 stonden zorguitgaven voor 74.6 miljard euro in de boeken. Zonder gewijzigd beleid zullen de kosten de komende jaren stijgen. Met name door een toename van het aantal chronisch zieken, een toename van de vraag naar zorg als gevolg van het beschikbaar komen van nieuwere en betere technieken, de opzet van het zorgsysteem in Nederland en door het gebrek aan prikkels om innovatieve methoden te ontwikkelen om de zorg in te richten⁶⁸. Volgens het huidige patroon is de verwachting dat de zorgkosten in 2040 meer dan verdubbeld zullen zijn⁶⁹.

De sleutel van veel van de maatschappelijke uitdagingen in de zorg ligt bij ondernemers. Zij moeten in staat gesteld worden om producten en diensten te introduceren die de zorg goedkoper en efficiënter maken. Hun innovatiekracht zal bepalend zijn voor het beteugelen van de stijging van de zorguitgaven. De overheid heeft een ondersteunende rol door op te treden als launching customer, door bereid te zijn om innovatie te steunen met pilot projecten, door middel van innovatieregelingen en door vertragende regelgeving af te schaffen.

Voor een groot deel is de financiering van de zorg ook een vraagstuk dat beantwoord moet worden door een brede maatschappelijke dialoog. Wanneer 28% van het belastinggeld wordt uitgegeven aan de zorg, dan is het in ieders belang om heldere keuzes te maken. Daar hoort ook een keuze bij over de hoogte van de eigen bijdrage. Voor het overgrote deel zijn de zorguitgaven onzichtbaar voor de gewone belastingbetaler. De overheid dient deze dialoog aan te gaan. Ondernemers hebben een zeer groot belang in het beteugelen van de zorgkosten. Zij dragen door middel van premies voor een zeer groot gedeelte bij aan de financiering van de zorg.

Maatregel [120 miljoen euro, begroting Volksgezondheid, Welzijn en Sport: Investeren in slimme zorg: Cure & Care.

We moeten investeren in innovatieve manieren om de kosten te beperken en veel nadrukkelijker inzetten op preventie. Een gezonde leefstijl hoort tot uitdrukking te komen in de premie die mensen betalen.

⁶⁸ Strategy and Change, Govert Gijsbers & Cees Wevers, 2014. "Zorgkosten Onhoudbaar?"

⁶⁹ CPB, 2013. "Gezondheid loont Tussen keuze en solidariteit."

Maatregel [50 miljoen euro, begroting Sociale Zaken en Werkgelegenheid]: Lagere werkgeverspremies bij preventief beleid.

Ondernemers die investeren in de werkplek ten behoeve van het welzijn van de medewerker moeten worden tegemoet gekomen in hun werkgeverslasten. Ondernemers die veel investeren in hun medewerkers, door bijvoorbeeld de mogelijkheid te bieden te sporten onder werktijd, zouden lagere premies voor de Zorgverzekeringswet moeten betalen.

Maatregel [30 miljoen euro, begroting Volksgezondheid, Welzijn en Sport: Innovatieprijs Gezondheidspreventie.

Het Ministerie van Volksgezondheid kan door middel van een wedstrijd/open aanbesteding bijvoorbeeld de beste 100 ideeën financieren. Dit geeft een sterke impuls aan ondernemers om met oplossingen te komen.

Dit geeft ook een sterk signaal af aan de samenleving dat een andere invulling van de zorg noodzakelijk is.

6 - DEFENSIE.

Sinds het begin van de jaren negentig van de vorige eeuw is voortdurend op defensie gekort. Rond Europa zijn inmiddels conflicten uitgebroken op een schaal die weinigen voor mogelijk hielden. Van Oekraïne tot het Midden Oosten en in het hele noorden van Afrika is sprake van instabiliteit. Landen herstellen zich van de Arabische opstanden, voeren oorlogen of zijn weggezakt in crises of gewapende conflicten. Het aantal vluchtelingen is wereldwijd boven de 50 miljoen gekomen. Het Rode Kruis geeft zelfs aan dat het capaciteit tekort komt om alle crises te behandelen. De geopolitieke strijd met opkomende landen gaat bovendien om de toegang tot schaarse grondstoffen en energievoorraden en de veiligheid van handelsroutes. Vergaande geopolitieke strijd en instabiliteit tast het consumentenvertrouwen aan en ondermijnt of de economische veiligheid rechtstreeks ondermijnen.

In Nederland werd in 2016 1.06 procent van het BBP aan defensie uitgegeven, terwijl de afspraak binnen de NAVO 2 procent is. Die 1.06 procent is vertekend omdat de huidige begroting van 7.5 miljard euro inclusief een bedrag van circa 2.0 miljard euro is gereserveerd voor pensioenen, wachtgelden en afdracht aan btw. Het feitelijke percentage dat aan defensie wordt uitgegeven is circa 0,80 procent. Dit ligt ruim onder de 1,59 procent dat tijdens de pacifistische jaren dertig van de vorige eeuw - de tijd van het "gebroken geweertje" - werd uitgegeven. Het is geen wonder dat de Nederlandse krijgsmacht is uitgedund en nauwelijks meer inzetbaar is.

Voorts dienen er maatregelen te worden genomen om de achterstanden in de beloning van personeel weg te werken. Vrijwel alle maatregelen, vooral de investeringen, leveren direct werkgelegenheid in Nederland op.

Maatregel [EUR 400 Miljoen, begroting Defensie]: Investeringen in de slagkracht van het Nederlandse leger. Versterking van de slagkracht door het handhaven en moderniseren van de onderzeedienst; het weer volledige uitrusten en bemannen van de bestaande fregatten; versnellen van de reorganisatie van bestaande infanterie-eenheden, inclusief speciale eenheden, naar een flexibel inzetbare capaciteit voor het gehele geweldspectrum; het aantal jachtvliegtuigen ophogen van de geplande 37 naar 56; het moderniseren van anti-raketeenheden en het weer in gebruik nemen en bemannen van opgeslagen systemen; en het ontwikkelen van een capaciteit voor cyber war. Verbetering van de gevechtsondersteuning door het vergroten van het aantal transporthelikopters en het volledig uitrusten van het joint support ship. De nationale observatiecapaciteit dient te worden verbeterd door bijvoorbeeld het aanschaffen van onbemande vliegtuigen en satellieten.

Maatregel [EUR 140 Miljoen, begroting Defensie]: Investerings in de logistieke dienst en onderhoud van het Nederlands leger.

Verbetering van de logistiek door te investeren in onderhoud en het op peil houden van reserves. Uitbesteden waar mogelijk en zelf blijven doen waar nodig.

Maatregel [60 Miljoen euro, begroting Defensie]: Opleiding cyberreservisten

Defensie en bedrijven ondervinden een groot tekort met het werven van cyberwarfare (defensie) en cybersecurity (bedrijven) specialisten. Deze krapte op de markt zal de aankomende jaren alleen maar aanhouden omdat het een vakgebied is waar kennis en ervaring even belangrijk zijn. Daarom is het ook moeilijk om pas af gestudeerde studenten in te zetten op deze functies. Toepasbare praktijk ervaring kun je alleen kweken over tijd. Parate vak kennis is te leren. Om dit bij elkaar te brengen zou een cyberwarfare & security opleiding een juiste zet zijn. Als dit een publiek-private samenwerking zou zijn tussen bedrijven, universiteiten en defensie dan kan er aan beide kanten van de tafel van geprofiteerd worden.

Het Schaduwkabinet stelt daarom voor om de opleiding van "cyberreservisten" te betalen vanuit het Ministerie van Defensie. Dit betekent dat defensie een beroep mag doen op deze reservisten voor een bepaalde hoeveelheid tijd per jaar. Bijvoorbeeld gepland/betaald 1 maand of 2 weken per jaar of ongepland/oproepbaar tijdens een grootschalige cyber aanval. Dit geeft de cybersecurity specialist toepasbare praktijk ervaring en lost bij defensie een personeelsprobleem op. Deze opleiding zou voornamelijk geschikt zijn voor ICT personeel dat al enkele jaren ervaring heeft.

DEEL V

Lastenverlichtingen en
een activerend en
consistent fiscaal beleid

LASTENVERLICHTINGEN EN EEN ACTIVEREND EN CONSISTENT FISCAAL BELEID.

Lastenverlichting voor ondernemers is essentieel om de Nederlandse economie op gang te helpen en te gaan stimuleren. Er ontstaat zo financiële ruimte om te gaan investeren. Hierdoor ontstaat nieuwe werkgelegenheid en neemt de koopkracht toe. De economie groeit nu drie jaar op rij. De focus moet liggen op het in staat stellen van bedrijven om te groeien en te investeren. Een krachtige impuls is nodig om groei en banen te stimuleren. De lasten moeten voor ondernemers over de hele linie omlaag, in het bijzonder op het werkgeversdeel van de lasten op arbeid.

Bij het aantreden van het Kabinet Rutte II is fors ingegrepen om het huishoudboekje van de overheid op orde te krijgen. De lasten zijn voor bedrijven in de periode 2012-2016 met 10.3 miljard euro verhoogd. Toen was het nodig om de economie op orde te krijgen. We moeten ons echter wel realiseren dat de rekening bij ondernemers is weggelegd en dat de verhoging van de lasten ten koste gaat van groei, investeringen en banen. Het is nu tijd om de lasten te verlagen, ter ondersteuning van de agenda om te bouwen aan de groei van de economie op zowel de korte als de langere termijn.

Op dit moment hebben vooral kleinere bedrijven een steun in de rug nodig in hun groei. Zij breiden minder snel uit vanwege de hoge werkgeverslasten. Zij zijn ook huiverig om de risico's aan te gaan die werkgeverschap met zich meebrengt. De potentiële groei voor de werkgelegenheid zit bij de kleine bedrijven die een snelle fase van groei doormaken.

De bedrijven met het meeste potentieel om door te groeien moeten in hun kracht gezet worden. De banen zitten bij de doorgroeiers. Nieuwe innovatieve bedrijven, de bedrijven die inspringen op de kansen die ze zien en de bedrijven die structurele veranderingen in de economie met beide handen aangrijpen hebben financiële ruimte nodig. Dit zijn de ondernemers die innoveren, die banen scheppen en de ondernemers die het verdienmodel van Nederland over 20 jaar bepalen.

Op de pagina hiernaast wordt eerst een overzicht van de beleidsmatige lastenontwikkeling gegeven. In hoofdstuk 1 en 2 van dit deel van de Schaduwbegroting worden maatregelen gepresenteerd om groei concreet te stimuleren door lastenverlichting. Deze maatregelen bevatten onder meer het aanpakken van de WIG en de loondoorbetalingsplicht bij ziekte. Ook wordt in dit deel van de Schaduwbegroting uiteengezet hoe het belastingstelsel kan bijdragen aan groei.

Overzicht lastenverhogingen afgelopen periode:

Het totaal aan lastenverhogingen voor gezinnen en bedrijven in de jaren 2012-2016 bedroeg € 20.1 miljard. Bedrijven betalen hiervan € 10.3 miljard, gezinnen betalen € 9.8 miljard. Onderstaand wordt drie keer het overzicht van de beleidsmatige lastenontwikkeling weergegeven. Deze cijfers zijn op basis van de Macro Economische Verkenning die ieder jaar tegelijk met de Miljoenennota gepresenteerd wordt. Het overzicht maakt snel duidelijk dat de lasten wel significant zijn toegenomen, maar vervolgens niet fors dalen nu dat de economie weer jaar op jaar groeit. Het Schaduwkabinet drukt het kabinet op het hart om volgend jaar dan ook de beleidsmatige lastendruk, met name voor werkgevers, te laten dalen.

Beleidsmatige lastenontwikkeling 2014-2016

	2014	2015	2016
	mld euro		
Totaal BLO, belastingen en premies	7,6	-1,5	-1,2
w.v. gezinnen	1,6	0,5	-2,3
bedrijven	5,6	-2,0	0,9
overheid	0,3	-0,1	0,2

Figuur 11: Beleidsmatige lastenontwikkeling 2014-2016, Macro Economische Verkenning 2016.

Tabel 3.10 Beleidsmatige lastenontwikkeling 2013-2015

	2013	2014	2015
	mld euro		
Totaal BLO, belastingen en premies	9½	7½	-½
w.v. gezinnen	6	1½	1½
bedrijven	3½	5½	-1½
overheid	-½	½	0

Figuur 12: Beleidsmatige lastenontwikkeling 2013-2015, Macro Economische Verkenning 2015.

Tabel 3.7 Beleidsmatige lastenontwikkeling 2012-2014

	2012	2013	2014
	mld euro		
Totaal BLO, belastingen en premies	4 ¾	9 ¾	8 ½
w.v. gezinnen	1 ¾	6 ¾	2 ¾
bedrijven	3	3 ½	5 ¾
overheid	½	-½	½
buitenland	0	0	0
Niet-EMU-relevante lastenontwikkeling	¾	¾	-1

Figuur 13: Beleidsmatige lastenontwikkeling 2012-2014, Macro Economische Verkenning 2014.

Uitgaande van de Juniraming 2016 van het CPB neemt collectieve lastendruk in het jaar 2017 ten opzichte van het BBP licht toe tot 37,8%. Dit is de doorwerking van de maatregelen die bij het aantreden van het Kabinet Rutte-Asscher overeen zijn gekomen. Nog niet alle maatregelen zijn volledig in werking getreden. Hierbij moet worden opgemerkt dat de raming voor 2017 geen rekening houdt met het pakket aan lastenverlichting dat het Kabinet voornemens is te presenteren op Prinsjesdag 2016.

Kerngegevens voor Nederland, 2012-2017

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
EMU-saldo	-3,9	-2,4	-2,4	-1,9	-1,7	-1,2
EMU-schuld (ultimo jaar)	66,4	67,9	68,2	66,3	65,4	64,1
Collectieve lasten	36,0	36,6	37,5	37,5	37,5	37,7

Figuur 14: Kerngegevens Nederland, Uittreksel Collectieve Lasten, Juniraming CPB, 2016.

BIJLAGE A

Financieel beeld

Samenvatting financieel beeld.

Totaaloverzicht (in € mln. +/- is saldoverbeterend)	2013	2014	2015	2016	2017	struct.
Uitgaven (incl. indicatief GF/PF-effect)	527	-12	-3.293	-5.874	-8.998	-10.522
wv ombuigingen	-77	-1.708	-6.240	-9.285	-12.896	-17.674
wv intensiveringen	604	1.696	2.947	3.411	3.898	7.152
Lasten	-284	-2.295	-5.106	-4.628	-4.431	-6.492
Subtotaal	243	-2.307	-8.399	-10.502	-13.429	-17.014
Inkomsten niet lastenrelevant	-705	-1.157	-1.156	-2.096	-2.586	-694
Totaal	-462	-3.464	-9.555	-12.598	-16.015	-17.708

Maatregelen (in € mln. +/- is saldoverbeterend)	2013	2014	2015	2016	2017	struct.
A Openbaar bestuur	58	-187	-827	-1.591	-2.571	-3.581
B Veiligheid	0	0	0	0	0	0
C Energie	-155	212	212	212	212	212
D Onderwijs	313	181	326	196	196	196
E Zorg	145	-370	-3.441	-4.307	-5.384	-5.734
F Sociale Zekerheid	-401	-1.054	-1.614	-2.429	-3.241	-4.877
G Overdrachten bedrijven	0	-286	-437	-446	-484	-484
H Internationale samenwerking	0	-520	-540	-540	-1.040	-1.040
I Overige uitgaven	0	-69	-226	-319	-402	-467
J Overige belastingen en premies	-422	-1.371	-3.008	-3.374	-3.301	-1.933
totaal	-462	-3.464	-9.555	-12.598	-16.015	-17.708

Figuur 15: Samenvatting Financieel Beeld, Bijlage A Regeerakkoord, , 29 oktober 2012.

1 - LASTEN OP ARBEID

Het Schaduwkabinet wil ondernemers weer het vertrouwen geven om mensen aan te nemen. Voor de toekomst van groei is dat ontzettend belangrijk. Kernmaatregelen hierbij zijn het verlagen van de WIG, het beperken van de automatische stijging van de werkgeverslasten en de risico's rondom met name Loondoorbetaling bij Ziekte⁷⁰. Deze maatregelen zorgen voor een structurele versterking van het verdienvermogen van de economie.

Het verschil tussen het nettoloon van een medewerker en de uiteindelijke loonkosten voor ondernemers is in Nederland te hoog, zeker in vergelijking met bijvoorbeeld Duitsland. Dit kost banen en dit kost groei. Om concurrerend te blijven in de globale economie – en om banen in Nederland te houden – moeten de loonkosten omlaag. De grootste knelpunten zijn te vinden in het verschil tussen het bruto loon en de daadwerkelijke loonkosten. De premies die door werkgevers betaald worden voor pensioenen, werknemersverzekeringen en de zorgverzekeringswet zijn voor medewerkers onzichtbaar. Premies maken echter een zeer significant deel uit van de totale loonkosten voor werkgevers. Uiteindelijk maakt een ondernemer de keuze om wel of geen extra medewerker aan te nemen op basis van de totale loonruimte die beschikbaar is om bepaalde activiteiten te ontplooiën. Hoe groter het deel van deze loonruimte wordt ingenomen door werkgeverslasten, hoe minder er overblijft voor het normale deel van het loon van medewerkers of om extra medewerkers in dienst te nemen.

Door de koppeling van de werkgeverspremies aan de uitgaven voor het arbeidsmarktbeleid zijn de premies voor werkgevers in de jaren 2012-2015 flink gestegen. De werkloosheid liep op en de premielasten liepen gelijktijdig op. Bij licht-conjuncturele schommelingen is dit een goed werkend principe. Het houdt de uitgaven gelijk met de inkomsten en het garandeert een eerlijke bijdrage van werkgevers voor het arbeidsmarktbeleid. In tijden van recessie, hogere werkloosheid en structurele economische verandering werkt deze koppeling echter averechts. De begroting van de overheid schiet uit het lood en werkgevers krijgen een onevenredig deel van de uitgaven voor een veranderende arbeidsmarkt te verwerken.

Wig:

Het verkleinen van de WIG geeft een sterke impuls aan ondernemers om medewerkers aan te nemen. Dit leidt tot een hogere bedrijfsproductiviteit en een lagere werkloosheid. Deze twee factoren brengen de Nederlandse economie in een positieve opwaartse spiraal. De winstgevendheid van bedrijven en de koopkracht stijgen. Op de middellange termijn levert het verkleinen van de WIG meer overheidsinkomsten op als gevolg van hogere belastingafdrachten.

⁷⁰ In andere delen van deze Schaduwbegroting worden maatregelen gepresenteerd om ook de andere belemmeringen voor het aannemen van personeel aan te pakken. Hier gaat het om de Wet Werk en Zekerheid en de re-integratie van zieke medewerkers (Wet Verbetering Poortwachter).

Nettoloon	Brutoloon	Loonkosten werkgever
2080.43	2991.00	4237.76

Figuur 16: Voorbeeld uit cao Technisch Installatiebedrijf 2015 - 2017

Maatregel [EUR 900 Miljoen] Verlagen van de WIG.

De premies voor de Werkloosheidswet en de Zorgverzekeringswet zullen moeten worden losgekoppeld van de stijging van de overheidsuitgaven aan het arbeidsmarktbeleid en de Zorg. In de WW zal de hoogte van de uitkering moeten dalen of zullen werknemers weer moeten gaan bijdragen aan deze verzekering. In de zorg zal het deel dat individuele burgers bijdragen moeten stijgen om het huidige uitgavenpatroon te handhaven.

De pensioenbijdrage van ondernemers aan de oudedagsvoorziening van werknemers zal opnieuw moeten worden verdeeld. De ratio waarbij ondernemers nu 1/2e of 2/3e aan de pensioenvoorziening bijdragen zal moeten veranderen. Een groter deel van het pensioen zal door werknemers individueel moeten worden gespaard.

Maatregel [budgetneutraal]: Inzichtelijk maken loonstrookje.

Het Schaduwkabinet pleit voor het inzichtelijk maken van alle werkgeverskosten op het loonstrookje. Door de kosten inzichtelijk te maken voor medewerkers is het duidelijker welke kosten een ondernemer maakt voor zijn medewerkers en weten medewerkers ook beter waar zij precies recht op hebben. Dit geeft een positieve neerwaartse druk op de loonkosten.

Winstdelingsregeling voor medewerkers:

Een goede manier om de loonkosten te laten mee-ademen met de economie is om winstdelingsregelingen van bedrijven voor medewerkers te bevorderen. Wanneer het economisch voor de wind gaat maken bedrijven meer winst en gaat het salaris van de medewerkers automatisch omhoog en delen zij mee in het succes. Wanneer het economisch minder gaat dalen de loonkosten mee tot maximaal het aandeel van de standaard overeengekomen vaste beloning. Net als aandeelhoudersregelingen dragen winstdelingsregelingen bij aan het gezamenlijke commitment van ondernemers en medewerkers om het bedrijf te laten groeien. In de toekomst zullen deze constructies steeds gebruikelijker worden.

Om winstdelingsregelingen te bevorderen is het belangrijk dat er in cao's de mogelijkheid wordt geboden om een deel van de beloning variabel in te richten. Dit houdt in dat in het loon- en functiegebouw de beloning lager moet kunnen zijn dan voor vergelijkbare functies elders en dat het variabele deel vervolgens mee-ademt met performance indicators op bedrijfsniveau.

De fiscale behandeling van winstdelingsregelingen is op dit moment echter het grootste obstakel. Het variabele loon wordt onder de huidige regels aangemerkt als bonus en belast met het bijzondere tarief en zijn heffingskortingen niet van toepassing. Het Schaduwkabinet stelt voor om winstdelingsregelingen vrij te stellen van premies en te belasten met een speciaal tarief van 30%.

Maatregel [EUR 230 Miljoen, vermindering inkomsten overheid]: Speciaal belastingtarief voor winstdelingsregelingen en vrijstelling van werkgeverspremies.

Bedrijven die met hun medewerkers afspreken om een deel van het loon variabel vast te stellen op basis van de performance van het bedrijf mogen een speciaal tarief in de loon- en inkomstenbelasting rekenen. Dit speciale tarief geldt voor ten hoogste 20% van het vaste loon en wordt vastgesteld op 30%. Wanneer de winstdelingsregeling uitkomt op meer dan 20% van het vaste loon dan valt alles boven de 20% in de normale loon- en inkomstenbelasting.

Loondoorbetaling bij ziekte:

De plicht om het loon van een zieke werknemer twee jaar lang door te betalen is niet meer van deze tijd. De economie is veranderd, daar horen andere arbeidsverhoudingen bij. Momenteel is de loondoorbetalingsplicht, gecombineerd met de Wet Verbetering Poortwachter, dé rem op de groei van werkgelegenheid in Nederland. De risico's die de loondoorbetalingsplicht met zich meebrengt liggen veel te eenzijdig op het bord van de werkgever. Daarmee is er geen prikkel om een snelle re-integratie te bewerkstelligen.

Bovendien maakt de wet geen onderscheid tussen arbeid gerelateerde ziektegevallen of gebeurtenissen in de privésfeer. Hierdoor hebben ondernemers het idee dat zij de verantwoordelijkheid moeten nemen voor onderdelen die beter thuishoren in de algemene collectieve sociale zekerheid.

Ondernemers nemen nu vanwege de kosten en risico's minder medewerkers aan. Kleine bedrijven zien door deze wet sneller af van het in dienst nemen van personeel. Voor deze ondernemers zijn vooral de dubbele lasten van een vervanger niet te dragen. Wanneer een werknemer ziek uitvalt komt er geen vervanger, maar neemt de werkdruk toe voor de collega's. ONL voor Ondernemers roept de politiek op om deze wet onmiddellijk aan te passen. In het jaar 2016 is aangekondigd dat de transitievergoeding na ziekte wordt aangepast en dat het UWV de uitkering van deze vergoeding gaat overnemen. Dit is een zeer belangrijke maatregelen en een groot succes voor de lobby namens ondernemers. De grote problemen omtrent de kosten van de loondoorbetalingsplicht, de problemen met de Wet Verbetering Poortwachter en de onwerkbaar verplichting voor ondernemers om zieke medewerkers desnoods bij andere bedrijven onder te brengen (re-integratie tweede spoor) dienen echter nog te worden aangepakt. Dit zijn dé elementen om de werkgelegenheid te bevorderen.

In Duitsland betaalt de ondernemer zes weken loon aan een personeelslid dat thuis zit, daarna neemt de overheid het over. Toch is het ziekteverzuim daar niet hoger en ook de instroom in arbeidsongeschiktheidsverzekeringen als de WAO en WIA niet.

Maatregel [EUR 800 Miljoen, begroting Sociale Zaken en Werkgelegenheid]: De overheid neemt na het eerste jaar de verantwoordelijkheid bij de Wet Uitbreiding Loondoorbetaling bij Ziekte over.

De loondoorbetalingsplicht zal moeten worden ingekort. De balans tussen werkgever en werknemer moet worden hersteld. Er moet een actievere prikkel komen voor werknemers om snel terug te keren op de werkvloer. Daarnaast zullen werknemers zich bijvoorbeeld zelf moeten gaan verzekeren voor ongevallen in de privésfeer. In geval van ziekte moeten zij kunnen terugvallen op collectieve verzekeringen (onderscheid risqué-social en risqué-professionel).

Het zonder meer inkorten van de loondoorbetalingsplicht leidt volgens onderzoek van het CPB tot hogere kosten op de langere termijn vanwege een grotere instroom in de WIA. Echter, nietsdoen is geen optie. De eerste stap is dat de overheid na 12 maanden de loondoorbetalingsplicht overneemt van de werkgever.

Werkkostenregeling:

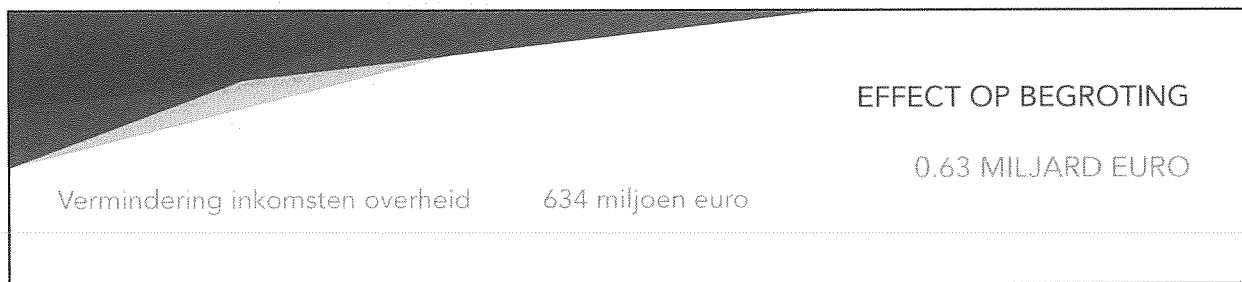
Per 2015 moeten alle ondernemers de Werkkostenregeling hanteren. De overgangsregeling waarin het systeem van vrije vergoedingen en verstrekkingen toegepast mocht worden loopt af. Voor veel ondernemers betekent de overgang een kostenstijging. Deze stijging komt enerzijds door hogere administratiekosten en anderzijds door lopende arbeidscontracten. Ook zullen veel ondernemers ervoor kiezen om bepaalde zaken zoals het kerstpakket en onkostenvergoedingen op het oude niveau te blijven verstrekken.

Maatregel [300 miljoen euro, vermindering inkomsten]: Vrije ruimte in de Werkkostenregeling naar 1,5%.

Voor veel ondernemers is een vrije ruimte van 1,2% veel te laag om te voorkomen dat er gedurende het hele jaar rekening gehouden moet worden met een mogelijke eindheffing. Gezien de overgangskosten voor ondernemers, de vertraging van overheidswege in het scheppen van duidelijkheid over de invoeringsdatum van de WKR en het feit dat een volledige overgang naar het noodzakelijkheids criterium per 2015 niet kan worden gerealiseerd is het nodig om een hogere vrije ruimte te hanteren.

2 - EEN ACTIVEREND EN CONSISTENT FISCAAL BELEID

Vermogen:

Vermogen opbouwen is het startpunt van investeren. Ondernemers bouwen vermogen op om hun bedrijf uit te breiden, om in hun pensioen te voorzien op een later tijdstip, of om buffers op te bouwen voor slechtere tijden. Bij de aanvraag van een lening vragen banken om de inbreng van eigen kapitaal en baseren de hoogte van het krediet op het beschikbare eigen vermogen van een onderneming. Vermogensopbouw is essentieel voor starters, groeiers en familiebedrijven en ligt daarmee aan de basis van het groeivermogen van de Nederlandse economie.

Het Kabinet wil vanaf 2017 oplopende forfaitaire tarieven invoeren in de vermogensrendementsheffing. Deze progressieve vermogensrendementsheffing voert een straf in op werken, ondernemen en sparen. Daarnaast zetten experts grote vraagtekens bij de hoogte van de tarieven. Belastingplichtigen met een simpele spaarrekening of een conservatieve beleggingsstrategie kunnen meer dan 100% belasting gaan betalen. Het plan zit juridisch niet goed in elkaar en leidt tot ongewenste neveneffecten.

Om de veranderingen in de vermogensbelasting budgetneutraal door te kunnen voeren zijn er onrealistisch hoge forfaitaire percentages vastgesteld. Deze koppeling is onwenselijk omdat er geen rekening gehouden wordt met de economische realiteit. De rente op de kapitaalmarkt is lager, diens gevolg is de gerealiseerde rente op vermogen door particulieren en bedrijven lager. Daarnaast houdt deze koppeling geen rekening met het feit dat de Staat profiteert van de lage rente middels een lagere rente op de Staatsschuld.

Bij de invoering van de huidige vermogensrendementsheffing is er uitgegaan van een percentage met een genoeg risicoloos rendementscijfer van 4%. De voorgestelde tarieven staan op gespannen voet met dit principe. DNB vraagt grote institutionele beleggers om te rekenen met een rentepercentage van 3.3%⁷¹. De rente op Nederlandse staatsobligaties met een looptijd van 10 jaar benadert echter de grens van '0%' rente. Tijdens het rondetafelgesprek in de Tweede Kamer van 5 oktober 2015 is de hoogte van de forfaitaire percentages door experts ernstig in twijfel getrokken⁷².

Een getrappt stelsel van forfaitaire tarieven conservatief beleggen af naarmate het vermogen groeit en lokt risico nemen uit, naarmate het vermogen groeit. Het is niet realistisch om alle beleggers puur op basis van de

⁷¹ <http://www.dnb.nl/nieuws/nieuwsoverzicht-en-archief/dnbulletin-2015/dnb324517.jsp>

⁷² <http://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/verslagen/detail?id=2015D40315&did=2015D40315>

omvang van het vermogen over één kam te scheren. Ter illustratie: Een belegger van 30 jaar oud heeft nog 40 jaar de tijd om vermogen op te bouwen of om eventuele verliezen goed te maken. Deze belegger zou ervoor kunnen kiezen om met een klein vermogen relatief veel risico te nemen. Een belegger van 70 jaar oud met een spaarrekening als pensioenvoorziening kan in de loop der jaren een groot vermogen hebben opgebouwd. Dit vermogen is om in het levensonderhoud voor de oude dag te voorzien. Deze belegger zou waarschijnlijk kiezen voor een conservatievere vorm van beleggen. Dezelfde dynamieken zijn van toepassing op groene beleggingen of beleggingen met een sociale/duurzame insteek. Deze beleggingen zijn over het algemeen iets minder rendabel dan het gemiddelde en worden met een forfaitair systeem benadeeld.

Maatregel [EUR 294 Miljoen, vermindering inkomsten]: Terugdraaien progressieve heffing box drie. Het Schaduwkabinet roept op om de progressieve vermogensrendementsheffing niet in te voeren. Het forfaitaire tarief van 4% dat tot nu toe gehanteerd wordt is met de huidige rentestand te hoog. Op het moment van invoering was het echter de bedoeling dat het forfaitaire tarief zou mee-ademen met de gemiddelde rentestand. Het is daarom juist redelijk om het uniforme tarief te verlagen. Door het progressieve tarief zouden veel spaarders meer belasting betalen dan dat hun vermogen oplevert. Deze groep teert in op hun vermogen en betaalt meer dan 100% belasting.

Liquiditeit:

Het werkkapitaal van veel ondernemers staat onder druk. Er komen minder opdrachten binnen en facturen worden laten betaald. Tegelijkertijd zijn banken zeer terughoudend in het financieren van werkkapitaal.

Maatregel⁷³: Geen 8% VPB-boete bij te weinig vooruitbetaalde belasting. De belastingrente voor de vennootschapsbelasting is per 1 april 2014 fors verhoogd en gelijkgetrokken met de wettelijke rente voor handelstransacties. Dit resulteert effectief in een verhoging van 3% naar 8,25%. De belastingdienst betaalt van haar kant alleen rente bij substantiële vertragingen in de behandeling van de aangifte. Voor ondernemers leidt deze maatregel tot zeer conservatieve belastingschattingen. Ondernemers zullen eerder teveel dan te weinig belasting betalen uit angst voor de boete. In tegenstelling tot de Rijks-overheid kunnen ondernemers niet lenen tegen lage kosten. Deze maatregel is zeer omstreden en dient te worden teruggedraaid.

Accijns:

De accijnsverhoging op diesel, LPG en alcoholhoudende dranken van 2014 heeft het voor veel ondernemers in de grensstreek onmogelijk gemaakt om te concurreren met bedrijven over de grens. Tankstationondernemers hebben verliezen verwerkt van 30-80%.

Maatregel [340 miljoen euro, vermindering inkomsten]: Draai accijnsverhogingen terug en compenseer grensondernemers. De begroting voor 2017 is dé kans om de fout van het jaar 2014 te herstellen. De accijnsverhoging op diesel, LPG en alcoholhoudende dranken moet worden teruggedraaid. Ondernemers met meer dan 30% omzetverlies moeten worden gecompenseerd.

⁷³ Boetes horen principieel niet als inkomsten in een begroting omdat er een perverse prikkel vanuit gaat om meer boetes op te leggen. Het afschaffen van deze boete is daarom niet opgenomen als begrotingspost.

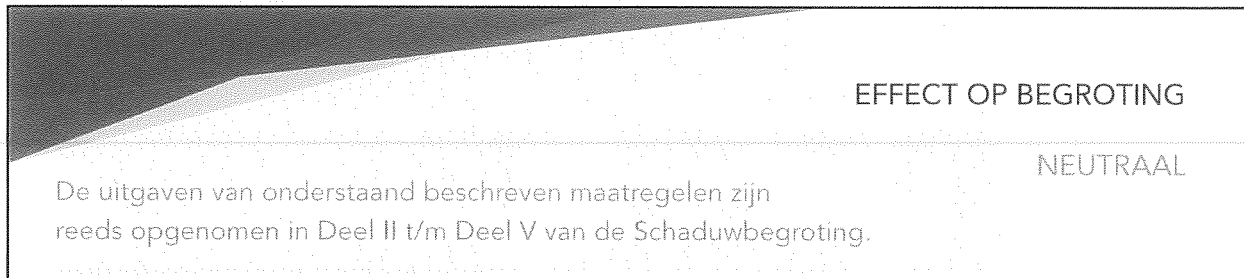

DEEL VI

Randvoorwaarden

RANDVOORWAARDEN

1 - FISCALE VEREENVOUDIGING

EFFECT OP BEGROTING

NEUTRAAL

De uitgaven van onderstaand beschreven maatregelen zijn reeds opgenomen in Deel II t/m Deel V van de Schaduwbegroting.

Ondernemen en het nemen van risico moet lonen. Het zijn de ondernemers die het geld verdienen in dit land. Zij scheppen de werkgelegenheid. Zij innoveren. Zij brengen de belasting binnen. De belastingdruk in Nederland is gedurende de afgelopen crisis drastisch verhoogd. Nu dat de economie weer groeit moeten de lasten structureel omlaag. Het belastingstelsel moet eenvoudig en transparant zijn en groei bevorderen. We moeten stoppen met het voeren van inkomenspolitiek via het belastingstelsel.

Met het Kunduz-akkoord is er in een periode van twee dagen besloten om de lasten met 12 miljard euro te verhogen. Door deze crisisbelasting kregen de koopkracht en het consumentenvertrouwen een forse klap. In 2012 was het nodig. Ondernemers hebben toen een offer gebracht om de economie lucht te geven. Nu, drie jaar later, staan economisch de seinen weer op groen. Het zijn nu juist de ondernemers die lucht nodig hebben om te investeren, om te groeien en om mensen aan te nemen. De lasten moeten structureel omlaag worden gebracht. Indien nodig geleidelijk, zolang er maar een consistente en permanente verlaging wordt doorgevoerd.

De kosten en risico's voor de werkgever rondom het aannemen van medewerkers zijn op dit moment onacceptabel hoog. Dit remt de groei van de werkgelegenheid fors. Het is belangrijk dat deze kosten en risico's structureel worden verlaagd. Ondernemers moeten weten waar ze aan toe zijn. Het aannemen van personeel is een verbintenis voor de langere termijn.

De WIG – het verschil tussen de totale loonkosten per werknemer en het uiteindelijke nettoloon – is in Nederland veel te hoog. Hierbij zit het grootste knelpunt in de kosten die een werkgever maakt bovenop het brutoloon van de werknemer. Deze kosten bestaan voornamelijk uit pensioenlasten, premies voor de WW en premies voor de ziektewet.

ONL voor Ondernemers pleit voor een tegemoetkoming in de loonkosten voor beginnende werkgevers en kleine bedrijven. **Durf te differentiëren.** Het huidige belastingstelsel maakt geen fiscaal onderscheid tussen een bedrijf met 1 of 1000 werknemers. Schep voor hen een lichter regime: "Fiscaal en risico-light". Deze bedrijven zijn echter fundamenteel anders. Met name startende werkgevers en bedrijven in de eerste stadia van hun groei hebben een andere regime nodig. Het moet voor deze bedrijven aantrekkelijk worden gemaakt om de stap naar werkgever te zetten. Hierbij kan worden gekeken naar bijvoorbeeld een loonheffing op basis van een loonsombenadering met een specifiek regime voor kleinere bedrijven.

Vreemd vermogen moet fiscaal hetzelfde behandeld worden als eigen vermogen. In het huidige stelsel wordt vreemd vermogen fiscaal voorgetrokken. Dit is niet goed voor de economie. Tijdens de voorbije crisis is het pijnlijk duidelijk geworden dat de eigenvermogenspositie van het MKB in Nederland sterk moet verbeteren. Traditioneel is het MKB gefinancierd met vreemd vermogen. Dit heeft er voor gezorgd dat de financierbaarheid van ondernemingen ook is afgenomen. Bij economische tegenwind wordt de solvabiliteit van een ondernemer belangrijker.

We moeten met alle fiscale regelingen onder het bedrijfsleveninstrumentarium moderniseren. Deze regelingen moeten worden getest op doelmatigheid en op bereikbaarheid voor het MKB. We moeten binnen de innovatieregelingen stoppen met het onderscheid tussen IB-ondernemers en ondernemers met een BV.

De innovatieregelingen moeten zo worden ingericht dat het fiscaal aantrekkelijk is voor ondernemers om continu te innoveren, ongeacht hun rechtsvorm.

In de huidige economie is er een 3e pijler ontstaan in de economie. Naast werkgevers en werknemers is de groep zelfstandig professionals dusdanig gegroeid dat zij een beslissende rol innemen in onze economie.

Deze groep dient een eigen grondslag in het belastingsysteem te krijgen. De groep zp'ers krijgt in dit kader een eigen fiscaal regime en een eigen rechtsvorm. Deze opkomst van zp'ers is fundamenteel en blijvend. Steeds meer mensen zullen er voor kiezen om zelfstandig en voor eigen rekening en risico hun werkzame leven in te richten. Deze groep moet ondersteund worden en fiscaal gecompenseerd voor het feit dat zij geen WW-vangnet heeft en zich uit eigen overweging moet verzekeren voor pensioen en arbeidsongeschiktheid. Binnen de nieuwe grondslag moeten we toewerken naar een model waar zp'ers op basis van hun risicoprofiel kunnen kiezen op welke elementen van de sociale zekerheid zij zich inschrijven. **Vervolgens moeten we de zelfstandig professionals belonen wanneer zij de stap zetten naar het aannemen van één of meerdere personeelsleden.**

De maakbaarheid van de economie door de overheid is een illusie. Het zijn individuele ondernemers die kansen zien, risico nemen en hun schouders onder hun idee zetten. De overheid moet zich echter realiseren dat zij niet bij machte is om de samenleving volledig te sturen via belastingen. Sociale uitkomsten ontspringen uit de inzet van individuele burgers en ondernemers. Het nivelleringsdenken en het rondpompen van toeslagen is vanuit politiek oogpunt wellicht aantrekkelijk. Het legt echter ook een groot beslag op de ruimte van de overheid om belastinggeld in te zetten op de plaatsen waar het ook daadwerkelijk groei oplevert. Een te hoge belastingdruk werkt verlamdend. Burgers en bedrijven zetten iedere vrije euro die ze hebben efficiënter in dan de overheid. **De belastingstrategie van de overheid moet erop gericht zijn om de totale inkomsten te laten groeien, niet om het bestaande totaal aan inkomsten anders te verdelen.**

Het belastingstelsel en de sociale zekerheid lopen in Nederland nauw in elkaar over. **De herziening van het belastingstelsel moet daarom worden aangegrepen om fundamentele veranderingen in het systeem te maken, met name omtrent loondoorbetaling bij ziekte en arbeidsongeschiktheid.** Deze risico's zijn voor werkgevers van een dusdanige orde dat onmiddellijk ingrijpen noodzakelijk is. Dit ingrijpen zal grotendeels door belastingen en premies betaald moeten worden. Dit is het moment om te kiezen op welke manier deze belastingen en premies worden afgedragen.

Ondernemers verwachten vanuit de overheid een eenvoudig en transparant belastingstelsel dat groei stimuleert. Tegelijkertijd dienen we ervoor te zorgen dat het belastingstelsel concurrerend is met omringende landen en Nederland zich internationaal niet uit de markt prijsst. Vervolgens moet de politiek stoppen met het jaarlijks

draaien aan de fiscale knoppen. Ondernemers verdienen een duidelijk belastingstelsel. Het vertrouwen van ondernemers in het belastingstelsel is vanwege haar complexiteit en de enorme lastenverzwaringen van de afgelopen jaren fors afgenomen. Laten we dit moment aangrijpen om het vertrouwen tussen belastingplichtige ondernemers en de overheid te herstellen.

ONL voor Ondernemers heeft een set heldere punten voor een beter belastingstelsel:

- Een radicale vereenvoudiging van het belastingstelsel.
- De lasten op arbeid en de risico's rondom werkgeverschap moeten omlaag.
- Durf te differentiëren: Een lichter regime – "Fiscaal & Risico Light" – voor kleine ondernemers.
- Gelijke behandeling van Eigen Vermogen t.o.v. Vreemd Vermogen.
- Stimuleringsregelingen voor groei en innovatie: Klein is het nieuwe groot.
- Fiscale grondslag voor zelfstandig professionals.

1. Een radicale vereenvoudiging van het belastingstelsel.

De uitwerking van een eenvoudig en robuust belastingstelsel moet in 2017 vorm krijgen. Het belastingstelsel is de hoeksteen van het vestigings- en investeringsklimaat. Het is zaak om dit stelsel radicaal te vereenvoudigen en fair in te richten voor zowel grote als kleine bedrijven. De uitgangspunten zijn hierbij dat werken en ondernemen loont. Dat de lasten op arbeid laag zijn. Dat er een fiscaal en risico-light regime voor starters en kleine bedrijven beschikbaar is. Dat uitdagers en groeiers maximaal gestimuleerd worden en dat het winstgevend is om in Nederland te innoveren.

Het Schaduwkabinet stelt een radicale vereenvoudiging voor door middel van de schijf van drie: Een lage vpb van 18%, een uniform btw-tarief van 18% en een vlaktaks van 30-35%.

Met een laag vpb tarief in combinatie met een vlaktaks kunnen we afscheid nemen van de vele vormen van complexiteit in de renteaftrekbepijking en het toeslagencircus. Dit draagt bij aan de internationale concurrentiekracht van Nederland op de langere termijn. De complexiteit wordt minder en is er ook minder weerstand tegen de fiscale optimalisatie door internationaal opererende bedrijven. Er zijn simpelweg geen belastingkortingen meer waar een beroep op gedaan kan worden. De lage tarieven zorgen er, in combinatie met de hoog opgeleide bevolking, de (digitale-) infrastructuur en de rechtszekerheid, voor dat er een dusdanig aantrekkelijk belastingklimaat ontstaat dat bedrijven zich hier hoe dan ook willen vestigen.

2. De lasten op arbeid en de risico's rondom werkgeverschap moeten omlaag.

Ondernemerschap is dé banenmotor van Nederland. Een totaal van 60% van de nieuw banen in Nederland wordt gecreëerd door het MKB⁷⁴. Dit zijn met name de (techno-) starters en bedrijven in de groeifase. Cijfers van EIM en de Europese Commissie laten zien dat over de periode 2002-2010 zelfs 85% van de nieuwe banen ontstaan is in het MKB. De gemiddelde banengroei bij MKB bedrijven is 1% per jaar, bij het grootbedrijf is de gemiddelde banengroei slechts 0,5% per jaar⁷⁵.

⁷⁴ OESO, 2013, The Science, Technology and Industry Scoreboard 2013, p.198 http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/science-and-technology/oecd-science-technology-and-industry-scoreboard-2013_sti_scoreboard-2013_en#page202

⁷⁵ EIM, 2011, Do SMEs create more and better jobs? http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/facts-figures-analysis/performance-review/files/supporting_documents/2012/do-smes-create-more-and-better-jobs_en.pdf

De kosten en risico's voor ondernemers rondom het aannemen van medewerkers zijn op dit moment onacceptabel hoog. Dit remt de groei van de werkgelegenheid fors. Het is belangrijk dat deze kosten en risico's met onmiddellijke ingang worden verlaagd.

De WIG – het verschil tussen de totale loonkosten per werknemer en het uiteindelijke nettoloon – is in Nederland veel te hoog. Hierbij zit het grootste knelpunt in de kosten die een werkgever maakt bovenop het brutoloon van de werknemer. Deze kosten bestaan voornamelijk uit pensioenlasten, premies voor de WW en premies voor de ziektewet. Het verplichte deel dat werkgevers bijdragen aan het pensioen kan worden teruggebracht. De overheid kan daarbij natuurlijk nog steeds de mogelijkheid bieden voor werknemers om fiscaal vriendelijk te sparen voor het pensioen.

Daarbij maken ondernemers hoge kosten bij arbeidsongeschiktheid en ziekte van werknemers. De Wet Uitbreiding Loondoorbetalingsplicht bij Ziekte is op zichzelf één van de grootste belemmeringen voor ondernemers om personeel aan te nemen. Op ieder van deze punten is er in het nieuwe belastingstelsel ruimte om de kosten voor deze elementen van de sociale zekerheid onder te brengen bij de individuele werknemer, danwel bij de overheid zelf.

Na (maximaal) 12 maanden zijn ondernemers niet meer verantwoordelijk voor de Wet Loondoorbetaling bij Ziekte:

ONL pleit voor het beperken van de duur dat een ondernemer verantwoordelijk is voor zieke werknemers tot (maximaal) 12 maanden. Indien nodig kan deze beperking worden ingevoerd voor bedrijven tot tien medewerkers. Om de prikkel voor de werkgever om mee te werken aan de re-integratie van de werknemer te behouden kan worden ingevoerd dat de Wet Verbetering Poortwachter strikt moet worden nageleefd om voor de beperking in aanmerking te komen. De uitvoering hiervan kan worden neergelegd bij gespecialiseerde re-integratiebureaus. Zij nemen daarbij ook de verantwoordelijkheid van de ondernemer over.

De hoogte van de risico's en kosten rondom loondoorbetaling bij ziekte en arbeidsongeschiktheid zijn van een dusdanige orde dat er reeds bij deze herziening van het belastingstelsel moet worden gekeken hoe deze kunnen worden aangepakt. Het belastingstelsel en de sociale zekerheid lopen in Nederland nauw in elkaar over.

Loskoppeling WW en ZvW met overheidsuitgaven:

De hoogte van de premies voor de Werkloosheidswet en de Zorgverzekeringswet zullen moeten worden losgekoppeld van de stijging van de overheidsuitgaven aan het arbeidsmarktbeleid en de zorg. In de WW zal de hoogte van de uitkering moeten dalen of zal de overheid zelf moeten bijdragen. De koppeling van de WW-premies aan de daadwerkelijke kosten van de WW zet een katalysator op de groei van de werkloosheid in slechte tijden. Wanneer het slechter gaat met de economie, bedrijven minder winst maken en de werkgelegenheid afneemt stijgt de werkloosheid. Vanwege de koppeling van de premies aan de uitgaven wordt personeel in een minder gunstige economische periode duurder. Dit creëert een neerwaartse spiraal. Andersom is de koppeling in goede tijden ook ongunstig. Op het moment dat werkgevers het geld beter kunnen missen wordt er minder afgedragen. Dit is juist het moment om een buffer aan te leggen.

Met de premies voor de Zvw spelen er vergelijkbare dynamieken. De uitgaven van de overheid aan de collectieve zorg rijzen de pan uit. Werkgevers betalen mee, ongeacht of de overheid zich inspant om de kosten te drukken. Hiermee is er – buiten het uiteindelijke negatieve effect op de werkgelegenheid – geen reden voor de overheid om terughoudend te zijn in de zorguitgaven. In de zorg zal zeer waarschijnlijk het deel dat individuele burgers bijdragen dan ook moeten stijgen om het huidige uitgavenpatroon te kunnen handhaven.

Individualisering en keuzevrijheid in pensioenbijdrages:

De pensioenbijdrage van ondernemers aan de oudedagsvoorziening van werknemers zal opnieuw moeten worden verdeeld. De ratio waarbij ondernemers nu 1/2e of 2/3e aan de pensioenvoorziening bijdragen zal moeten veranderen. De meeste nieuwe pensioenvoorzieningen worden nu al gebaseerd op een beschikbare premieregeling omdat de systematiek van middel- of eindloon met de lage rente niet te handhaven is. Medewerkers moeten de mogelijkheid krijgen om zelf meer in te leggen of een groter deel van hun salaris direct te laten uitkeren. De verplichte winkelnering van een pensioenfonds per sector wordt afgeschaft en werknemers en ondernemers krijgen de mogelijkheid om samen een onafhankelijk pensioenfonds te kiezen.

3. Durf te differentiëren: Een lichter regime – “Fiscaal & Risico Light” – voor kleine ondernemers.

ONL voor Ondernemers pleit voor een tegemoetkoming in de loonkosten voor beginnende werkgevers en kleine bedrijven. Het huidige belastingstelsel maakt geen fiscaal onderscheid tussen een bedrijf met 1 of 1000 werknemers. Deze bedrijven zijn echter fundamenteel anders. Met name startende werkgevers en bedrijven in de eerste stadia van hun groei hebben een andere regime nodig. Hoe kleiner het bedrijf, hoe zwaarder de lastendruk weegt op de bedrijfsvoering. Dit mechanisme moet worden omgedraaid. Kleinere bedrijven moeten qua lastendruk worden ontzien. Naar gelang zij groeien kunnen ze vervolgens ook meer lasten gaan dragen. De lasten en risico's moeten voornamelijk voor de kleinere bedrijven omlaag. Zij hebben een lichter regime nodig: “Fiscaal en Risico Light”.

Het moet voor ondernemers aantrekkelijk worden gemaakt om de stap naar werkgever te zetten. Hierbij kan worden gekeken naar bijvoorbeeld een loonheffing op basis van een loonsombenadering of naar specifieke subsidies/af trekposten.

De wet uniformering loonbegrip heeft de eerste stap gezet om het mogelijk te maken om de loonbelasting te bepalen op basis van de totale loonsom van een bedrijf in plaats van op basis van de individuele werknemer. De overheid heeft meerdere keuzes⁷⁶ om via een loonsombenadering⁷⁷ zowel de lastendruk als de administratieve verplichtingen te verminderen. De kern is dat de werkgever op een eenvoudige manier het leeuwendeel van de inkomstenbelasting incasseert in naam van de overheid. Vervolgens rekent de fiscus individueel af met de werknemer op basis van het daadwerkelijke inkomen.

Een alternatieve benadering van het bewerkstelligen van een differentiatie in de loonkosten voor werkgevers is de beschikbaarstelling van een loonsubsidie zoals de WBSO⁷⁸. Met deze regeling hebben ondernemers en de

⁷⁶ De overheid heeft beleidsinstrumenten nodig voor inkomenspolitiek aan de onderkant van de markt. Op dit moment is dit vooral het circus van toeslagen, gecombineerd met een heffingskorting en arbeidskorting. ONL pleit voor het afschaffen van de toeslagen om vervolgens via de heffings- en arbeidskorting meer progressie aan te brengen in de eerste schijf.

⁷⁷ Om deze stap te kunnen zetten is het belangrijk dat er in het huidige premiesysteem geen herintroductie komt van het door werknemers betaalde deel van de WW-premie.

⁷⁸ De Wet Bevordering Speur- en Onderzoekswerk geeft bedrijven een subsidie op de loonkosten. Bedrijven mogen een deel van hun R&D uitgaven in mindering brengen op de verschuldigde loonbelasting. Dit mechanisme heeft zichzelf bewezen, ondernemers en de belastingdienst hebben er ervaring mee en kan eenvoudig worden toegepast voor startende werkgevers.

belastingdienst en veel ervaring. Het is bewezen dat de WBSO succesvol is in het bevorderen van werkgelegenheid door een deel van de loonkosten van een werkgever te subsidiëren.

Eerder in dit position paper is reeds uiteengezet hoe er ook op het gebied van premies, pensioenen en risico's – met name bij ziekte en arbeidsongeschiktheid – gekozen moet worden voor een onderscheid tussen grote en kleine bedrijven.

4. Gelijke behandeling van Eigen Vermogen t.o.v. Vreemd Vermogen.

Tijdens de voorbije crisis is het pijnlijk duidelijk geworden dat de eigenvermogenspositie van het MKB in Nederland fors moet verbeteren. Traditioneel is het MKB gefinancierd met vreemd vermogen. Dit heeft er echter voor gezorgd dat de financierbaarheid van ondernemingen ook is afgenomen. Bij economische tegenwind wordt de solvabiliteit van een ondernemer belangrijker. Deze situatie is voor een groot deel veroorzaakt door de ongelijke fiscale behandeling van eigen vermogen ten opzichte van vreemd vermogen.

Verstrekkers van vreemd vermogen zitten in een bevoorrechte positie ten opzichte van beleggers in aandelen. Een obligatiehouder betaalt alleen de vermogensrendementsheffing⁷⁹. Een verstrekker van risicodragend vermogen betaalt echter dubbel. Deze belegger betaalt de vermogensrendementsheffing, maar ook de onderliggende vpb.

Dit heeft niet alleen een negatief effect doordat het vreemd vermogen bevoordeeld wordt op het moment dat het verstrekt wordt, het leidt ook tot een negatieve prikkel bij de herbestemming van vermogen. De aandeelhouder zal bij herbestemming de fiscaal meest gunstige invulling zoeken. De herbestemming zal daardoor ingevuld worden als vreemd vermogen. Indien nodig door een lening aan de eigen BV.

Bij het grotere bedrijfsleven leidt de 100% aftrekbaarheid van rente tot een disproportioneel voordeel ten opzichte van het kleinere MKB. Bij hen is het financieren van overnames met vreemd vermogen veel minder aan de orde.

5. Stimuleringsregelingen voor groei en innovatie: Klein is het nieuwe groot.

Moderniseren van alle innovatieregelingen

Er dient een modernisering plaatsvinden van alle fiscale regelingen onder het bedrijfsleveninstrumentarium. Deze regelingen moeten worden getest op doelmatigheid en op bereikbaarheid voor het MKB. Het dient fiscaal aantrekkelijk te zijn om als ondernemer continu te innoveren, ongeacht de rechtsvorm. ONL voor Ondernemers wijst erop dat het totale bedrag dat aan deze regelingen wordt uitgegeven overigens laag is⁸⁰. In 2014 wordt er 3,8 miljard euro uitgegeven aan de verlaging van de lastendruk voor ondernemers. Dit staat in schril contrast met de 28 miljard lastenverhogingen sinds 2010⁸¹.

⁷⁹ Overigens is er op de vermogensrendementsheffing al sinds 2011 veel aan te merken. De forfaitaire verwachting van 4% rendement is de afgelopen jaren niet gehaald door gewone spaarders of MKB-ondernemers. Het is redelijk om deze verwachting op zijn minst jaarlijks aan te passen aan de economische realiteit.

⁸⁰ Miljoenennota 2014.

⁸¹ Macro Economische Verkenning 2014.

De Innovatiebox is nu niet toegankelijk voor IB-ondernemers. Dit moet veranderen. De innovatie, de groei en het toekomstig verdienvermogen van de Nederlandse economie zit bij de kleine bedrijven met de potentie om door te groeien. Dit zijn lang niet allemaal BV's, een groot deel start als IB-ondernemer. Er is geen reden om de innovatiebox uit te sluiten voor IB-ondernemers. Verder is de WBSO een zeer geliefde regeling bij ondernemers en zeer succesvol in het aanjagen van innovatie. De WBSO moet behouden blijven, maar ook toekomstbestendig worden gemaakt. Met name de toegankelijkheid voor startups moet beter.

Winstbox

Het Schaduwkabinet pleit voor het instellen van een Winstbox. Deze moet bereikbaar zijn voor zowel IB-ondernemers als voor ondernemers met een BV. Vervolgens wordt een set criteria opgesteld die doorgroei en innovatie bevorderen. Alle winst die voortkomt uit deze activiteiten wordt tegen een lager tarief belast.

In plaats van een scala aan aftrekposten kunnen de criteria om winst onder deze box te laten vallen worden verruimd of worden ingekort. Hierdoor ontstaat een eenvoudig systeem om fiscaal te sturen zonder dat er keer op keer aftrekposten met afzonderlijke criteria in het leven moeten worden geroepen. Bijkomend voordeel is dat de criteria om voor de winstbox in aanmerking te komen soepeler kunnen worden gemaakt voor kleine bedrijven.

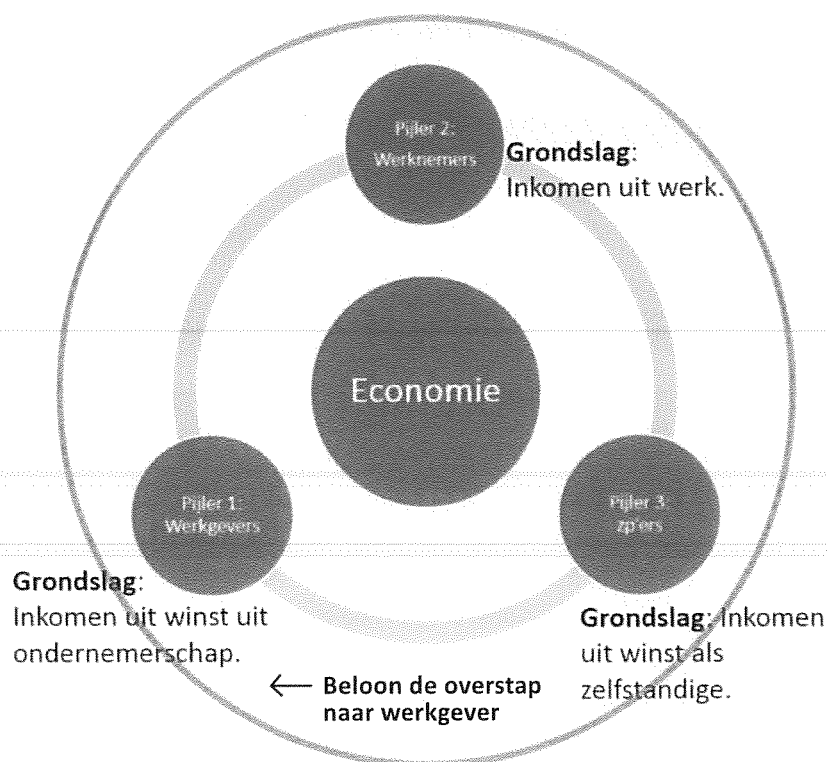
Exportbox

Het Schaduwkabinet pleit ervoor om in navolging van de innovatiebox ook een exportbox te creëren. Net als bij de innovatiebox worden de winsten die volgen uit export ondergebracht in een speciale tariefbox van 5 procent. De exportbox stelt ondernemingen financieel in staat om een exportmanager of extern advies in te huren. Deze box moet toegankelijk zijn voor zowel IB-ondernemers als ondernemers met een BV.

6. Fiscale grondslag voor zelfstandig professionals.

In de huidige economie is er een 3e pijler ontstaan in de economie. Naast werkgevers en werknemers is de groep zelfstandig professionals dusdanig gegroeid dat zij een beslissende rol innemen in onze economie. Deze groep dient een eigen grondslag in het belastingsysteem te krijgen. De groep zp'ers krijgt in dit kader een eigen fiscaal regime en een eigen rechtsvorm. Deze opkomst van zp'ers is fundamenteel en blijvend. Steeds meer mensen zullen er voor kiezen om zelfstandig en voor eigen rekening en risico hun werkzame leven in te richten.

Binnen de nieuwe grondslag moeten we toewerken naar een model waar zp'ers op basis van hun risicoprofiel kunnen kiezen op welke elementen van de sociale zekerheid zij zich inschrijven. Vervolgens maken we het fiscaal aantrekkelijk om vanuit de derde pijler van zelfstandig professionals door te groeien naar de pijler werkgever. Een nieuwe grondslag in het belastingsysteem zorgt ervoor dat we de sociale zekerheid beter kunnen toespitsen op het specifieke karakter van zelfstandig professionals.

Figuur 17: Een fiscale grondslag voor zelfstandig professionals.

We geven binnen de pijler zelfstandig professionals de mogelijkheden om een risicoprofiel te kiezen. Afhankelijk van voor welke voorzieningen je als zelfstandig professional meebetaalt krijg je ook de zekerheden die het sociale vangnet biedt. Dit zorgt ervoor dat het huidige stelsel van de sociale zekerheid, met name het kenmerk dat de collectiviteit de risico's en kosten laat dalen, op grote lijnen in stand kan blijven.

De groep zelfstandigen die verwacht snel te groeien heeft de mogelijkheid om zich niet in te schrijven voor de collectieve sociale zekerheid. Zij gaan ervan uit dat het bedrijf snel meer waard wordt. Zij willen iedere euro die ze verdienen terug investeren in het bedrijf.

Een andere groep zp'ers wil kiezen uit elementen van de sociale zekerheid die bij hen past. Wanneer zij verwachten slechts een paar jaar zelfstandig te zijn, of wanneer zij al 25 jaar AOW hebben opgebouwd, kiezen ze voor weinig voorzieningen. Wanneer zij als freelancer van opdrachtgever naar opdrachtgever gaan en nog 40 jaar op de markt zullen zijn dan kiezen zij bijvoorbeeld voor het volledige pakket: ze betalen mee aan de WW en ze kiezen een pensioenfonds uit dat een polis heeft ontwikkeld voor zzp'ers.

Op basis van haar kenmerken zou een derde groep verplicht kunnen worden om zich aan te sluiten bij dezelfde voorzieningen als werknemers. Dit is de groep die op de scheidslijn zit tussen schijnzelfstandige en minimumloon.

2 - FINANCIERING VAN HET MIDDEN- EN KLEINBEDRIJF

EFFECT OP BEGROTING

NEUTRAAL

De uitgaven van onderstaand beschreven maatregelen zijn reeds opgenomen in Deel II t/m Deel V van de Schaduwbegroting.

Actuele situatie

Het landschap voor MKB financieringen in Nederland is sinds de crisis drastisch gewijzigd. De nieuwe realiteit is dat banken behoedzamer zijn in kredietverstrekking aan het MKB. Het aantal banken dat zich toelegt op dit segment van de financieringsmarkt is het afgelopen decennium gedaald van 10 naar 4. Parallel daaraan is het aanbod van alternatieve geldverstrekkers gestegen met tal van crowdfunders, kredietunies en innovatieve MKB fondsen. Ook de overheid doet een forse duit in de zak middels diverse stimuleringsregelingen. Voor de MKB ondernemer is het financiële speelveld door deze ontwikkelingen gevarieerder, maar ook een stuk minder overzichtelijk en toegankelijk geworden. Veel ondernemers met een financieringsbehoefte zien door de bomen het bos niet meer. "Wat is voor mijn bedrijf de beste financieringsmix, welke en hoeveel financiers moet ik raadplegen, en welke informatie hebben zij nodig om tot passende kredietverstrekking te komen?" zijn veel gehoorde vragen.

De gevolgen van bovenstaande ontwikkelingen zijn schrijnend. Op Griekenland na kunnen ondernemers nergens in Europa zó slecht aan geld komen als in Nederland, zo blijkt uit recent onderzoek in opdracht van de Europese Commissie⁸². Slechts 47% van de kredietaanvragen in Nederland slaagt en 26 procent van de financieringsaanvragen in Nederland wordt meteen afgewezen. Nederland staat daarmee op één in Europa als het gaat om het afwijzen van financieringen. Ter vergelijking: In Duitsland is dit 4 procent, en in België 7 procent. Aanvragen voor een financiering die wél in behandeling worden genomen, gaan bovendien vaak uiteindelijk toch niet door. De noodzaak om een betere match te realiseren tussen MKB ondernemers en de diverse financiers is daarmee overduidelijk.

Impuls economisch herstel

Het toegankelijk maken van de financiering die ondernemers nodig hebben om te kunnen investeren is van essentieel belang voor het doorlopende herstel van onze economie en de duurzame groei daarna. In de huidige diverse financieringsmarkt voor het MKB is er behoefte aan onafhankelijke en financieel deskundige partijen om ondernemer en financier(s) met elkaar te verbinden. Om deze rol optimaal te kunnen vervullen is het belangrijk dat deze partijen:

- Ondernemers wegwijs maken in de verschillende financieringsvormen;
- Ondernemers deskundig kunnen adviseren en begeleiden, van de financieringsaanvraag tot en met de daadwerkelijke kredietverstrekking én daarna;

⁸² European Commission (2015), Survey on the Access to Finance of Enterprises (SAFE)
Beschikbaar via http://ec.europa.eu/growth/access-to-finance/data-surveys/index_en.htm

- Toegang hebben tot een groot en divers netwerk van financiers, om de financiering direct te kunnen realiseren;
- Op basis van deskundigheid en ervaring voor iedere individuele ondernemer de ideale financieringsmix kunnen realiseren door financieringsvormen te combineren ('stapelen').

Deze partijen zijn slechts een eerste stap in het verbeteren van de financiering van het MKB in Nederland. Deze initiatieven kunnen verder worden aangejaagd door:

- Ondernemers bewust te maken bij welke partijen zij zich kunnen melden voor onafhankelijk financieringsadvies en -begeleiding;
- Ondernemers te prikkelen om deze stap daadwerkelijk te zetten;
- Ondernemers actief te dirigeren richting gecertificeerde onafhankelijke partijen.

Dit illustreert een grote kans voor de overheid om ondernemers te stimuleren. DNOB en de Financieringsvouchers zijn hiervoor doeltreffende instrumenten.

Maatregel: Steun DNOB – De Nieuwe Financieringsoplossing voor ondernemers.

Ondernemers willen en kunnen niet langer wachten op werkbare financierings-oplossingen vanuit de traditionele banken. DNOB is op 9 september 2015 officieel gelanceerd en is sinds juni 2016 landelijk operationeel. DNOB is een vraaggericht nationaal platform, waar ondernemers individueel en op maat direct en concreet worden geholpen bij hun financieringsbehoefte. De groei moet in Nederland weer op gang komen. De enige manier is ondernemers weer de ruimte bieden om investeringen te doen en hun bedrijf te financieren.

DNOB werkt actief samen met private investeerders, aanbieders van crowdfunding-oplossingen en krediet-unies, de Kamer van Koophandel en de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland. Door bestaande overheidsinstrumenten te combineren met de expertise van private financieringsinitiatieven ontstaat een voor ondernemers aantrekkelijk platform waar zij daadwerkelijk geholpen worden. DNOB is de nu ontbrekende one-stop-shop voor bedrijfsfinanciering. Vanuit de vraag van ondernemers wordt gekeken naar de optimale financiering van hun bedrijf. Dit maakt het mogelijk om verschillende vormen van financiering te stapelen tot een hybride mix waardoor een bedrijf snel en makkelijk aan de slag en vooruit kan. Waardoor we weer echt vaart krijgen in het economische herstel.

Maatregel⁸³ [16 miljoen euro, begroting Economische Zaken]: De MKB Financieringsvouchers

De MKB Financieringsvouchers geeft MKB ondernemers een steun in de rug. De vouchers werkt drempelverlagend en stimuleert hen om te komen tot een duurzaam financieringskader voor continuïteit en groei van hun bedrijf, door:

- Onafhankelijk financieringsadvies in te winnen over de juiste financieringsvormen en -mix middels een quick-scan (bij gecertificeerde financieringsadviseurs en accountants);
- Deskundige begeleiding te ontvangen in het traject van financieringsaanvraag tot en met de daadwerkelijke kredietverstrekking en de monitoring en coaching daarna.

De MKB Financieringsvouchers kan door ondernemers gebruikt worden voor (gedeeltelijke) vergoeding van de kosten voor bovengenoemde activiteiten.

⁸³ Deze maatregel is opgenomen in het budgettair kader van Deel II, hoofdstuk 7

Sturing op kwaliteit en efficiëntie

Veel ondernemers in het midden- en kleinbedrijf besteden hun kostbare energie en tijd bijna volledig aan de reguliere bedrijfsvoering: hun klanten, de in- en verkoop, het personeel. Zij beschikken over onvoldoende tijd en kennis om zelfstandig tot een afgewogen oordeel te komen inzake de optimale financieringsbasis voor de toekomst. De MKB Financieringsvouchervoucher biedt kansen om ondernemers te ondersteunen door de voucher uitsluitend inwisselbaar te maken bij geselecteerde partijen. Daardoor weten ondernemers bij welke partij zij zich het beste kunnen melden met hun financieringsvraagstuk (in plaats van dit zelf uit te moeten zoeken). Ook waarborgt het dat de ondernemer deskundig advies en begeleiding ontvangt. Snel gerealiseerd en zonder meer tijd te vragen dan nodig, zodat de ondernemer verder kan met ondernemen. Deze partijen dienen geselecteerd te worden op basis van:

- Kwaliteitseisen op het gebied van theoretische en praktische ervaring in het adviseren en begeleiden van ondernemers in hun financieringsaanvraag (certificering);
- Onafhankelijkheid, niet gebonden aan een beperkt (eigen) aanbod van financieringen;
- Toegang tot een netwerk van financiers om behalve advies en begeleiding ook de daadwerkelijke financiering direct te kunnen regelen voor de ondernemer;
- Een netwerk van vestigingen met landelijke dekking.

DNOB is één van de partijen die aan deze eisen kan voldoen. Met het oog op bovengenoemde sturing verdient het de aanbeveling om de MKB Financieringsvouchervoucher te lanceren als een initiatief van het Ministerie van Economische Zaken, in samenwerking met DNOB.

Wie komen er in aanmerking?

Om te waarborgen dat de MKB Financieringsvouchervoucher ook daadwerkelijk ten goede komt aan MKB ondernemingen is het belangrijk de doelgroep af te bakenen. Een goed uitgangspunt hiervoor is de definitie van kleine, middelgrote en micro-ondernemingen zoals gehanteerd door de Europese Commissie: ondernemingen waar minder dan 250 personen werkzaam zijn en waarvan de jaaromzet € 50 miljoen of het jaarlijkse balanstotaal € 43 miljoen niet overschrijdt. Van alle Nederlandse bedrijven valt 99% in deze categorie. De gewenste doelgroep kan verder worden gespecificeerd door aanvullende normen, bijvoorbeeld met betrekking tot de omvang van de benodigde financiering of de minimale bedrijfsomvang. Ondernemingen die een MKB Financieringsvouchervoucher aanvragen kunnen aan deze norm(en) worden getoetst.

Toe te kennen waarde

Wil de MKB Financieringsvouchervoucher een effectieve stimulans vormen, dan is het belangrijk dat de voucher een substantiële bijdrage levert aan de totale kosten voor de ondernemer. Een gemiddeld financieringstraject (kennismaking tot kredietverstrekking) vraagt circa 20 uur van een adviseur (inclusief voorbereiding en uitwerking achteraf). Vermenigvuldigd met een realistisch uurtarief voor de adviseur à € 125 komen de kosten op € 2.500 per gemiddeld adviestraject. Om een doeltreffende prikkel voor de ondernemer te realiseren is een bijdrage van 40-50% van de totale kosten gewenst, waarmee de gewenste waarde van de MKB Financieringsvouchervoucher uitkomt op € 1.000 tot € 1.250 (exclusief BTW).

Naar schatting circa 42.000 Nederlandse ondernemingen hebben op jaarbasis behoefte aan financiering (zie bijlage). Wanneer als uitgangspunt wordt genomen om jaarlijks plaats te bieden aan 30 procent van deze ondernemingen (12.600) om zich in te schrijven voor een MKB Financieringsvouchervoucher bedraagt de investering vanuit de overheid € 12,6 miljoen tot € 15,8 miljoen op jaarbasis (afhankelijk van de voucherwaarde en uitgaande

van inschrijving op de volledige capaciteit). Bij een looptijd van drie jaar bedraagt de totale investering dan € 37,8 tot € 47,4 miljoen.

Resultaat MKB Financieringsvouchers

Uitgaande van het bovenstaande zullen in de komende drie jaar circa 37.800 MKB ondernemers gestimuleerd worden bij gecertificeerde financieringsadviseurs de voor hen relevante begeleiding te arrangeren. Aldus wordt met relatief beperkte middelen een gerichte impuls gegeven om jaarlijks meer dan twee miljard euro⁸⁴ adequaat te ontsluiten voor het MKB in Nederland. Dit is nog geheel zonder het bijeffect van doorverwijzing door ondernemers onderling als gevolg van positieve mond-tot-mond reclame. Kortom: een enorme aanjager voor het MKB als motor van de Nederlandse economie, en daarmee een impuls voor versnelling en behoud van economisch herstel.

Late betalingen:

Ondernemers hebben nog steeds te kampen met late betalingstermijnen door de overheid en grote bedrijven. Dit heeft een buitensporig negatief effect op het werkkapitaal van ondernemers. Er is nog steeds een aantal gemeenten dat niet in staat blijkt om binnen 30 dagen hun rekeningen te voldoen. Grotere bedrijven maken misbruik van de regeling om af te wijken van de maximale betalingstermijn van 60 dagen. Zij hanteren inmiddels zelfs termijnen van 120 dagen of meer. De huidige wet is derhalve niet toereikend om de problemen met late betalingen te voorkomen.

Maatregel: Een maximale betalingstermijn van 60 dagen bij contracten tussen grote bedrijven en MKB-leveranciers.

Indien een contract tussen een grootbedrijf⁸⁵ en een MKB-leverancier een bepaling bevat dat de betalingstermijn langer is dan 60 dagen zal deze bepaling nietig zijn. Hierdoor valt de betaaltermijn terug tot de standaard norm van 30 dagen. Er ontstaat automatisch een vijf jaar lang opeisbare vordering van de leverancier op de afnemer om wettelijke rente te eisen vanaf 30 dagen na factuurdatum tot het moment van betalen.

Maatregel: Maak het verpandingsverbod onmogelijk

Grote multinationals verbieden hun leveranciers veelvuldig om de facturen die zij bij hen hebben uitstaan te verpanden. Hierdoor kunnen leveranciers hun debiteurenlijst niet gebruiken als zekerheid bij het aangaan van een lening en kunnen zij geen gebruik maken van factoring. De reden hiervoor is dat multinationals de facturen gebruiken als middel om kosten waarvan zij vinden dat de leverancier deze moet dragen te verrekenen. Dit gebeurt bijvoorbeeld bij reclameacties voor een product in het schap bij de supermarkt waarvan de multinational vindt dat de retailer moet meebetalen. Hierdoor wordt de onderhandelingsruimte voor de leverancier beperkt. Via een omweg worden leveringsvoorwaarden buiten spel gezet. Het verpandingsverbod moet per ommegaande worden verboden. Een goed voorbeeld hiervan is Duitsland, waar het verpandingsverbod reeds onmogelijk is gemaakt.

⁸⁴ Op basis van de volgende conservatieve uitgangspunten. 80% van de verstrekte vouchers wordt daadwerkelijk gebruikt, het succesratio van de advies- en begeleidingstrajecten bedraagt 75% en de gemiddelde financieringsomvang bedraagt EUR 300.000.

⁸⁵ Gebaseerd op het jaarrekeningenrecht, artikel 2:397 BW. Een bedrijf kwalificeert als grote onderneming indien het op twee opeenvolgende balansdata, zonder onderbreking nadien op twee opeenvolgende balansdata, heeft voldaan aan twee of drie van de volgende vereisten

(a) de waarde van de activa volgens de balans met toelichting, bedraagt, op de grondslag van de verkrijgings- en vervaardigingsprijs, niet meer dan 20 miljoen;

(b) de netto-omzet over het boekjaar bedraagt niet meer dan EUR 40 miljoen;

(c) het gemiddeld aantal werknemers over het boekjaar bedraagt minder dan 250.

3 - EEN INTEGRALE VISIE OP DE ARBEIDSMARKT, DE SOCIALE ZEKERHEID EN PENSIOENEN

De huidige wisselwerking tussen de arbeidsmarkt, de sociale zekerheid en het pensioenstelsel is gebaseerd op de economie van de jaren 70. De tijd dat je leven lang werken bij dezelfde multinational de norm was. In de nieuwe economie is dit systeem achterhaald. Het is onvoldoende flexibel en inefficiënt. Het bieden van oude zekerheden en het onevenredig beschermen van een steeds kleinere groep werkenden slaat door. Dit beperkt het eigen initiatief, drukt ondernemerschap de kop in en leidt tot een verregaande ongewenste tweedeling tussen insiders en outsiders. Bedrijven spelen hierdoor minder makkelijk in op ontwikkelingen en zijn minder bereid nieuwe mensen aan te nemen. Werkenden zitten vast aan hun baan uit angst hun rechten te verliezen. Regelingen zijn gericht op het beschermen van inkomsten, niet op het zo snel mogelijk weer laten meedoen en aan de slag helpen van mensen. Permanente ontwikkeling wordt nauwelijks gestimuleerd en midde-len hiervoor zitten vast in oude constructen uit vervlogen tijden. Meer flexibiliteit en keuzevrijheid, langere dagen, langer doorwerken en permanente ontwikkeling moeten de norm worden.

Op basis van deze principes doet het Schaduwkabinet concrete voorstellen om het arbeidsrecht, de sociale zekerheid en het pensioenstelsel aan te passen aan de economie van vandaag.

Arbeidsmarkt

Meer flexibiliteit en keuzevrijheid, langere dagen, langer doorwerken en permanente ontwikkeling worden de norm. Een dynamische omgeving die vraagt om vaardigheden als pro-activiteit, vindingrijkheid en aanpassingsvermogen. Contractvormen doen er niet meer toe en iedereen die werkt kent een gelijke set aan voorzieningen. Soms verplicht en collectief, maar waar het kan, zoveel mogelijk naar eigen wens en invulling. Dit betekent minder regels en minder sociale lasten voor bedrijven, maar ook meer verantwoordelijkheden en een overheid die bedrijven daarop aanspreekt. Een arbeidsmarkt waar ondernemerszin en ontwikkelingsgerichtheid centraal staan.

Sociale zekerheid

Het sociale vangnet werkt in haar huidige vorm veelal deactiverend. Uitstroom uit de bijstand is zeer beperkt en het aantal Wajongers neemt alleen maar toe. Enerzijds loont werken niet of onvoldoende, anderzijds worden mensen uitgesloten door het minimumloon. Werken moet lonen. Meer dan nu, worden voorzieningen ingericht als een springplank. Dat betekent dat werken loont voor mensen die willen werken. Voor hen die geen match vinden op de arbeidsmarkt fungeert de sociale dienst als on-

derwijsinstelling. Bijstand is een tijdelijk vangnet, gericht op ontwikkeling en het vinden van een baan. Zij die wel kunnen werken, maar er voor kiezen dit niet te doen en op een andere wijze in hun onderhoud te voorzien, verliezen het recht op bijstand.

Pensioen

De AOW en het pensioenstelsel dragen bij aan een economisch welvarende groep ouderen. Echter, de systematiek is complex, ouderwets en gebaseerd op gedwongen solidariteit en winkelnering. Zo is de AOW in haar basis betuttelend, en ontnemt zij mensen van hun verantwoordelijkheden. Ook werkt zij misverstanden en fraude in de hand, en zijn de bestaansnormen hierin anders dan voor de beroepsbevolking. Pensioenopbouw is daarnaast beperkt inzichtelijk, staat weinig keuzevrijheid toe en is niets anders dan een herverdeling van geld. Deze gehele systematiek maakt dat mensen geen zicht hebben op hun oudedagsvoorziening én zich daar ook niet zelf verantwoordelijk voor voelen.

Centraal moet staan: keuzevrijheid, eigen verantwoordelijkheid en flexibiliteit. Langer doorwerken, actief blijven naast je pensioen en grotendeels zelf voorzien in je oude dag. Gedwongen winkelnering en verplichte collectieve solidariteit worden niet langer geaccepteerd. Meer keuzemogelijkheden in de opbouw van het pensioen en de besteding van de oude dag zijn nodig. Je gaat zelf over de investering van je pensioengeld. En besluit ook zelf of je eerder stopt of juist langer wilt doorwerken. Daar staat tegenover dat mensen zelf hun verantwoordelijkheid nemen en zelf vorm geven aan de benodigde pensioenvoorziening. De vanzelfsprekendheid dat de overheid alles regelt is een schim uit het verleden. De staat scheidt de kaders voor het pensioenstelsel met beperkte fiscale voordelen, de specifieke invulling en financiering hiervan is aan het individu. Voor mensen die het écht niet redden wordt er natuurlijk wel het bestaansminimum gegarandeerd. De generieke AOW schaffen we af en vervangen we door een goed vangnet voor wie het echt nodig heeft.

Het Schaduwkabinet heeft een set concrete maatregelen opgesteld. Samen omvatten deze maatregelen een integrale visie om de arbeidsmarkt en ons stelsel van sociale zekerheid en pensioenen af te stemmen op de economie van vandaag.

1. WWZ terug naar de tekentafel⁸⁶

Het is in het gezamenlijk belang van medewerkers en ondernemers om het aannemen van mensen aantrekkelijk te maken. De kloof tussen kansrijk en kansarm op de arbeidsmarkt neemt toe. Ondernemers kunnen het risico niet aangaan om een vast contract aan te bieden. Het ontslagrecht is sinds de WWZ duurder, ingewikkelder en zeer rigide geworden. Op korte termijn moet ook de ketenbepaling worden aangepast.

Het Schaduwkabinet pleit er voor de Wet Werk en Zekerheid terug op de tekentafel te leggen. De Wet Werk en Zekerheid brengt niet de gewenste economische effecten met zich mee, de praktische uitvoering bevat lacunes en het maatschappelijk oogpunt wordt niet bewerkstelligd. Wet Werk en Zekerheid mist het beoogd maatschappelijk effect omdat het niet leidt tot meer medewerkers met een vaste baan. De arbeidsmarkt is juist verder op slot gegaan. Dit is economisch een gemiste kans en maatschappelijk onwenselijk.

⁸⁶ Voor een overzicht van alle knelpunten in de WWZ, zie het position paper van ONL voor Ondernemers http://onl.nl/wp-content/uploads/2015/04/MeiJuni-2014_Eerste-Kamer_ONL_voor-Ondernemers_WWZ_Position-Paper.pdf

Op korte termijn moet er de mogelijkheid komen voor medewerkers en ondernemers om gezamenlijk te experimenteren met nieuwe arbeidsvormen. Wanneer zij samen akkoord gaan om de WWZ niet toe te passen ontstaat er ruimte voor initiatieven. Het wordt mogelijk om pools van medewerkers in te richten waar ondernemers werkzekerheid garanderen binnen een grotere groep bedrijven. Er kan maatwerk geleverd worden voor medewerkers die een kleinere kans hebben om een baan te vinden.

2. Het Employability Contract.

Het Employability Contract is een optionele keuze naast het standaard vaste of flexibele contract. Het Employability contract heeft een vaste einddatum. Bijvoorbeeld na 3, 5 of 7 jaar, afhankelijk van de afspraken tussen werkgever en werknemer. Gedurende de looptijd van het contract zorgen werkgever en werknemer er samen voor dat de werknemer zich optimaal ontwikkelt. Na afloop van het contract kunnen werkgever en werknemer opnieuw met elkaar in zee gaan. Indien er geen vervolcontract wordt afgesloten is de werkgever in ieder geval volledig toegerust om bij een ander bedrijf meteen weer aan de slag te gaan.

Het Employability-contract loopt automatisch af en er is aan het einde geen transitievergoeding verschuldigd. Gedurende de looptijd van het contract wordt er wel continu geïnvesteerd in de kennis en vaardigheden van de medewerker. Vanwege de vaste einddatum van het contract zal er in principe geen concurrentie of relatie-beding in het contract worden opgenomen.

De transitievergoeding wordt omgevormd tot een employabilitybudget. Iedere maand stort de werkgever een bedrag in het individuele scholingsbudget van de werknemer. De werknemer kan dit budget gebruiken om opleidingen te volgen gedurende of na de looptijd van het contract.

Om contracten met een vaste einddatum in te voeren is het nodig om de rechten van werknemers los te koppelen van de baan die iemand heeft. De rechten van een werknemer op het gebied van de sociale zekerheid worden onafhankelijk van de vorm waarop een werknemer en een werkgever met elkaar in zee gaan. Bevordert de doorstroom op de arbeidsmarkt en maakt het mogelijk voor een werknemer om opgebouwde rechten mee te nemen naar een nieuwe werkgever. Voor ondernemers gaan de risico's omlaag. Het onderscheid tussen een flexibel contract met weinig rechten en een goudomrand vast contract valt weg.

2. Scholing wordt mogelijk in iedere levensfase

Het huidige principe van dat jongeren onder de 27 naar school gaan of werken, wordt het uitgangspunt voor de gehele beroepsbevolking. Na het behalen van een diploma krijgt iemand na 5 jaar opnieuw het recht om tegen het lage tarief terug naar het MBO, HBO of Universiteit te gaan. Waar de behoefte aan scholing groter is biedt de overheid de mogelijkheid van een sociaal leenstelsel.

3. Korte en krachtige WW

De werkloosheidswet voorziet in de situatie waar mensen werkloos raken en biedt de gelegenheid te zoeken naar een nieuwe baan op niveau. Dit is goed voor hen en voor de economie. De wet moet er op gericht zijn dat de overbruggingsperiode zo kort mogelijk is, met een maximum van een zes maanden. Om onnodig beroep op het collectief in te perken, wordt de financiële prikkel om een baan te accepteren geleidelijk vergroot. Extra verzekeren kan via de private markt in de vorm van een spaar ww.

4. Geen rol voor de overheid bij cao's

Overleg en samenwerking tussen opdrachtgevers en werkenden zal plaats blijven vinden, maar de overheid heeft hier geen rol in te spelen. Collectieve afspraken zijn niet bindend, het algemeen verbindend verklaren van cao's wordt afgeschaft. Zodat ontstaat ruimte voor andere (vrijwillige) collectiviteiten.

5. Gezamenlijke verantwoordelijkheid voor constante ontwikkeling van individuen

Onderwijs, bedrijfsleven en regionale overheden werken nauw samen om vraag en aanbod op de arbeidsmarkt af te stemmen. Het bedrijfsleven financiert een deel van het onderwijs om werkenden vroegtijdig aan zich te binden en vroegtijdig te betrekken bij de praktijk. Net zo min als de verantwoordelijkheid van een school stopt bij het afgeven van een diploma, begint ook de verantwoordelijkheid van het bedrijfsleven niet pas na de opleiding.

6. Scholingsfunctie voor UWV en de sociale dienst

Het UWV krijgt de verantwoordelijkheid om mensen om te scholen voor ander werk. Hierbij moet zij intensief gaan samenwerken met onderwijsinstellingen. De insteek wordt dat mensen in staat worden gesteld om werk te zoeken in sectoren waar werk is en zich daarvoor kunnen omscholen. Niet meer zoeken in kaartenbakken naar banen die er niet meer zijn, maar gericht kijken naar de vraag in de markt. Voor mensen die wel tot werken in staat zijn, is de basisuitkering/bijstand niet bedoeld. Zij kunnen zeer tijdelijk aanspraak maken op een voorziening om in hun bestaan te voorzien. De sociale dienst wordt primair een onderwijsinstelling, geënt op het kwalificeren voor een plek op de arbeidsmarkt. De sociale dienst biedt primair scholing in plaats van geld.

7. Geen minimumloon

Het wettelijk minimumloon sluit sommige mensen uit van een baan en wordt daarom idealiter afgeschaft. De verborgen werkgelegenheid moet worden open gegooid. Iedereen moet een kans krijgen om mee te doen.

8. Integrale aanpak Loondoorbetaling bij Ziekte

De plicht om het loon van een zieke werknemer twee jaar lang door te betalen is één van de grootste groeibremmers van de economie. Het is, gecombineerd met de Wet Verbetering Poortwachter, dé rem op de groei van werkgelegenheid in Nederland. De risico's die de loondoorbetalingsplicht met zich meebrengt liggen veel te eenzijdig op het bord van de werkgever. Het Schaduwkabinet pleit voor een aanpak waarbij verzekeraars, re-integratiebureaus, de overheid, ondernemers en medewerkers samen de verantwoordelijkheid nemen om zieke medewerkers een inkomen te garanderen en een snelle terugkeer naar de werkvloer te bewerkstelligen. Hiervoor is het noodzakelijk om – met name voor kleinere – te kijken naar modellen waar het risico voor de werkgever volledig kan worden afgekocht. Op deze manier kan het niveau van de bescherming van de medewerker worden gegarandeerd zonder dat werkgevers worden belast met alle kosten en risico's. Hierbij kan ook een no-risk polis uitkomst bieden waarbij de verantwoordelijkheid voor loon en re-integratie uit handen wordt genomen. De verplichtingen onder de Wet Verbetering Poortwachter wegen zwaar op de bedrijfsvoering van een ondernemer. Het oordeel van een bedrijfsarts is niet altijd leidend bij de beoordeling van de re-integratie inspanning door het UWV. Ondernemers hebben te maken loonsancties vanuit het UWV waarbij zij een derde jaar loon door moeten betalen. Het huidige systeem is vastgelopen en moet op de schop.

9. Pensioenen: Grotere eigen verantwoordelijkheid, meer keuzevrijheid

Oudedagsvoorziening. Nederlanders voorzien in de eerste plaats zelf in hun pensioen en kiezen ook zelf waar en voor welke gewenste oudedagsvoorziening ze dit doen. De AOW als generiek beleid past niet meer in de kleinere rol van de overheid. Voor diegenen die niet in staat zijn zelf in hun minimum oudedag te voorzien, zal een basisuitkering gelden. De leeftijd waarop de sollicitatie en arbeidsplicht komt te vervallen, beweegt (versneld) mee met de levensverwachting en de capaciteit van mensen om langer door te werken.

10. Integrale basisverzekering voor de oude dag, vrije keuze daarboven

De huidige verplichtstellingen voor pensioenopbouw wordt omgezet naar een algemene pensioenplicht die betrekking heeft op een verplichte minimale en sobere voorziening voor ouderdomspensioen, nabestaande pensioen en arbeidsongeschiktheidspensioen. Deze plicht voor een absolute basisvoorziening geldt voor iedereen die werkt, dus ook voor zelfstandigen. Dat is niet leuk, maar mensen worden makkelijk slachtoffer van kortetermijndenken met een forse inkomensachteruitgang bij pensionering tot gevolg.

11. Vrijgeven pensioenleeftijd en beoordeling (oudere) werknemers op capaciteiten

De pensioenleeftijd moet worden vrijgegeven. Het individu bepaalt zelf wanneer het werkzame leven stopt. Tegelijk moet het taboe worden doorbroken om aan het einde van de carrière een andere rol binnen een bedrijf te vervullen. Weg met termen als 'demotie' en 'een stap terug doen'. Het moet voor werknemer en werkgever normaal worden om ook in deze fase het individu te waarderen op basis van kennis en capaciteiten.

4 - NIEUWE OVERLEGECONOMIE & ANDER CAO-SYSTEEM

In de huidige economische context zullen verregaande keuzes gemaakt moeten worden. Deze keuzes kunnen alleen gemaakt worden na overleg in de samenleving en het vinden van voldoende draagvlak voor deze maatregelen. Dit draagvlak moet worden gevonden bij burgers, werkgevers en werknemers.

We zitten in een situatie waar de vakbond onrealistisch hoge looneisen stelt en niet bereid is cao's te moderniseren. Daarbij zijn de afgelopen jaren de premies voor de WW en zorgverzekeringswet gestegen om de schatkist op orde te houden. Deze combinatie van vuistdikke cao's, hoge looneisen en te hoge premies levert een gevaarlijke mix op die Nederland op achterstand zet.

De huidige overlegeconomie van werkgevers en werknemers is niet langer toereikend. Grote groepen ondernemers zijn niet vertegenwoordigd in de huidige overlegeconomie. De groep ZZP'ers vertegenwoordigt inmiddels bijna 9% van de beroepsbevolking. Zij hebben geen stem in overlegorganen als de SER. De vakbonden verliezen in rap tempo leden en ondernemers kunnen zich veelal niet vinden in afspraken die worden gemaakt in cao's.

Collectieve arbeidsovereenkomsten:

Veel cao's zijn al geruime tijd verlopen of met zeer grote moeite gesloten. Dit gebeurt in zowel de publieke sector als de marktsector en niet alleen bij de grote, in het oog springende sectoren (Rijk, Politie, Bouw en Metaal) maar ook bij kleinere sectoren zoals horeca, mode en sport, supermarkten, betonmortel. Vervolgens verwijten de cao-partijen elkaar de oorzaak te zijn van de ontstane situatie.

Het moet anders. Niet meer dezelfde benadering voor zowel de startup als Shell. Zij zitten in een andere fase van ontwikkeling, met andere belangen. Het beeld dat we de economie centraal kunnen regelen is achterhaald. In de arbeidsverhoudingen moeten we terug naar de basis. Wel simpele en goede arbeidsvoorwaarden, geen wildgroei aan regels. De oplossing ligt niet meer verscholen in het verticale denken. We moeten naar hybride oplossingen zodat er sector overstijgend maatwerk geleverd kan worden in de verhoudingen tussen ondernemers en hun medewerkers.

Cao's moeten een raamwerk worden. De neiging om in een cao alles te willen regelen en voor elke situatie een afspraak te willen maken is nu veel groot. Deze one-size-fits-all aanpak werkt niet meer.

De Maatwerk-cao moet de nieuwe norm worden. Bedrijven en individuele medewerkers kunnen verschillende belangen bij een cao hebben. In het ene bedrijf is loonsverhoging nodig om de positie op de arbeidsmarkt te versterken. Een ander bedrijf heeft meer behoefte aan een impuls van scholing en ontwikkeling van zittende

medewerkers. De ene medewerker wil vooral meer geld, de ander meer vrije tijd en weer een andere wil investeren in scholing of ontwikkeling of sparen voor pensioen voor later. Die belangen kunnen ook in de tijd veranderen, afhankelijk van de privé-situatie. Daarom zouden bedrijven en medewerkers zo veel mogelijk individuele keuzes moeten kunnen maken. Dat kan binnen collectieve kaders die door cao-partijen worden afgesproken over de omvang van het arbeidsvoorwaardenpakket. Daarbinnen zou maximaal ruimte geboden moeten worden voor bedrijven en voor individuele keuzes van medewerkers.

Zonder vernieuwd cao-proces zal de inhoud van cao's niet vernieuwen. cao-partijen zullen zich minder als tegenstanders en meer als partners tot elkaar moeten gaan verhouden. Zij zijn de professionals die een cao tot stand brengen die past bij de belangen van zowel medewerkers als werkgevers. Daar hebben ze elkaar voor nodig.

Cao-partijen zouden namens alle werkgevers en medewerkers moeten onderhandelen. Dat vereist betrokkenheid van hen, ongeacht of ze bij een van de cao-partijen georganiseerd zijn. Elke werkgever en medewerker die onder de cao valt moet input kunnen leveren voor de onderhandelingen over de cao en moet een oordeel kunnen geven over het resultaat van de onderhandelingen.

Maatregel: De maatwerk cao

De overheid heeft een rol in het scheppen van de randvoorwaarden. Als eerste stap dient de overheid na te gaan of de wetgeving rond cao's, Wet cao, Wet op de AVV van cao's en Wet OR voldoende aansluit bij de eisen die in deze tijd aan cao's gesteld moeten worden. Bevorderen deze wetten de Maatwerk-cao voldoende of wordt die er wellicht door belemmerd?

Als tweede stap dient de overheid de eisen, die redelijkerwijs aan een Maatwerk-cao gesteld mogen worden, op te nemen in het AVV-toetsingskader. Alleen cao's die als Maatwerk-cao kunnen worden aangemerkt en aan de minimaal daaraan te stellen eisen voldoen worden nog algemeen verbindend verklaard. Bovendien wordt daarmee voorkomen dat een cao die niet als Maatwerk-cao kan worden aangemerkt nota bene door tussenkomst van de overheid wordt opgelegd aan werkgevers en werknemers die niet betrokken zijn geweest bij de totstandkoming ervan, waardoor hen de mogelijkheid van maatwerk wordt ontnomen.

5 - AANPAKKEN POLITIEK BESTEL

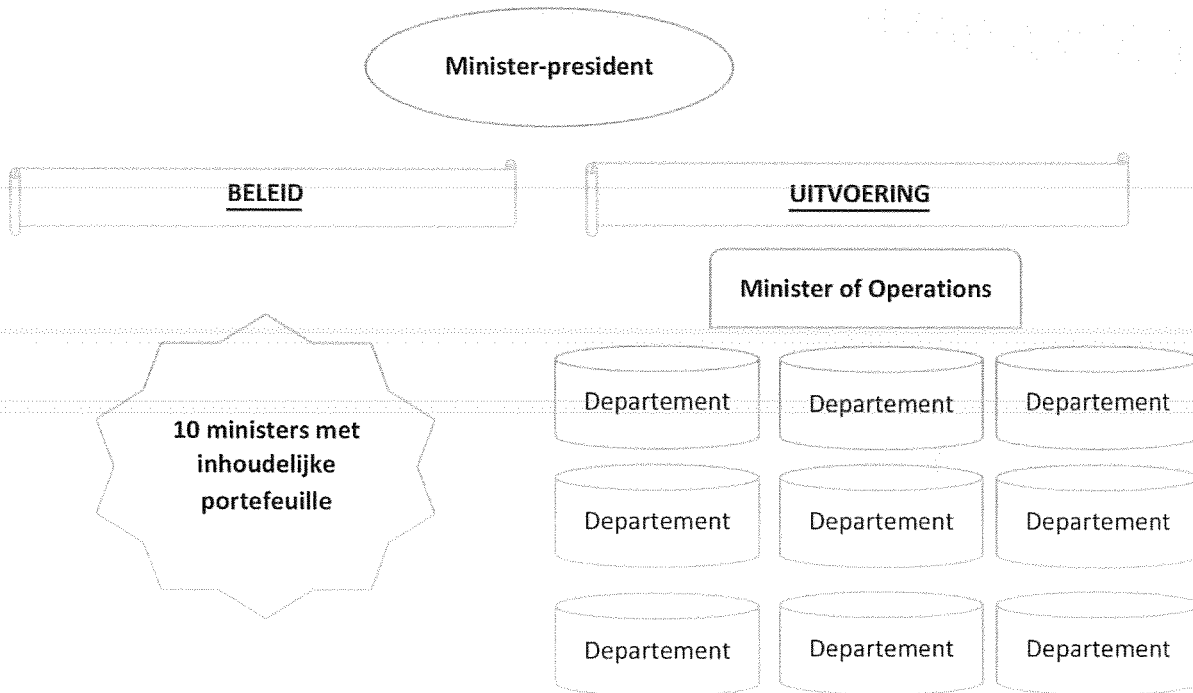
De bestuurslagen buitelen in Nederland over elkaar heen. De taken van het Rijk, de provincies en gemeentes, gecombineerd met de verschillende toezichthoudende instanties overlappen elkaar. Dit komt de efficiëntie van de overheid als geheel niet ten goede en schept onduidelijkheid voor ondernemers over welke bestuurslaag verantwoordelijk is. Het grootste nadeel van deze bestuurlijke drukte is dat iedere bewindspersoon zijn of haar eigen stempel wil drukken op de portefeuille. Hierdoor komen er steeds meer regels bij, terwijl er juist regels moeten worden afgeschaft.

De klassieke bestuursstijl waarbij de top "bepaalt" is niet meer van toepassing, het publiek laat zich niet meer leiden door bestuurders die van bovenaf bepalen wat goed voor hen is. Bestuurlijke vernieuwing zit in het vermogen tot aanpassen. Hoe sneller bestuurders zich weten aan te passen aan de veranderende realiteit, hoe sneller ons land in staat is tot innovatiekracht en vervullen van een prominente (economische) rol binnen Europa. Daar hoort ook een open bestuurlijke toon aan de top bij, met een visie, een ambitie en een heldere lange termijn strategie.

De operatie van het overhevelen van de taken van het Rijk naar de gemeenten komt voort uit de noodzaak om te bezuinigen, niet omdat de taken op deze manier per definitie efficiënter worden uitgevoerd. De Eerste Kamer als medewetgever is in essentie een relik van het verleden. Zij kan worden afgeschaft. Hiervoor in de plaats krijgt de Raad van State het recht om wetten terug naar de tekentafel te sturen.

Het Schaduwkabinet pleit voor een fundamentele discussie over de inrichting van het staatsbestel. De efficiëntie van de uitvoering van de taken van de overheid staat hierbij centraal. Hierbij pleiten wij voor een strikt onderscheid tussen beleid en uitvoering. Alle departementen komen onder de verantwoordelijkheid van één Minister. Deze Minister of Operations rapporteert rechtstreeks aan de Minister-president en heeft als enige taak om het overheidsbeleid zo efficiënt mogelijk uit te voeren. Het aantal Ministers wordt teruggebracht naar maximaal 10. Zij houden zich bezig met het beleid voor de lange termijn. Hierbij worden er doelen gesteld en wordt er structureel naar deze doelen toegewerkt. Een kleine maar krachtige Tweede Kamer vergadert één dag per week. De Minister-president legt verantwoording af aan de Tweede Kamer wat betreft de uitvoering van het beleid. De Ministers rapporteren aan de Tweede Kamer wat betreft de voortgang van hun portefeuilles. Op deze manier ontstaat er een slanke en daadkrachtige overheid.

Schematisch ziet dit staatsbestel er als volgt uit:

Figuur 18: Schematische weergave van het nieuwe staatsbestel.

6 - CONSISTENT, BETROUWBAAR EN VOORSPELBAAR ECONOMISCH BELEID, GERICHT OP DE LANGE TERMIJN

Werknemers, ondernemers en burgers moeten weten waar zij aan toe zijn. Consistent beleid stelt ondernemers in staat om te investeren in de kansen die zij zien zonder dat zij bang hoeven te zijn dat de spelregels tussentijds worden veranderd. De stip op de horizon is nodig om doorbraakinnovaties echt van de grond te krijgen. Ondernemers die gebruik maken van innovatieregelingen willen de zekerheid dat zij gedurende de hele periode tegen dezelfde voorwaarden hun investering kunnen inzetten. Hierbij hoort ook op fiscaal terrein een lange termijn planning.

7 - GOED OPENBAAR BESTUUR ALS RANDVOORWAARDE VOOR GOED FUNCTIONERENDE ECONOMIE.

Het Schaduwkabinet pleit voor een forse verhoging van de doelstellingen om de regeldruk in Nederland te verminderen. De ambitie is daar, maar de resultaten blijven vooralsnog achter. Opeenvolgende kabinetten (Balkenende IV, Rutte I, Rutte II) hebben concrete doelstellingen op tafel gelegd om ondernemers, burgers alsook professionals in zwaar gereguleerde sectoren zoals het onderwijs en de zorg meer ruimte te geven. Dit is belangrijk. Ondernemers begrijpen goed dat regels nodig zijn en hebben begrip voor het feit dat bijvoorbeeld milieuverplichtingen, voedselveiligheid en Arbowetgeving nalevingskosten met zich meebrengen. Toch is er in Nederland nog veel te winnen.

Om in te spelen op de toegenomen snelheid en onvoorspelbaarheid in de economie is meer wendbaarheid en flexibiliteit in het openbaar bestuur noodzakelijk. Onder druk van nieuwe technologie loopt wetgeving vaak achter op de realiteit. Hierdoor komen innovaties minder snel naar de markt en worden creatieve ondernemers afgeremd. Adaptieve besluitvorming kan er juist voor zorgen dat ontwikkelingen rondom big data, 3d-printing, internet of things en de deeleconomie bijdragen aan economische groei.

Wetten worden gemaakt vanuit de kennis van vandaag. Niemand kan immers in de toekomst kijken. Het is echter goed mogelijk om het openbaar bestuur zo in te richten dat de toepassing van wet- en regelgeving kan meedemen met de snelheid van technologie en economische ontwikkelingen. Dit vereist brede kaderwetgeving die bestuurders de ruimte geeft om regels toe te passen op basis van het beoogde doel en bestuurders en ambtenaren die inzien dat het niet alleen de overheid is die er toe doet.

Onderzoeksinstituut Panteia heeft in 2014 becijferd dat de nalevingskosten en toezichtlasten voor kleine ondernemers met circa 3% zijn gedaald in de periode 2007-2013⁸⁷. Dit is fors lager dan de doelstelling van opeenvolgende kabinetten om in die periode de administratieve lasten en nalevingskosten als gevolg van maatregelen van het Rijk met 25% te laten dalen.

In het Regeerakkoord Rutte II is er een doelstelling uitgesproken om voor 2,5 miljard euro aan structurele verlaging van de lasten te komen die volgen uit nalevingskosten en administratieve rompslomp. In juni 2016 was hiervan 2.09 miljard euro gerealiseerd⁸⁸. Tegelijk zijn er nieuwe wetten bijgekomen die de regeldruk fors hebben verhoogd. Voorbeelden hiervan zijn de Wet Werk en Zekerheid, de Werkkostenregeling en de modelcontracten voor zzp'ers.

⁸⁷ Panteia, 2014. Kleine ondernemers, nog altijd hoge lasten. Vergelijking tussen 2007 en 2013.

⁸⁸ Kamerbrief Ministers Kamp, Plasterk en Blok, Voortgangsrapportage Regeldruk, 16 juni 2016, DGBR&I / 16088867